

SZOCIÁLIS SZEMLE

SZERKESZTI:

ERDŐDY-HARRACH BÉLA

TARTALOM

É R T E K E Z É S E K

CIANETTI TULLIO: A szociális kérdés mai szemmel.....	81	ILLÉS GYÖRGY: A felvidéki mező- gazdasági betegség biztosítás tanulságai	86
FÖLDES BÉLA: Új embertípus,.....	83	KOZÉKY ZOLTÁN: Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak helye társadalombizto- sításunkban	95

SZOCIÁLIS FIGYELŐ

Miként fogadták a Beveridge-tervet otthon és külföldön? (<i>Vigh Győző</i>).....	98	érdekes terv a magyar társadalombiztosítás átalakítására (<i>Gadl János</i>).....	102

SZOCIÁLIS TUDÓSÍTÓ

Irányított gazdaság és háború utáni újjáépítés		Hadbavonultak és családjuk védelmé	
Ipari decentralizáció és a mezőgazdaság villamosítása a háború után	106	Hadbavonultak bérveszteségének kárpót- lása Svájcban	109
Irányított erdő- és fagazdálkodás.....	106	Szövetkezeti tszme és gyakorlat	
Tapogatózások Svájcban a. tervgazdaság felé.....	107	A szövetkezeti mozgalom szabadsága.....	no
Munkaerőgazdálkodás és szakképzés		Milyen legyen a korszerű magyar szövet- kezeti törvény?	no
Szaktanácsadó-utánpótlás a gyáriparban.....	108	Amerikai felfogás a szövetkezetek külde- téséről.....	no
Az olasz szindikális szervezetek a háborús munkaerőgazdálkodás szolgálatában	108	Birtokpolitika és telepítés	
Munkaerő-irányítás Olaszországban.....	108	Az olasz talajjavítási politika eredményei 111	
Munkaképesség és munkára való alkalmas- ság	108	Női munka védelme	
A nyomdászok szervezetének oktató mun- kája	109	Háziasszonyok javaslata a cselédkérdés he- lyesebb megoldására	111
		A Munkásakadémia hírei	
		Műsoros munkáspihenők.....	112

TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS

F I G Y E L Ő

A járulékalap és a szolgáltatási alap össze- függése az elismert vállalati nyugdíj- pénztáraknál (<i>Kozéky Zoltán</i>).....	114	Kisiparosok öregségi ellátása Németország- ban (<i>Pataricza Ilona</i>).....	114

T Á R S A D A L O M B I Z T O S Í T Á S I T A N Á C S A D Ó

A biztosításra kötelezett munkaviszonyban álló alkalmazott is lehet munkaadó.....	116	A felmondással elbocsátott alkalmazott biztosítási kötelezettsége.....	116
A gyógyszerésztárban részesedéssel alkalmazott gyógyszerészségéd mentesülése a bizto- sítási kötelezettség alól	116	Az üzemellenőrzés	116
		Az üzemutódlás	116

K Ö N Y V S Z E M L E

Mi a középosztály? (*Fritz Marbach*: Theorie des Mittelstandes. Verlag A. Francke AG. Bern, 1942.) (*König Agnes*) — *Kerek Mihály*: A földreform útja. Magyar Élet kiadása. 1942. 158. l. — *Bagothay Sándor*: Társadalompolitika és iskolán kívüli népművelés. (A fővárosi iskolán kívüli népművelés társadalompolitikai jelentősége.) Budapest, é. n. (1941) 128. l. (Köny. a Városi Szemle, XXVIII. évf.-ból.) (*Faragó László*) — Nemzetközi munkaügyi kódex. (*Tóth Béla*)..... 118

Melléklet: Társadalomtudományi bibliográfia – Külföldi anyag 1941 év

SZOCIÁLIS SZEMLE

AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET FOLYÓIRATA

SZERKESZTI

ERŐDI-HARRACH BÉLA

1943 MÁRCIUS-ÁPRILIS HÓNAP

IV. ÉVFOLYAM 3-4. SZÁM

A SZOCIÁLIS KERDES MAI SZEMMEL

ÍRTA:

CIANETTI TULLIO

az olasz korporációk minisztere

A mikor több, mint három évvel ezelőtt eldőrdült az első ágyúlövés a német-lengyel határon, úgylátszott, hogy a háború Európára korlátozódik, sőt annak is csupán középső és keleti részeire. A népek új mérközése nagyjelentőségű, de egyedül katonai és politikai természetű epizódnak ígérkezett. Feltételezhető volt, hogy a belső és mindenekelőtt a szociális problémák nem lesznek majd besorolhatók a háború nagy kérdései közé.

A konfliktus elhúzódása és kiterjedése rövid idő multán felszínre hozta mindazokat a kérdéseket, amelyek a vihar által felkavart forgatag első perceiben nem kerülhettek pontos és teljes vizsgálat alá. Kezdetben még áltathatták magukat a konfliktusban résztvevő összes hatalmak azzal, hogy a győzelem egyszerűen politikai és gazdasági követeléseiknek, valamint társadalmpolitikai szemléletüknek ellenfeleikre és közvetett úton a semlegesekre való rákényszerítése lesz.

Két szempontból érdemlí meg a most lejátszódó nagy esemény a legnagyobb figyelmet: egyrészt egyre nyilvánvalóbbá válik a háború erkölcsi és szociális jelentősége, másrészt új eszmék, különösen új szociális eszmék szülőjeként jelentkezik a háború függetlenül a hadviselő felek eredeti eszmei beállítottságától. Új alakulások keletkeznek a világban uralkodó szociális eszmék egymásrahatásából, reakcióiból.

De ha a most születő új eszmék nem is azonosíthatók az azelőtt meghirdetett és üldözött eszmékkel, mindenesetre nagyon érdekes rámutatni arra, — és a vizsgálat meglehetősen könnyű — milyen hatással voltak a régi eszmék az új eszmék kialakulására. Különös jelentőségű számunkra, olaszok számára ez a vizsgálat, mert általa kétségbevonhatat-

lanul megállapíthatjuk, hogy azok az új szociális eszmék, amelyek formájukban ma még határozatlanok és ingadozók, lényegükben azonban már tiszták és megmásíthatatlanok, gyökérszálaikkal ugyanazokból az elvekből és ugyanabból a hitből táplálkoznak, mint amelyekből táplálkozik több mint húsz év óta az olasz fasizmus.

Nem hisszük, hogy az új szociális rend nem lesz egyéb az Olaszországban megvalósított fasiszta korporatív rendszer egyszerű általánosításánál. Az ilyen elképzelés azonkívül, hogy *ellentétes azzal*, amit előbb megállapítottam, túlzó és nem logikus. Túlzó, mert csak igen tág értelemben lehet és kell majd a népek azonos új szociális rendjéről beszélni. Lesznek a népeknek közös eszméi, közös vezérelvei. De minden népnek saját magának kell majd kiformálnia és továbbfejlesztenie a közös eszmék alapján kultúráját, gazdasági és szociális életét. De logikátlan is volna az említett elképzelés, mert sohasem áltattunk senkit azzal, hogy tanításunk a csalatkozhatatlan és megmásíthatatlan szociális evangélium. A fasizmus mindig többre becsülte a cselekvést az ígéreteknél, a valóságot az elméletnél, így a mi önbizalmunk a szociális politika terén nem jelentett soha többet, mint hitet, bizalmat szociális alkotásaink jóságában. Sok megvalósítás kevés igaz eszme alapján. A mi „állandónak” nevezett forradalmunk sohasem törekedett a szociális küzdelem befejezésére, a végleges győzelem pálmájára. A világ halad és fejlődik. A háború hatalmas súlya alakítja a mi felfogásunkat, nézeteink és megvalósításaink alakulását is. Hiszen mi hirdettük mindig a háború nagy szociális és forradalmi értékét.

1938-ban Mussolini megállapította a korporációkról szóló törvény vitája alkalmából a gazdasági

szabadelvűség rendszerének végleges csődjét. Most hozzátehetjük ehhez a megállapításhoz, hogy nincs olyan kormány többé, amely érdektelennek tekintené magát a gazdasági és különösen a szociális problémákkal szemben. Az új idők iránya ez. Ezt az irányt követte és vallotta a fasizmus. Jelentkezett már a háború előtt is itt-ott ez az irány, de csak a háború hatására kapott hódító erőt, megállíthatatlan lendületet.

Ki hinné ma már, hogy a termelés és a munka rendjébe való állami beavatkozás a háború tartamára szóló szükségintézkedés csupán? Vannak beavatkozási formák és vannak intézmények, amelyek egészen biztosan eltűnnek majd a béke visszatértével. De az az új szociális szellem, amely ma áthatja a népeket, meg fog maradni a háború után is fejlődve, tökéletesedve, alkalmazkodva — a természet rendje szerint. A régi „háborús szükség-állapot” szerkezete a maga ideig-óráig tartó jellegével csak kis rész az új, átfogó gazdasági rendben, a tegnapi még örök időkre szólóan liberális-kapitalista és demokrata berendezkedésének hirdett államok számára is.

Az új rend új eszmék és új eszmény, új hit jegyében születik. A háború meggyorsította a fejlődési folyamatot, áthatotta hősi lelkiületével az új törekvéseket. Az általa felidézett új, jobb világot követelés szellemében győz minden népen belül és a népek egymás között való kapcsolataiban is a Mussolini által hirdetett szociális igazság gondolata.

Új szociális hit hatja át tehát a népeket és ez a hit azonos azzal, amely — amint megjegyeztem — több mint húsz éve eltölt minket. A XX. század társadalmának történeti dilemmája: liberális-kapitalizmus vagy kommunizmus. Egészen a legutóbbi időkig néhány kivételt leszámítva azt hitték az államok, hogy tovább folytathatják a demokratikus-liberális kapitalizmus rendszerében folyó életet. Most pedig mindazok, akik figyelemmel kísérik az országokat mozgó eszmeáramlatok fejlődését, tudják, hogy a liberális-kapitalizmus visszavonhatatlanul csődbe jutott és az előre törő új eszmék változatosságában felismerhető egy olyan általánosnak mondható eszme-komplexum, amely ha nem is azonosítható teljesen a korporatív elgondolással,

nagyon közel áll hozzá. Elfordulás a liberalizmustól és elítélése a kommunizmusnak: ez jellemzője ennek az eszmei irányzatnak.

Általánosságban visszautasítják az Oroszországgal és az orosz gazdasági-szociális renddel rokonszenvező országokban is a szociális probléma kommunista megoldását. Így hát számukra sem marad iinás lehetőség, mint az állami ellenőrzés, az osztályok között való együttműködés, a szociális igazság, a közjó által meghatározott kereteken belül az egyéni jogok elismerése, a közfeladatokat szolgáló tulajdonjog és magánkezdeményezés tiszteletben tartása. Ez ugyan még nem elég arra, hogy ennek alapján korporatívnak nevezzünk valamely rendszert, de az bizonyos, hogy a korporatív rendhez közelálló, sőt nagyon közelálló megoldáshoz jutottunk. Erkölcsi elégtételt ad nekünk ennek tudata, mert igazolja eszméink, elgondolásaink helyességét és életképességét.

Magának a szociálpolitikának a fogalmi értéklése is új és határozott változáson megy át napjainkban, bár ugyancsak erős módosítást szenvedett már az utolsó húsz évben a régebbi időkhöz képest. A szociálpolitika központi motorja, uralkodó tényezője lesz az új állam cselekedeteinek. Az államok nagy többsége a többi között egyik — fontos vagy kevésbé fontos — feladatának tekintette egészen a legújabb időkig a szociálpolitikát. A külpolitika, honvédelmi politika, gazdaságpolitika, pénzügypolitika, népesedési politika stb. mellett nem hiányozhatott a szociálpolitika sem. Ez a szociálpolitika az állami feladatok meghatározott, minden egyéb feladattól elkülönített körét jelentette.

A korporatív fasiszta rendszer természetesen mindig szembenállott a szociálpolitikának ilyen elkülönített, izolált szemléletével, már csak a létalapját adó elvek természeténél fogva is. Dolgoztunk és harcoltunk eddig ezekért az elvekért. Most, hogy a jó mag elkezd teremni a maga gyümölcseit, új erővel kell hinnünk és cselekednünk, szembe szállnunk nagy lelki kiegyensúlyozottsággal és fasiszta elhatározottsággal a nehézségekkel. Törekvéseink egyre újabb szellemi és társadalompolitikai eredmények elérésére irányulnak. Ennek tudatában és a forradalmunkból született eszmék termékenységének láttán hinnünk kell, hogy ezután is tudunk majd alkotásokkal és eszmékkel hozzájárulni az új, és jobb világrend kialakításának nagy munkájához.

ÚJ EMBERTÍPUS

ÍRTA:

FÖLDES BÉLA

Az emberiség mai forrágában gyakran találunk azzal a felfogással, hogy új embertípusra van szükség és új embertípus van kialakulóban. Magunk is e helyen ennek többször adtunk kifejezést. Érdemes azonban e kérdést egyszer közelebbről megvizsgálni. Van-e ennek az álláspontnak jogosultsága és van-e szükség tényleg új embertípusra? Van-e kilátás annak megvalósulására? És ha igen, milyen úton, milyen eszközökkel, milyen módszerekkel érhető el? Mik lesznek, mik legyenek az új típus jellemvonásai? Miben különböznek e jellemvonások előbbi századok és különösen a XIX. század emberének jellemvonásaitól? Ezekre a kérdésekre keressük a tájékoztatást.

Kezdjük mindenekelőtt az utolsó kérdéssel.

Úgy vélem, nem találok ellenmondásra, ha azt állítom, hogy előbbi korokban is találunk magasabbrendű, nemesebb embertípusokat. Ami különösen a XIX. századot illeti, csak felületesség tagadhatja annak nagyságát és azzal együtt a XIX. század embertípusának kiválóságát. Különösen hazánk annyit köszönhet kulturális, gazdasági, politikai és erkölcsi tekintetben e kor emberei kiváló típusának. A jobbagység eltörlése, az alkotmány visszaállítása, a gazdasági erők hatalmas lendülete, az irodalom fényes kibontakozása az akkori embertípus vívmányai. E kor embere erősen magyar, erősen európai, erősen keresztény volt, türelmetlenség nélkül (Pauler Tivadar, Kautz Gyula, Apponyi Albert, Tisza István), habár a soká elhanyagolt világi érdekek előnyomulása folytán rövid ideig egyes társadalmi rétegekben a vallásosság gyengült. Tehát a szentistváni gondolatnak — magyarság, európaiság, kereszténység — legalább olyan képviselője volt, mint a mai kor embere. E kornak tévedése főleg az volt, hogy a szabadság eszméjét a gazdasági és szociális élet olyan terére vitte át, az erőseknek a gyengékkel való versenyére, ahol az nagy károkat okozott. De még ezzel szemben is voltak már abban a korban egy helyesebb felfogásnak képviselői. A XIX. század embertípusa tehát jó típus volt, de ez nem zárja ki, hogy a jelenkor még magasabb típusra törekedjék, oly típusra, mely magasabb szociális és gazdasági igazságra törekszik, ezzel együtt a nemzeti élet magasabb színvonalára, kiterjesztvén a gyengébb társadalmi osztályokra a jólét, a kultúra, a közérzet magasabb élvezetét.

Az emberi típus kialakulására olyan sokféle, hatásában kiszámíthatatlan tényező van befolyással, hogy azoknak kibogozása nehéz probléma. Eltekintve a veleszületett fizikai, szellemi, erkölcsi tulajdon-

ságoktól, amelyek sokszor döntöek és a többi tényezőket ellensúlyozóak, itt természetesen elsősorban a család, a családi élet, annak jó és rossz levegője irányadó. Azután jön az iskola és az e fogalomban összefoglalható összes tényezők: tanító, tanuló, tananyag, tanidő, tanulóhely stb. Azután következik az olvasmány hatása, a színház, a lapok és lassanként az élettapasztalatok hatása. Ezekre a tényezőkre kell hatni, ezek jó hatását kell fokozni, rossz hatását tompítani vagy éppen kikapcsolni, hogy egy új embertípust lehessen kialakítani. A mai társadalmunkban nagy hatással van az egyesületi élet, a politikai élet. Mindezeket a tényezőket, körülményeket, erőket tekintetbe kell venni, ha emberi típus kialakításáról van szó. A természettel erősebb függésben élő népeknél, népcsoportoknál az egyház működése is számbajön, a városi lakosságnál, sajnos, ez a tényező gyengébb.

Az új, egészségesebb, magasabbrendű embertípus kialakításánál mindezekre a tényezőkre tekintettel kell lenni. Minthogy e típus többnyire a középiskolás korban alakul ki, ez a kor különös figyelmet érdemel. Nagy fontosságot kell ezért tulajdonítani a középiskolai tanárképzésnek. Visszatérek indítványomra, hogy különösen a középiskolákban, az utolsó félévben előadás illesztessék be, amely az életbölcselem nagy képviselőit: Marcus Aureliust, Senecát, azután Bacon, Montaigne, Laroche-foucauld-t, Emersont, stb. tárgyalja.

Talán nem is kell új típusról beszélni, csak azt a típust életre hívni, amelynek jóformán minden korszakban voltak képviselői, ha kis számban is. Mert minden korban volt nemes emberi anyag, hiszen más-képen elpusztult volna az emberiség. Az Eötvös József, a Deák Ferenc, az Apponyi Albertek, a Prohászka, a Semsey Andorok és sok mások a gyűlölködést, az erőszakoskodást, az embergyalázást s az önzést nem ismerő, nemes lelkek legyenek a nemtők, kiknek hasonmására formálódjék az új emberi típus.

Mindenesetre, az új emberi típusban kell, hogy az erősebb szociális érzés kifejeződjék. Ez érzés erősítésére nagyon sokat tehet a törvényhozás és a közigazgatás. Az ez évben életbeléptetett új olasz magánjog első része a Carta del Lavoro, ami azt jelenti, hogy e törvény alapelvei, szelleme az egész jogéletre kihatnak. A közigazgatás munkálkodása is remélhetően demonstrálni fogja, hogy az állam és a társadalom a szociális gondolatot minden téren érvényesíteni akarja. Ezek fontos tényezők a szociális gondolkodás terjesztésére. Tehát reményt nyújt, hogy a szociális érzés mindinkább uralkodó érzéssé

fog válni és az új emberi típusnak mindenesetre ez a legerősebb, legfontosabb, legáldásosabb jellemvonása.

Az új embertípusnál egyensúlyban kell lennie az anyagi és szellemi javak megbecsülésének. A XIX. század embere beleszédült a materializmusba. A gép, a vasút, a távíró, a gyár, ezek a XIX. század csodái, szemben az előbbi századok primitívségével, szegénységével, megzavarták a nemzedék ítélőképességét. A XX. században a társadalmi harcok, a nagy gazdasági diszparitások tarthatatlansága, a két világháború a szellemi és erkölcsi javak szerepét kellő világításba helyezték. A szellemi és erkölcsi javak véghetetlenek, milliók által élvezhetők, egyesek által birtokba nem vehetők és közös tulajdonát alkotják az egész emberiségnek. A XX. század embere tehát kiszabadulhat a vagyon zsarnoki börtönéből. Azért indokolt, hogy a XX. század ivadékai, tehát az új embertípus emberei is letegyék a materialista életfelfogás lobogóját.

Az új embertípus egyik jellemvonása, hogy szereti, tiszteli a munkát, a fizikai és a szellemi munkát, a nehéz céltudatos munkát, a becsületesen végzett munkát, az egyéni és társas munkát. A munka nem büntetés, hanem áldás. A munka narkotikum az élet viszontagságai között. A munka legbiztosabb forrása az önbecsülésnek és a megelégedettségnek. A munka legerősebb kapocs a társadalom tagjai között. A munka ébresztője sok nemes emberi tulajdonságnak. Ha új embertípust akarunk, annak tehát elsősorban munkaszerető embernek kell lennie, így felfogva, a munka nemcsak keresetforrás, hanem magasabb társadalmi, a közösség irányában való teljesítés. Ennek belátása vezeti a mai kort a munka megbecsülésére és ebből a megbecsülésből fakad legbiztosabban a szociális szellem. Ennek a szellemnek egyik szükséges követelménye, hogy a munkát mindenki megbecsüli és maga is munkát akar végezni. A szociális szellem ébredése így egyúttal a nemzeti termelés fokozását jelenti.

Az új embertípus hivatásszerű munkakészségén kívül tudomásul veszi az emberiség egyéb nagy kultúrköréit: tudomány, irodalom, művészet. Ezek iránt kellő érdeklődéssel viseltetik, elsajátítva azt, ami egyéniségének kiegészítésére és megnemesítésére legalkalmasabb. Hódol a nemzeti élet nagy eszméinek: szabadság, függetlenség, önkormányzat, haladás, béke. Tiltakozik ez eszmények megsértése és megtagadása ellen és az állami életnek olyan berendezése ellen, amely mellett az állam tagjai dróton ráncigált marionettekké válnak. Fájjalja a munka évszázados alkotásainak, az emberiség jóléte és az egyének ösjogai ellen intézett háborúkat, mint barbár korszakok kegyetlen, végzetes maradványait. Vallásos bensőséggel az emberi sorsot az isteni bölcseségre, az isteni szeretetre és isteni irgalomra bízta.

A magasabb emberi típusban benső erővel megnyilvánul a nemzeti érzés, anélkül, hogy az másokkal szemben, a világ emberiségével szemben teljes apátiához, vagy éppen gyűlölethez vezetne. Teljes elismeréssel adózva a nemzeti génusz alkotásainak, a nemzet történetében megnyilvánuló nagy képességeinek, a magyar nemzet kétségtelen államalkotó és államfenntartó hivatottságának, hálával elismeri az új embertípus az európai világnak köszönhető sok szellemi, gazdasági, politikai, kulturális kincset. Ezeket a kincseket a magyar nemzet nem egyszerűen elsajátította, hanem azokat a nemzeti génusz hatása alatt magáévá tette. Ez is csak fokozza az új embertípus erős nemzeti jellegét. Éppúgy, mint ahogy az új embertípus bensőleg erős keresztény érzéssel lesz telítve, bár tudomásul veszi a hitélet terén megnyilvánuló nagy harcokat. A kereszténység lényege a szeretet, a kereszténység lényege az áldozat, a kereszténység lényege az Istenben való bizalom. A legmagasabb típust képviselő ember hű képviselője a keresztény gondolatnak, a keresztény hitnek, mint amely a magasabb emberiség záloga.

Az új embertípus kialakításánál az a körülmény is figyelmet érdemel, hogy az emberi jellem kialakulásánál nagy szerepet játszanak a példák. E tekintetben a mai helyzet nem nagyon kecsegtető. Kevés a nagyértékű, nemes példájú egyéniség, annál több az üres kongású, önzéssel telített, hangoskodó egyéniség.

Szem előtt kell tartani, hogy a XX. század mai emberanyagának beteg idegrendszerét az események megtámadták. Gondoljunk csak vissza néhány történelmi tényre. Először két világháború, két mélyenmenő forradalom, a velejáró számtalan idegbontó jelenséggel. Államok, államrendszerek, dinasztiák bukása. Az infláció folytán majdnem az összes ingó vagyon megsemmisülése és százezrek elszegényedése. Az államhatalom eddig nem ismert kiterjesztése és az élet teljes bürokratizálása, főleg a háborús évek alatt. A háborúk alatt a fiatal nemzedék nevelésének, oktatásának, egészségügyének, családi életének megzavarása. A megszűnt nemzetközi béke folytán majdnem teljes földrajzi elzárkózás és a nemzetközi érintkezés jótékony hatásának megszűnése. Egészen új eszmekörök keletkezése. Új, mélyreható találmányok, mint rádió, film, repülőgép. Áldatlan pártalakulások és pártharcok. Mindennapi jelenségek: gyűlölet, amoralizmus, erőszak. Sajnos, ilyen a légkör, amelyből az új embertípusnak kellene kialakulnia.

Nagy áldás volna, ha az új embertípus az igazság eszméje alatt élhetne. Egy szellemes író valamikor könyvet írt a konvencionális hazugságokról. De ezek a konvencionális hazugságok többnyire ártatlanok, szokásszerűek voltak, most pedig a legkomolyabb viszonylatokban a hazugság dominál. Hazudnak, ha hízelegnek, hazudnak, ha gyűlölnék. Lehetetlen fel-

sorolni a hazugság tömegjelenségeit. Általános kórság fejlődött ki az álkultúra szolgálatában. Hatalmas apostolra lenne szükség a hazugság aljas démonjainak leküzdésére. Az új embertípusnak kell ezt az apostoli küldetést vállalnia.

A kor tele van eszmékkel, elgondolásokkal, propagandával. Minderről gondoskodnak bőven. Mindenki arra törekszik, hogy valami meglepőt mondjon, amit azután a lapok nagy betűkkel, vezető sorokban tudtára adnak a közönségnek. Természetesen ez eszmék között sok van, amelyek egymásnak ellentmondanak. Ezekből lesznek azután a hívők segítségével a koreszmék, »korszellem«. Az új embertípus kialakulása valóságos Scylla és Charybdis közé kerül. Az új embertípus fontos tulajdonsága ezért, hogy képes legyen az eszméknek ebben a zavarában megtalálni *i* helyes utat, a szellemi hamis pénzt, a szellemi buborékokat kellően leértékelní. Sokfelé máris munkába veszik az új típus tenyésztését. De itt többnyire inkább arról van szó, hogy eszközöket neveljenek a politikai hatalom számára. De az új típust nem ilyen alapon kell nevelni. Az új típus csak az erkölcs regeneráló gyümölcse lehet, amely kötelességtudást, felelősségérzetet követel, de amely jogokat is ad.

Hogy ebben a zaklatott világban az egyháznak egy nemesebb típus kialakításánál vezető szerepe van, nem szükséges bővebben magyarázni. Az egyháznak mindig törekvése és módja volt az embereket nemesebb irányba vezetni, magasabb szférába emelni és az élet káros befolyásait lehetőleg ellensúlyozni. Az egyház az egyedüli földi hatalom, amelynek csak magasabb erkölcsi feladatai vannak. És az egyháznak munkája ma ismét fogékonyabb lelkekre talál.

Egyet ne felejtünk említeni: új embertípus – régi iskola? Az új embertípus kialakulása új oktatási rendszert követel. A mai oktatási rendszerben sok az abszurdum. Sok a hozzá nem értő dilettáns műve. Részeit elavult is, egy leáldozott társadalmi és kulturális idő szüleménye. Rossz utánczat, majmolás. Egészen újból szervezendő. A magyar egészséges szellemtől kell az új oktatási rendszernek áthatottan lennie.

Egy új, nemesebb embertípus kialakulásának óhaja természetesen nem azt jelenti, hogy minden ember megfeleljen ennek a típusnak. Sokan képtelenek erre természeti és egyéb körülmények folytán. Meg kell talán elégedni azzal, hogy annyian érik el ezt a típust, hogy a társadalom tömegéből elég erősen kiemelkedjenek, annak szint adjanak és különösen a társadalmi, szellemi, a politikai élet számára irányt-

szabjanak és az alsóbbrendű típusok erőlködéseit ellensúlyozzák, hatálytalanítják.

Ha keressük azt, mily rétegekben volna legvalószínűbb egy magasabb embertípus kialakulása, talán a következő eredményhez jutunk: 1. A felső- és középső rétegek tagjainál, akiknél ez a képesség megvan, vagy közérdekű működésük folytán kifejlődhetik. 2. A köz szolgálatában, különösen annak szociális ágában alkalmazottaknál. 3. A hitélet szolgálatában, katolikusoknál és protestánsoknál, akik a pápai szociális enciklikák szellemét magukba felvették. 4. A munkásokban, akik állami vagy társadalmi intézmények élvezetében vannak, továbbá, akik szociális tanfolyamokat, így különösen a Munkásakadémiát látogatják. 5. A parasztréteg ama fiaiban, akik a népfőiskolákat látogatják. 6. Mindazokban, akik szociális szolgálatot teljesítenek és az emberi sors viszontagságaival találkoznak. 7. A nőkben. 8. Azokban, akik az újabb birtokpolitikai, szociális, fajvédelmi törvények által előnyös helyzetbe jutottak. 9. Mindazokban, akik magasabb műveltségük és belátásuk folytán a haladás követelményeit felbecsülni tudják.

Jellemző, hogy bár különböző társadalmi csoportokban találunk a magasabb új embertípusra emlékeztető egyéneket, tekintélyes mértékben előfordulnak a városi munkásság sorában, ahol a kedvező átalakulást jobb kereset, magasabb műveltség, higgadt belátás, nyílt ész előmozdítják. E tekintetben jótékony hatást észlelhetni, mint ezt az eredmények mutatják, az Országos Szociálpolitikai Intézet Munkásakadémiájának hallgatóinál.

Konklúzió.

Befejeztük a probléma különböző oldalait megvilágító vizsgálatunkat. Eredményként megállapíthatjuk, hogy az új, nemesebb, magasabb típusnak kialakulása vagy egy régiebb, magasabb embertípus-hoz való visszatalálása az emberiségnek, különösen az európai emberiségnek nagy jótétemény volna. Vájjon a mai, sok tekintetben brutális és bárdolatlan kor lelki, szellemi, erkölcsi, politikai, gazdasági, szociális, jogi betegségeivel és miazmaival erre képes-e, az nem bizonyos, sőt az sincs kizárva, hogy egyelőre az embertípus további visszafejlődésével kell számolni. Ez a jövő titka. De a végső győzelem előbb-utóbb mégis a magasabb, a nemesebb embertípusé lesz. Egy Assisi Ferenc, egy Aquinói Szent Tamás, egy Rousseau, egy XIII. Leó nem járt hiába a földön.

A FELVIDÉKI MEZŐGAZDASÁGI BETEGSÉGI BIZTOSÍTÁS TANULSÁGAI

ÍRTA:
ILLÉS GYÖRGY

A csehszlovák köztársaságnak az 1938-39 években történt felszámolása után a Magyarországhoz visszacsatolt területeken élő munkásrétegek szociális biztosítása a magyar társadalombiztosító intézetekre hárult. A csehszlovák társadalombiztosítási jogrendszer – akár a biztosítottak körének szabályozását, akár a szolgáltatások minőségét és mennyiségét tekintjük is – igen hathatós védelemben részesítette a hatálya alá tartozó biztosítottakat. Így többek között Csehszlovákiában a mezőgazdasági cselédek és napszámosok nemcsak baleseti és öregségi biztosításban részesültek, hanem a csehszlovák kerületi betegbiztosító intézetek az ipari munkások betegségi biztosításával párhuzamosan a mezőgazdasági munkásrétegek betegségi biztosítását is ellátták, ellentétben a magyar társadalombiztosító intézetekkel, amelyek a mezőgazdasági munkások betegségi biztosítását mindeztideig nem illeszthették be nemzeti szempontból nélkülözhetetlen munkásságuk keretébe, bár az iparforgalmi népesség betegségi és baleseti biztosítási jogrendszerét új alapokra fektető 1907 évi XIX. t.-c. tárgyalása során az országgyűlés már országos határozatot hozott, amelyben „felhívja a m. kir. földművelésügyi kormányt, hogy a mezőgazdasági munkásoknak és cselédeknek betegség és baleset esetére való kötelező biztosítása iránt törvényjavaslatot készítsen és azt lehetőleg a közeljövőben terjessze a képviselőház elé”. A visszacsatolt területekkel visszatért munkásrétegek szociális biztosítási jogainak elismerésével és azoknak további fenntartásával kapcsolatban az volt a kormányzati álláspont, hogy ezek lehetőleg teljes mértékben fenntartassanak és inkább fejlesztessenek, semminthogy a szolgáltatások vagy a biztosításba bevont rétegek körének korlátozásával a biztosítottak valamely rétegénél jogfosztás következzen be. Erre tekintettel a 11.770/1939. M. E. számú rendelet a felvidéki és kárpátaljai területeken élő mezőgazdasági munkások betegségi biztosításának ellátását az Országos Társadalombiztosító Intézetre ruházta, amely intézetnek amúgyis feladatkörébe tartozott a visszatért területeken élő ipari munkásság és az ú. n. magánalkalmazotti munkavállalók betegségi biztosításának ellátása. Az OTI az 1938-39 években az előbb említett három munkavállalói réteg betegségi biztosítását a csehszlovák jogszabályok alapján egy üzletág keretében bonyolította le. Amikor a 11.770/1939. M. E. sz. rendelet az 1940 január 1-i

időponttal hatályba léptette az 1927: XXI. t.-c.-t, kimondotta, hogy a mezőgazdasági munkások biztosítási kötelezettségének megállapításánál az 1934 évi 189. számú csehszlovák törvény rendelkezéseit kell alkalmazni azzal az eltéréssel mégis, hogy a biztosítás ellátásánál bizonyos vonatkozásokban az OTI-re érvényes szabályok legyenek irányadók. A 11.770/1939. M. E. sz. rendelet intézkedett az iránt is, hogy a mezőgazdasági, valamint az ipari és magánalkalmazotti biztosítottak biztosításából folyó jövedelmek és kötelezettségek külön üzletág – a mezőgazdasági és az ú. n. általános üzletág – keretében külön-külön számoltassanak el.

A mezőgazdasági üzletág biztosítottjainak és segélyezettjeinek forgalmára vonatkozó rendszeres adatszolgáltatás csak az 1940 évi október hó elejétől kezdve volt megoldható, ezért az 1941 évi adatok tekinthetők elsősorban teljesen alkalmasnak arra, hogy egy év eredményeinek keresztmetszetében számot adjanak a mezőgazdasági üzletág működéséről. Ezek az adatok továbbmenőleg alkalmasnak látszanak annak megítélésére is, hogy vajjon mind szociálpolitikai, mind pénzügyi szempontból *nem lenne-e célszerű és kívánatos az országos mezőgazdasági betegségi biztosításnak a felvidéki elrendezés mintájára való megoldása*. Az adatok fontos támpontokat nyújtanak a jelentkező problémák megvilágítására és az említett alapon felállítható új biztosítási ágak életrehívásával kapcsolatban a biztosításból folyó költségek fedezetére szükséges jövedelem járulékulcsának és a közgazdasági életet terhelő újabb szociális teher nagyságának becslésszerű meghatározására is.

Tekintettel továbbá arra, hogy a Felvidéken megoldott mezőgazdasági betegségi biztosításnak országos hatállyal kiterjesztése esetében oly ország-részek – pl. az Alföld – mezőgazdasági munkásai is bevonatnának a biztosításba, akiknek szociális és egészségügyi viszonyai (kereset, családi állapot, megbetegedésre hajlamosság, települési viszonyok, stb.) többé-kevésbé elütnek a felvidéki és kárpátaljai területeken betegség esetére biztosított mezőgazdasági munkások hasonló életkörülményeitől, az ebből származó és a biztosítási költségek és jövedelmek összecsúsításában jelentkező esetleges kockázati eltéréseket akként igyekeztünk kiértékelni, hogy a felvidéki és kárpátaljai területeken az általános üzletág keretében biztosított ipari és magánalkalmazotti munkavállalók viszonyaira vonatkozó

adatsorokat összehasonlítottuk: a) az alföldi kerületi pénztáraknál (Baja, Debrecen, Gyula, Békéscsaba, Hódmezővásárhely, Kecskemét, Makó, Nyíregyháza, Szeged, Szentés, Szolnok), b) az összes vidéki kerületi pénztáraknál és kirendeltségeknél betegség esetére biztosított általános üzletági munkavállalók vonatkozó adataival. A teljesség kedvéért ugyanakkor közöljük az OTI összes helyi szerveire megállapított adatsorokat is.

1. A biztosítottak létszáma adatai.

A mezőgazdasági üzletágban biztosítottak átlagos létszáma az 1941 évben 36.994 volt, amelyből az ú. n. mezőgazdasági magánalkalmazotti csoportba tartozó biztosítottak átlagos száma 432, tehát mindössze 1.2%-ot tett. Ez utóbbiak levonása után mutatkozó 36.562 főnyi mezőgazdasági munkáslétszám első pillanatra alacsonynak látszik, ha annak a területnek népességstatisztikai adatait, amely területen a szóbanlévő biztosítás hatályban van, az ország többi részeire vagy az ország jelenlegi egész területére vonatkozó népességi adatokkal vetjük össze. Az 1941 évi népszámlálási adatok szerint ugyanis a 14,669.128 főt kitevő összlakosságból a visszacsatolt felvidéki és kárpátaljai országrészen 1,713.363 lélek lakott, azaz az összlakosság 11.68 %-a.

Az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet 1941 évi jelentése szerint, a Délvidéket leszámítva, az ország területén az öregség esetére biztosított mezőgazdasági munkavállalók évvégi száma 722.052 volt. Tekintettel arra, hogy az Országos Társadalombiztosító Intézetnél betegség esetére biztosított felvidéki mezőgazdasági munkások köre nagyjából fedi az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézetnél öregség esetére biztosított felvidéki mezőgazdasági munkások körét, a betegségi biztosításban résztvevő felvidéki mezőgazdasági munkavállalók létszámának kb. 90.000-100.000 főben kellett volna jelentkeznie. A két létszám között mutatkozó feltűnően nagy eltérésnek oka az, hogy míg az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet által kimutatott létszám a biztosításban akármilyen rövid ideig résztvettek számát *tünteti* fel, addig az Országos Társadalombiztosító Intézet szerinti létszám ú. n. *átlagos* létszám, vagyis az év minden egyes napjára vonatkoztatott, kiegyenlített napi létszámadat, amelynél az év egyes napjaira megállapított létszámok természetesen – sokszor jelentékenyen – magasabbak vagy alacsonyabbak. Az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet átlagos taglétszáma a 4. b) pontban leírt számítás alapján 214.551 fő, amely létszám az évvégi 722.052-t kitevő *tényleges* létszámnál ugyancsak lényegesen kisebb. Az év folyamán éppen a mezőgazdasági biztosítottak létszáma különösen

erős változásoknak van alávetve, amely körülmény az idényszerűen, illetőleg alkalmilag foglalkoztatott munkások aránylag nagy számára mutat. A biztosítottak átlagos létszámának az 1941 évben tapasztalt időszakos változásairól az 1. számú táblázatban foglalt havonkinti átlagos létszámadatok adnak tájékoztatást.

1. sz. táblázat

Az átlagos biztosított létszám havonkinti alakulása az 1941 évben

H ó n a p	Átlagos biztosított létszám				
	a mezőgazdasági üzletágban	az általános üzletágban			
		a felvidéki és kárpátaljai ker. pénztáraknál	az alföldi ker. pénztáraknál és kir.-nél	az összes vidéki ker. pénztáraknál és kir.-nél	az Intézet összes helyi-szerveinél
Január	26.846	56.253	113.688	446.650	918.735
Február.....	27.802	60.927	119.580	472.619	960.776
Március ...	30.137	67.002	127.451	505.971	1,002.289
Április	32.239	63.991	122.788	497.930	998.795
Május	40.559	71.752	134.014	546.566	1,078.105
Június	43.858	74.081	139.452	566.006	1,109.342
Július	50.377	67.176	135.931	550.251	1,092.482
Augusztus...	49.818	68.623	144.531	574.220	1,139.724
Szeptember	40.316	71.211	146.750	592.464	1,148.329
Október ...	36.959	72.077	145.352	596.615	1,141.824
November ..	36.583	77.016	146.376	604.982	1,154.408
December...	28.434	71.489	139.249	562.704	1,092.035

Magának a mezőgazdasági átlagos létszámnak változásaiból kitűnik, hogy az idénymunkások nagyobb mérvű foglalkoztatása az 1941 évben a május-november hónapokra esett. A július és augusztus havi átlagos csúcslétszámok majdnem kétszeresét teszik a január, február és a december havi átlagos létszámnak. Ha ez utóbbi hónapoknak egymáshoz hasonló átlagos létszámadatait egyenlőnek vesszük az év folyamán állandó munkában állók (gazdasági cselédek) létszámával, akkor megállapíthatjuk, hogy az 1941 évben a mezőgazdasági állandó munkások összes járuléknapi számuk közel háromnegyed részét, ezzel szemben az idénymunkások (napszámok) járuléknapi számuk, időnkinti igen magas napi létszámuk ellenére, csak valamivel több, mint egynegyed részét tette a mezőgazdasági összes járuléknapi számának.

A mezőgazdasági adatoknak az általános üzletág adataival történt egybevetése arra enged következtetni, hogy a mezőgazdasági idénymunka az általános üzletág keretében biztosított – jórészt iparforgalmi – munkások létszámát számottevően nem befolyásolja. Bizonyítja ezt a 2. számú táblázat is, amely az általános üzletág havonkinti országos átlagos létszámadatait az 1937-1941 évig terjedő időre foglalja magában.

2. sz. táblázat

Az átlagos biztosított létszám havonkénti alakulása az általános üzletágban az 1937—1941 években

Hónap	1937	1938	1939	1940	1941
Január	567.909	593.613	701.627	739.486	918.735
Február.....	577.949	609.752	717.258	743.426	960.776
Március ...	602.001	648.239	726.553	758.522	1.002.289
Április	637.648	688.467	733.778	796.962	998.795
Május	675.395	713.079	780.849	843.784	1.078.105
Június	680.912	715.184	779.403	852.437	1.109.342
Július	664.162	715.985	765.143	806.094	1.092.482
Augusztus...	680.062	739.288	796.615	810.415	1.139.724
Szeptember	689.384	754.158	798.974	809.884	1.148.329
Október ...	698.437	754.864	809.359	821.565	1.141.824
November ..	687.729	761.474	833.612	844.352	1.154.408
December...	642.264	736.041	799.037	811.509	1.092.035

Mindezekből az adatokból az tűnik ki, hogy a mezőgazdasági idénymunka nagy munkaerősükségletét nem az iparforgalmi foglalkozású napszamosok köréből fedezi, hiszen ezek az ipari idénymunkák (építőipar) munkapiacán találják meg foglalkoztatásukat, hanem a falusi napszamosok, törpebirtokosok és családtagjaik – nem kis mértékben a falusi női munkaerők – köréből. A női munkások átlagos létszáma ugyan a felvidéki mezőgazdasági biztosításban viszonylag igen alacsony, amennyiben az átlagos biztosított létszámok csupán 3.24%-át képviseli, a nyári idényben azonban létszámuk aránylag sokkal nagyobb mértékben emelkedik, mint a férfi biztosítottak létszáma. E női létszám-emelkedés és a háztartási biztosítottak nyári létszámcsökkenése között való összefüggésre mutatnak a 3. számú táblázat adatai.

3. sz. táblázat

Az átlagos biztosított létszám havonkénti alakulása az 1941 évben

Hónap	Átlagos biztosított létszám				
	a mezőgazdasági üzletágban	A háztartási üzletágban			
		a felvidéki és kárpátjai ker. pénztáraknál	az alföldi ker. pénztáraknál és kir.-nél	az összes vidéki ker. pénztáraknál és kir.-nél	az Intézet összes helyi-szerveinél
Január	26.837	11.913	29.435	93.790	172.898
Február.....	27.797	12.245	30.061	96.538	175.762
Március ...	30.132	12.307	30.347	97.412	175.767
Április	32.233	12.542	29.759	96.528	174.287
Május	40.554	12.288	29.726	96.906	173.761
Június	43.852	11.918	29.426	96.066	171.666
Július	50.370	11.240	29.718	94.067	167.020
Augusztus...	49.811	11.095	28.823	94.317	166.645
Szeptember	40.310	11.601	29.102	95.742	170.842
Október ...	36.955	11.831	28.615	96.680	175.382
November ..	36.579	12.306	29.041	98.928	180.154
December...	28.425	12.601	29.868	100.654	181.836

A mezőgazdasági üzletágban is – miként az általános üzletágban – az év március 31-ikére, június 30-ikára, szeptember 30-ikára és december

31-ikére történt a biztosított létszám leolvasása napibérosztályok szerint, amelynek összevont eredményeit – egybevetve az általános üzletágban biztosítottak napibérosztályos megoszlásának hasonlóan összevont adataival – a 4. és 5. számú táblázatok tartalmazzák. Ehhez az összeállításához hozzá

4. sz. táblázat

A javadalmazási határ alá nem eső biztosítottak (testi munkások) megoszlása napibérosztálycsoportonként az 1941 évben

Üzletág Helyiszervek jellege	az I—III.	a IV—V.	a VI—VIII. illetőleg a VI—XII.	Összesen
	napibérosztályba tartozott száz biztosított közül			
A) Mezőgazdasági üzletág				
I. félévi átlag	67·89	28·96	3·15	100
II. félévi átlag	63·64	30·16	6·20	100
B) Általános üzletág				
a) Felvidéki és kárpátjai ker. pénztárak				
I. félévi átlag	31·69	38·75	29·56	100
II. félévi átlag	28·99	31·61	39·40	100
b) Alföldi ker. pénztárak és kir.....				
I. félévi átlag	48·09	30·33	21·58	100
II. félévi átlag	43·58	28·88	27·54	100
c) az Intézet összes helyiszervei				
I. félévi átlag	28·82	30·46	40·72	100
II. félévi átlag	24·54	27·70	47·76	100

5. sz. táblázat

A javadalmazási határ alá eső biztosítottak (ú. n. magánalkalmazottak) megoszlása napibérosztálycsoportonként az 1941 évben

Üzletág Helyiszervek jellege	az A—C	a D—E	az F—H, illetőleg az F—M	Összesen
	napibérosztályba tartozott száz biztosított közül			
A) Mezőgazdasági üzletág				
I. félévi átlag	50·24	33·13	16·63	100
II. félévi átlag	40·10	38·30	21·60	100
B) Általános üzletág				
a) Felvidéki és kárpátjai ker. pénztárak				
I. félévi átlag	70·75	20·26	8·99	100
II. félévi átlag	65·88	21·07	13·05	100
b) Alföldi ker. pénztárak és kir.				
I. félévi átlag	79·92	15·15	4·93	100
II. félévi átlag	75·25	16·17	8·58	100
c) az Intézet összes helyiszervei				
I. félévi átlag	69·73	20·80	9·47	100
II. félévi átlag	64·22	21·43	14·35	100

kell fűzni, hogy a napibérosztályok szerint való tagozódás adatai a mezőgazdasági munkavállalók (különösképpen a mezőgazdasági cselédek és szegődmenyesek) vonatkozásában nem lehetnek alkalmasak arra, hogy belőlük a javadalmazások tényleges értékére következtetéseket vonjunk le. Ezeknek a javadalmazásoknak túlnyomó részét ugyanis a természetbeni járandóságok (termény, földhasználat, lakás, tüzelő, ruházat) teszik, amelyeknek pénzbeli egyenértékét az OTI a városi piaci árakon aluli, mérsékelt összegben állapítja meg. Ez magyarázza meg azt is, hogy a négy negyedév adatai közül a június 30-i napibérosztályos létszámadatok a napibérosztályokban erőteljes felfelé tolódást mutatnak; az ebben a hónapban foglalkoztatott munkavállalók között ugyanis jelentékenyebb számban fordulnak elő pénzbeli javadalmazású alkalmi napszamosok.

A járulékkirovás alapjául szolgáló munkabérösszegek szempontjából mindenesetre roppant nagy a különbség a mezőgazdasági és általános üzletági napibérosztályos megoszlás között. Az eltérések könnyebb áttekintésére módot nyújtanak a 4. és 5. számú táblázatokban összevont adatok.

A táblázatban foglaltakon felül meg kell jegyez-

6. sz. táblázat

Táppénzsegélyezésben részesültek létszámának százalékos megoszlása napibérosztályonként az 1941 évben

M e z ő g a z d a s á g i ü z l e t á g														
M e g n e v e z é s	N a p i b é r o s z t á l y												Ö s s z e - s e n	
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		
Javadalmazási határ alá nem eső munkavállalók megoszlásának adatai														
az év első nyolc hónapjának átlagában.....	8.88	25.85	36.20	19.26	7.35	0.96	1.21	0.29	—	—	—	—	—	100.00
az év utolsó négy hónapjának átlagában.....	4.14	19.40	30.76	29.01	9.31	3.78	1.50	1.68	0.24	0.18	—	—	—	100.00

kénti megoszlásának összevont adatait az összes biztosítottak összevont létszámadataival szembeállítva, megállapítható, hogy a táppénzesek bérosztályos megoszlása a biztosított létszám tagozódásához képest némileg a magasabb napibérosztályok felé tolódik el. Az 1941 év második felében például a biztosítottak 63.64 %-a tartozott az I-III., 30.16 %-a a IV-V., 6.20 %-a pedig a VI-XII. napibérosztályokba. Ezzel szemben a táppénzesek arányszámai hasonló csoportosításban: 54.30%, 38.32% és 7.38%. Sokkal nagyobb mérvű azonban ez az eltolódás az általános üzletágban, ahol az 1941 második félévi biztosított létszám napibérosztályonkénti tagozódását jellemző arányszámok: az I-III. napibérosztályban 24.54%, a IV-V. napibérosztályban 27.70%, a VI-XII. napibér-

nünk, hogy a felvidéki mezőgazdasági biztosítottaknak 9%-a az I., 25%-a a II., 35%-a a III., 21 %-a a IV. napibérosztályba tartozott. Ebből a megoszlásból kitűnik, hogy az esetleg felvethető olyan megoldás, amely az összes biztosítottakat egyetlen javadalmazási kategória alapján vonná be a betegségi biztosításba, a biztosítottak szociális érdekei szempontjából megnyugtató nem lehetne.

2. A segélyezettek létszámadatai.

a) A táppénzsegélyben részesültek átlagos napi száma az 1941 évben a mezőgazdasági üzletágban 417 volt, vagyis a mezőgazdasági biztosított átlagos létszám 1.13 %-a. Ezzel szemben az általános üzletágban a táppénzesek átlagos napi létszámának a biztosított átlagos létszámhoz való viszonyát kifejező arányszámok: a felvidéki ker. pénztáraknál 2.06%; az alföldi helyiszerveknél 2.20%; az összes vidéki ker. pénztáraknál és kirendeltségeknél 2.11%; végül az OTI összes helyiszerveinél 2.49%.

A mezőgazdasági táppénzes létszám napibérosztályonkénti százalékos megoszlásáról tájékoztat a 6. számú táblázat. A táppénzesek napibérosztályon-

osztályokban pedig 47.76%. Ezzel szemben a táppénzesek közül az I-III. napibérosztályba 14.33%, a IV-V. napibérosztályba 27-20%, a VI-XII. napibérosztályba pedig 58.47% tartozott.

b) A terhességi és gyermekágyi segélyben részesült biztosítottak átlagos száma a mezőgazdasági ágban igen csekély. Napi átlagos létszámuk az 1941 évben mindössze hat volt. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy az állandóan biztosított női munkavállalók létszáma aránylag igen alacsony, a női idénymunkások pedig nem rendelkeznek a szülészeti segély igénybeviteléhez szükséges hosszabb munkavisztonnyal. A jelzett segélyben részesült családtagok száma 135 volt, a biztosított létszám 0.36%-a, amely arányszám valamivel magasabb az országos arányszámnál.

c) A kórházi ápolásban részesült biztosítottak átlagos létszáma 171, vagyis a biztosított létszám 0.46 %-a. Az általános üzletágban az arányszámok a következőképpen alakultak: a felvidéki ker. pénztáraknál 0.75%, az alföldi helyiszerveknél 0.62%; az Összes vidéki ker. pénztáraknál és kirendeltségeknél 0.75%; az OTI összes helyiszerveinél pedig 0.66%.

Amíg – az előbbieket szerint – a kórházban ápolott biztosítottak átlagos napi száma a mezőgazdasági üzletágban viszonylag alacsony volt, – a mezőgazdasági biztosítottak családtagjai annál magasabb arányban vették igénybe a kórházi ápolással nyújtott segínyt. Átlagos napi számuk ugyanis 162 volt, vagyis a biztosított átlagos létszám 0.44 %-a. Az általános üzletágban ezt az arányszámot csak a felvidéki ker. pénztáraknál mutatózó igénybevétel arányszáma multa felül, amennyiben itt a kórházban ápolott családtagok átlagos napi száma az átlagos biztosított létszám 0.48 %-át tette. Az alföldi ker. pénztáraknál mutatózó megfelelő arányszám 0.35 %; az összes vidéki ker. pénztáraknál és kirendeltségeknél 0.38%; végül az OTI összes helyiszerveinél 0.33%.

d) Az összehasonlítás kiegészítésére szolgál a 7. számú táblázat, amely az egy biztosítottra átlagosan jutó betegségi esetek, illetőleg gyógykezelések számáról ad tömör tájékoztatást.

7. sz. táblázat

Egy biztosítottra eső betegségi esetek és gyógykezelések száma az orvosi rendeléseken (beleértve a családtagok betegségi eseteit és gyógykezeléseit)

— Mezőgazdasági és általános üzletág —

Üzletág, helyiszervek jellege	Egy biztosítottra eső	
	betegségi esetek	gyógykezelési esetek
	száma	
Mezőgazdasági üzletág	1·67	3·26
Általános üzletág		
a) Felvidéki és kárpátaljai ker. pénztárak	3·67	8·02
b) Alföldi helyiszervek ...	4·49	10·22
c) az összes vidéki ker. pénztárak és kirend....	4·12	9·30
d) az OTI összes helyiszervei	5·69	12·61

3. Járulékjövdelem és segélyezési költségek.

A biztosítottak, nemkülönben a segélyezettek létszámának áttekintése során elmondottakból is következik, hogy a mezőgazdasági üzletágban a járulékjövdelem s még ennél is inkább a segélyezési költségek aránylag jóval alacsonyabbak, mint az általános üzletágban. Az idevonatkozó zárszámadási adatokat a 8. számú táblázatban mutatjuk be.

8. sz. táblázat

Az 1941 évben kirótt járulékok és kifizetett segélyezési költségek

Sorszám	Megnevezés	Járulék-kirovás	Táppénz, tél táppénz, táppénz-pótlék	Szülészeti segély	Kórház, fürdő, szanatórium	Gyógyászati ellátás	Orvosi költség	Egyéb segélyezési költség	Összes segélyezési költség
	A) Mezőgazdasági üzletágban	1,829.076·41	174.946·90	97.100·65	233.813·15	154.164·36	244.966·70	50.420·34	955.412·11
	B) Az általános üzletágban								
a)	a felvidéki helyiszerveknél	5,228.970·51	993.033·75	219.565·31	547.022·40	530.445·43	636.547·50	170.170·36	3,096.784·75
b)	az alföldi helyiszerveknél	8,632.447·40	2,083.636·25	462.385·06	1,062.985·45	838.654·18	1,311.574·95	370.513·91	6,129.799·60
c)	az összes vidéki kerületi pénztáraknál és kirendeltségeknél	38,338.278·22	7,877.877·06	1,770.949·99	4,861.970·52	3,401.939·08	5,189.579·03	1,483.457·11	24,590.772·71
d)	az Intézet összes helyiszerveinél	85,584.380·92	22,966.039·34	3,560.355·54	15,776.351·51	7,896.212·15	11,332.475·23	5,251.597·64	66,773.031·41

A gyógyászati és orvosi költségeket, valamint az egyéb segélyezési költségek túlnyomó részét, (rendelőintézeti fenntartási költségek, anya- és csecsemővédelem) az OTI nem számolja el helyiszervenként, csak központilag. Számításaink érdekében ezeket a költségeket a helyiszervek jellege szerint mégis figyelembe kellett venni. Megfelelőbb

módszer híján az általános üzletágon belül a tagszám arányában osztottuk meg a kérdéses költségeket. Ily módon állítottuk össze a 9. és 10. számú táblázatokat; előbbi az egy biztosítottra eső járulékelőírást és segélyezési költségeket, utóbbi a segélyezési költségek százalékos megoszlását tünteti fel.

9. sz. táblázat
Az egy biztosítottra átlagosan jutó járulék és segélyezési költség

Sorszám	Megnevezés	Egy biztosítottra jutó							
		járulék	táppénz, fél táppénz, táppénz- pótlék	szülési segélyek	kórház, fürdő, szana- tórium	gyógyá- szati ellátás	orvosi költség	egyéb segé- lyezési költség	összes segé- lyezési költség
	A) Mezőgazdasági üzletágban	49.44	4.73	2.62	6.32	4.17	6.62	1.36	25.83
	B) Az általános üzletágban								
a)	a felvidéki helyiszerveknél...	76.23	14.48	3.20	7.98	7.73	9.28	2.48	45.15
b)	az alföldi helyiszerveknél ...	64.05	15.46	3.43	7.89	6.22	9.73	2.75	45.48
c)	az összes vidéki kerületi pénztáraknál és kirendelt- ségeknel	70.59	14.51	3.26	8.95	6.26	9.56	2.74	45.28
d)	az Intézet összes helyiszerveinél.....	80.01	21.46	3.33	14.75	7.38	10.59	4.91	62.42

10. sz. táblázat
A segélyezési költségek %-os megoszlása

Sorszám	Megnevezés	Táppénz, fél táppénz, táppénz- pótlék	Szülészeti segélyek	Kórház, fürdő, szana- tórium	Gyógyá- szati ellátás	Orvosi költség	Egyéb segé- lyezési költség	Összesen
		az összes segélyezési költség %-ában						
	A) Mezőgazdasági üzletágban	18.3	10.2	24.5	16.1	25.6	5.3	100
	B) Az általános üzletágban							
a)	a felvidéki helyiszerveknél	32.1	7.1	17.7	17.1	20.5	5.5	100
b)	az alföldi helyiszerveknél	34.2	7.5	17.3	13.7	21.4	6.1	100
c)	az összes vidéki kerületi pénztárak- nál és kirendeltségeknél	32.0	7.2	19.8	13.8	21.1	6.1	100
d)	az Intézet összes helyiszerveinél ...	34.4	5.3	23.6	11.8	17.0	7.9	100

Mindkét táblázat adataiból megállapítható, hogy a táppénzszolgáltatással járó költségeknek a mezőgazdasági betegségi biztosításban jóval kisebb súlya van, mint az általános üzletági betegségi biztosításban. Jórészt ez az oka annak, hogy a mezőgazdasági üzletágban a gyógyászati, az orvosi és az egyéb

segélyezési költségek viszonylag magas arányszámokban jelentkeznek.

Még többet mutat azonban a 11. számú táblázatban foglalt adatsoportosítás, amelyben a segélyezési költségeket a járulékelőírashoz viszonyítjuk.

11. sz. táblázat
A segélyezési költségek viszonya a kirótt járulékokhoz

Sorszám	Megnevezés	Táppénz, fél táppénz, táppénz- pótlék	Szülési segélyek	Kórház, fürdő, szana- tórium	Gyógyá- szati ellátás	Orvosi költség	Egyéb segé- lyezési költség	Összes segé- lyezési költség
		a kirótt járulékok %-ában						
	A) A mezőgazdasági üzletágban.....	9.6	5.3	12.8	8.4	13.4	2.7	52.2
	B) Az általános üzletágban.							
a)	a felvidéki helyiszerveknél	19.0	4.2	10.5	10.1	12.2	3.2	59.2
b)	az alföldi helyiszerveknél.....	24.1	5.4	12.3	9.7	15.2	4.3	71.0
c)	az összes vidéki kerületi pénztáraknál és kirendeltségeknél	20.5	4.6	12.7	8.9	13.5	3.9	64.1
d)	az Intézet összes helyiszerveinél.....	26.8	4.2	18.4	9.2	13.2	6.1	78.0

A 11. sz. táblázatból kitűnik, hogy a segélyezési költségek a mezőgazdasági üzletágban a kirótt járulékoknak csak 52.2 %-át igényelték. Abban az esetben azonban, ha az összes költségek mértékét kívánjuk megállapítani, a segélyezési költségekhez hozzá kell számítani az ügyviteli költségeket is. Ez utóbbi költséggel kapcsolatban viszont meg kell jegyezni, hogy ezek – miként az orvosi költség is – tulajdonképpen nem a ténylegesen jelentkező, hanem az összes ilyenmű költségeknek az egyes biztosítási ágakra vonatkozólag a belügyminiszter által megállapított arányszám szerint való felosztásából származó zárszámadási összegek. Az országos jellegű mezőgazdasági biztosításnál jelentkező ügyviteli és orvosi költségekre nézve azonban – az említett országos jellegű biztosítás megvalósítása esetében – közvetlen módszerek alkalmazásával kellene támpontot nyerni, mert nem látszik bizonyosnak, hogy a felvidéki mezőgazdasági biztosítási üzletágban alkalmazott felosztási kulcszámok a biztosítás kiterjesztése esetén is megfelelőek lennének a ténylegesen jelentkező költségek fedezésére. *Különösen jelentős költségtöbblettel kell számolni e tételeknél abban az esetben, ha a biztosítás ellátására nem vidéki helyiszervekkel rendelkező már meglévő ügyviteli és orvosi szervezet jelöltetné ki, hanem erre a célra új biztosító szervezet hívatnék életre.*

Az 1941 évre a felvidéki mezőgazdasági üzletágra az ügyviteli költséghányad az OTI összes ügyviteli költségeinek 1.12%-ában nyert megállapítást, amely hányad ebben az évben a mezőgazdasági üzletágban kirótt járulékokkerekén 12%-ának felelt meg. Az ügyviteli költségeket is magukban foglaló összes biztosítási költségek tehát a mezőgazdasági üzletágban kirótt járulékoknak 64.2 %-át tették. Meg kell azonban jegyezni, hogy a kirótt járulékoknak egy része nem kerül lerovásra. A lerovás mértéke a mindenkori gazdasági viszonyoktól függ. Az 1940 évi 41.24 %-os lerovási arányszám idevonatkozólag figyelembe nem vehető, tekintettel arra, hogy a mezőgazdasági biztosítás ebben az évben kezdte meg elkülönítetten működését és ennek következtében a kezdet évében kirótt járulék tekintélyes része (a járulék késedelmes kirovása és a munkaadók részéről történt késedelmes járulékfizetés következtében) nem került az 1940 évben lerovásra. *Az 1941 évben a lerovási arányszám 97.61% volt. Ugyanakkor az általános üzletágban a lerovási arányszám lényegesen kisebb, – 92.4% volt.* (Látható tehát, hogy vizsgálódásunk körében a mezőgazdaság teherviselési készsége nem marad az iparé alatt!) A mezőgazdasági üzletágban mutatózó lerovási arányszám természetesen csak abban az esetben lenne a további számítások során alkalmazható, ha a jelenlegi viszonyok a gazdasági életben állandósulnának. Ezzel azonban előre szá-

molni – a szükséges óvatosságra tekintettel – nem lenne célszerű, éppen ezért számításaink során a mezőgazdasági üzletágban 95%-os lerovási arányszámot alkalmaztunk. A járulékoknak 95 %-ban lerovása mellett a mezőgazdasági betegségi biztosításban az összes biztosítási költségek a járulékjövedelem 67.6 %-át vennék igénybe. Végső eredményként tehát megállapíthatjuk, hogy a felvidéki mezőgazdasági biztosítási üzletág 1941 évben járulékjövedelmének mindössze kétharmad részét használta fel a biztosításból folyó költségek fedezésére, míg a járulék jövedelemnek kb. egyharmad része üzleti feleslegként maradt meg.

Ha ezeket az eredményeket összehasonlítjuk az általános üzletág 1941 évi zárszámadási eredményeivel, azt találjuk, hogy az utóbbi üzletágon a biztosítás költségei a kirótt járulékok 92.36 %-át emésztették fel. Ha pedig az általános üzletágnál is figyelembe vesszük az előbbi számítás szerinti lerovási arányszámot, arra az eredményre jutunk, hogy ez az üzletág járulékjövedelmét teljes egészében felhasználta a biztosítás ellátásából folyó költségekre. A mezőgazdasági üzletágnál jelentkező igen tekintélyes zárszámadási felesleg tehát az alkalmazott járulékkulcs túlméretezett voltában leli magyarázatát. Abban az esetben tehát, ha az országos jellegű mezőgazdasági betegségi biztosítás költségfedezési arányszámaként a felvidéki mezőgazdasági betegségi biztosítási üzletág előbbieken megállapított 67.6 %-os arányszámát fogadnánk el, úgy a biztosítás terheinek fedezésére szükséges és elégséges járulékkulcsként a jelenlegi 6% (a tényleges javadalmazásra vonatkoztatva 7%) helyett kerekén 4%-os (a tényleges javadalmazásra vonatkoztatva 47 %-os) járulékkulcsot kellene alkalmazni.

A járulékkulcsnak ilyen mértékű megállapítását megelőzően figyelembe kell azonban venni azokat a már említett szempontokat, amelyek szerint egyrészt a felvidéki és kárpátjai mezőgazdasági munkavállalók kedvezőbb egészségügyi viszonyok között élnek, mint a mezőgazdasági népesség jelentős részét magában foglaló Alföld területén élő munkások. Másrészt feltehető, hogy az Alföldön vagy az ország egyéb részén foglalkoztatott mezőgazdasági munkások átlagos jövedelme és ennek megfelelően a járulékjövedelem is eltérést mutat a felvidéki hasonló adatoktól. Mindezek a körülmények valószínűvé teszik azt, hogy az országos jellegű mezőgazdasági betegségi biztosítás jövedelmének és költségeinek egymás közötti aránya kedvezőtlenebb lesz a felvidéki mezőgazdasági betegségi biztosítás 67.6 %-os arányszámánál. Ezt igazolni látszanak az előbbieken már közölt azok az adatok (11. táblázat), amelyek rávilágítanak az általános üzletág költségfedezési arányszámainak tekintetében a különböző jellegű helyiszervek között

fennálló különbségekre. A szóban lévő adatok szerint ugyanis a segélyezési költségek fedezetére a kirótt járulékok alábbi %-a volt szükséges:

A) Mezőgazdasági üzletágban.....	52.2%
B) Általános üzletágban	
a) a felvidéki és kárpátaljai helyiszerveknél	59.2%
b) alföldi helyiszerveknél.....	71.0%
c) összes vidéki ker. pénztáraknál.....	64.1%

Fentiek szerint a felvidéki és kárpátaljai helyiszerveknél az általános üzletágban mutatkozó 59.2 %-os költséghányaddal szemben a 11 alföldi kerületi pénztár 71 %-os költséghányada kereken 20%-kal magasabb. Ugyanígy arányú költség-hányadtöbbletet feltételezve az országos jellegű mezőgazdasági betegségi biztosítás keretében, az Alföldön ellátandó mezőgazdasági biztosítottakkal kapcsolatban a szükséges és elégséges járulékkulcsot is 20%-kal magasabb értékben, tehát 4.8%-ban (a tényleges bérekre vonatkoztatva kb. 5.6%) kellene megállapítani. Tekintettel azonban arra, hogy az országos jellegű mezőgazdasági biztosítás a visszatért keleti és erdélyi országrészek mezőgazdasági munkavállalóinak bekapcsolásával a felvidéki és kárpátaljai mezőgazdasági biztosítottakéhoz hasonló jobb kockázatú biztosítótű réteggel bővülne, ezért megfelelőbbnek kell tartani az országos viszonylatban alkalmazandó járulékkulcs mértékének megállapításánál az összes vidéki kerületi pénztárak, valamint a felvidéki és a kárpátaljai kerületi pénztárak költséghányadának összehasonlítása útján kiértékelendő eltérések alapulvételét.

Az idevonatkozó arányszámok szerint az 59.2 százalékos felvidéki általános üzletági költség-hányaddal szemben az összes vidéki kerületi pénztárak költség-hányada 64%, amely utóbbi arányszám az előbbinél mindössze kereken 8%-kal nagyobb. Ha tehát a felvidéki és kárpátaljai mezőgazdasági betegségi biztosítás költségeinek fedezetére szükséges 4 %-os járulékkulcsot az előbbieken megállapított 8%-kal emelnék és bőven számítva a járulékkulcsot 4.5%-ban (a tényleges bérek %-ában 5.25) állapítanánk meg úgy biztosítottaknak lehetne tekinteni az országos jellegű mezőgazdasági betegségi biztosítás rentabilitását.

A mezőgazdasági betegségi biztosításnak országos hatállyal kiterjesztése esetében kézenfekvő megoldásként kínálkozik az a lehetőség, hogy a mezőgazdasági munkavállalók betegségi biztosítása - a csehszlovák mezőgazdasági munkavállalók betegségi biztosításához hasonlóan - az OTI kebelében, vagy külön üzletág keretében, vagy az ipari munkásság és a vidéki, ú. n. magánalkalmazotti munkavállalók betegségi biztosításával együtt, egyetlen szervezetben, egy üzletág keretében, egységes járulékkulcs

mellett valósíttassék meg. Ez utóbbi esetben az egységes járulékkulcs a két munkavállalói réteg átlagos létszámának egymásközi viszonyától függően a 6 és 4.5, a tényleges javadalmazásokra vonatkoztatva 7 és 5.25% között helyezkednék el.

4. A mezőgazdasági betegségi biztosítási járulékok évi összegének becslésszerű megállapítása.

A mezőgazdasági betegségi biztosításnak az egész országra kiterjedő hatállyal megvalósítása esetében, a magyar közigazdasági életet terhelő újabb szociális teher nagysága természetesen igen nagy mértékben függ a biztosításba bevonandó mezőgazdasági munkavállalók körének törvényi szabályozásától. Más lesz a teher, ha csak az 1938 évi XII. t.-c. hatálya alá eső munkavállalói rétegekre terjed ki a biztosítás hatálya és más, ha a biztosításba a kis- és törpebirtokosság is bevonatik.

A biztosítási járulékok évi összegének megállapítására vonatkozó alábbi becslésszerű számításaink arra az esetre szorítkoznak, ha a mezőgazdasági betegségi biztosítás hatálya csak az 1938 évi XII. t.-c. munkavállalói rétegeire terjedne ki. A járulékteher a rendelkezésre álló adatok alapján az alábbiak szerint alakulna:

a) Az OTI által ellátott mezőgazdasági betegségi biztosítás üzletágának 1941 évi járulékkirovása 6%-os járulékkulcs mellett 1,829.076.41 P volt. 4.5 %-os járulékkulcs mellett a kirótt járulékok összege 1,371.807-30 P lett volna. Az 1941 évi népszámlálási adatok szerint a 14,669.128 főt kitevő összlakosságból a visszacsatolt felvidéki és kárpátaljai országrészekben az összlakosság 11.68%-a, azaz 1,713.363 lélek lakott. Ez utóbbi arányszámot alkalmazva a felvidéki és kárpátaljai mezőgazdasági betegségi biztosítási járulékokra is, a számítások eredményeképpen a mezőgazdasági betegségi biztosítási országos járulékteher összegeként 11,744.926 P adódna. Tekintettel azonban arra, hogy az 1941 évi április, valamint június-július hónapokban a délvidéki területek visszacsatolása és a Szovjet Unió elleni háború kitörése következtében szükségessé vált részleges mozgósítás a mezőgazdasági népesség egy részét elvonta munkahelyéről, valamint, hogy a mezőgazdasági munkabérszínvonal az 1941 évhez képest lényegesen emelkedett, az évi járulékteher összegét kétségtelenül magasabbra kell értékelni.

Az emelkedés mértékének megállapítását célzó vizsgálódások jelentős nehézségekbe ütköznek. Míg a katonai szolgálat következtében lerováásra nem került járulékok összege ugyanis hozzávetőleges becslés szerint nem haladja meg a lerováásra került összes járulékjövedelem 10%-át, addig a munkabér-

színterületen bekövetkezett emelkedés mértékének megállapítása a statisztikai adatok hiánya miatt megoldhatatlan feladat. (Elég, ha itt utalunk arra, hogy pl. a gazdasági cselédek munkabérük 80%-át természetbeni járandóságokban kapják s a különböző természetbeni járandóságoknál egymástól élesen eltérő érték-emelkedések állottak elő.) Ha a katonai szolgálat okozta járulékkiesés és a munkabérszínvonal-emelkedés együttes hatását minimálisan 30-40%-ra vesszük, a mezőgazdasági betegségi biztosítás országos bevezetéséből származó minimális járulékkerhetet e becslési mód szerint 15½-16½ millió pengőben lehet megjelölni.

b) Az OMBI 1941 évi jelentése szerint 722.052 biztosított által lerótt járulékok összege 2,231.332 P volt. Tekintettel arra, hogy egy biztosított által 52 hét alatt leróható járulékok összege, heti 20 fillérrel számolva, összesen 10.40 P, a lerótt járulékok összegének megfelelő járulékévek száma 214.551. Ez utóbbi szám tulajdonképpen az öregség esetére biztosított mezőgazdasági munkavállalók 1941 évre vonatkoztatott átlagos létszámának tekintendő. Az OTI által ellátott mezőgazdasági betegségi biztosításban egy járulékévre kirótt járulékok összege 6%-os járulékkulcs mellett P 49.44; ez az összeg a 4.5%-os járulékkulcs alkalmazása esetében kerekén 37.50 P-re csökkenne. Az 1941 évi OMBI-i járulékévek alapján a kirovandó járulékok összege 8,045.662.50 P volna. Az évi járulékkerhetet azonban magasabbra kell értékelni. Ugyanis az OMBI-i biztosítottak fent megjelölt számában nem foglaltatik benn a délvidéki mezőgazdasági munkavállalók kb. 100.000 főt kitevő száma, s a keleti és erdélyi visszacsatolt területeken a nyilvántartott létszámnál is nagyobb létszámmal kell számolni; az OMBI 1941 évi jelentése szerint ugyanis a gazdasági munkavállalók számának alakulását illetően „kívánnivalók főképp az erdélyi és keleti visszacsatolt területeken vannak, ami leginkább annak tulajdonítható, hogy a helyiszervek és az érdekelt gazdaközönség és munkásréteg a magyar gazdasági társadalombiztosítási törvényeket kellőképpen még nem ismeri.” Mindezekre tekintettel a járulékkerhetet évi összegét mintegy 20-25 %-kal nagyobb összegre kell becsülni, vagyis kerekén évi 10 millió pengőre. Figyelembevételével továbbmenőleg az a) alatt említettek szerint a katonai szolgálat következtében bekövetkezett járulékkiesést, valamint a munkabérszínvonalban előállott emelkedést, a mezőgazdasági betegségi biztosításnak országos hatállyal bevezetése esetében a második becslési mód szerint az évi járulékjövedelem összege 13-14 millió pengőre volna tehető.

Fentiekből kitűnően a járulékkerhetet közelítő mértékének megállapítására szolgáló két különböző

becslési mód egymáshoz aránylagosan közelfekvő értékekre vezetett.

A biztosításból folyó költségek fedezetére szükséges évi járulékjövedelmet a biztonsági szempontokra tekintettel 20 millió pengőben felvéve, megállapítható egyrészt, hogy ez az újabb szociális teher abszolút nagyságát tekintve is a mezőgazdasági termelésnek aránylagosan kis megterhelését jelentené, másrészt összehasonlítva az OTI és MABI-nél biztosított iparforgalmi népesség után kirótt betegségi biztosítási járulékok kb. 120 millió pengőt kitevő összegével, ez utóbbi összegnek a mezőgazdasági betegségi biztosítási járulékkerhetet csak mintegy 16-17%-ára rúgna. A ténylegesen előálló költségek természetesen nagy mértékben függenek a biztosítást ellátó szervezet mikénti életrehívásától is. Az új biztosítási szerv működésének biztosabb alapokra fektetését kétségkívül a saját tapasztalatokból kiderült üzleti eredmények fogják majd lehetővé tenni.

Összefoglalva a fenti fejtegetéseket, az Országos Társadalombiztosító Intézet által ellátott felvidéki mezőgazdasági biztosítás tapasztalatai az alábbi vonatkozásokban adnak a további fejlődés tekintetében értékes támpontot:

1. Az erős tagfluktuációból az következik, hogy a mezőgazdasági betegségi biztosítást a szociális igényeknek megfelelően csak akként lehet megoldani, ha a rövid munkaviszonnyal rendelkezők is igényjogosultakká lehetnek. Ez a követelmény csak abban az esetben érvényesülhet, ha a biztosítási igény bármilyen rövid ideig tartó munkaviszony esetében is beáll; a munkából való kiesés jégfosztó hatását viszont a passzív tagságnak ugyanolyan mértékű bevezetésével lehetne kiküszöbölni, mint aminő az 1927 évi XXI. t.-c. rendelkezésében ismeretes. Erősen antiszociális lenne, ha az átmenetileg foglalkoztatott munkavállalók a biztosításból kiesnének azért, mert hosszabb évi átlagos munkaviszccnyal nem rendelkeznek.

2. Ugyancsak antiszociális lenne az összes mezőgazdasági munkavállalóknak ugyanazon biztosított jövedelem alapján történő segélyezése, mert megállapítható, hogy a biztosítottak akként oszlottak meg a II., III. és IV. napibérossztályok között, hogy mind a három napibérossztályba igen sok munkavállaló tartozott.

3. Kiviláglik az is, hogy nem kell sem a mezőgazdasági betegségi biztosítás egyensúlyát, sem a mezőgazdasági munkavállalók munkakészségét a kesszpénzszolgáltatások felduzzadásától féltetni. A mezőgazdasági munkások feleakkora részben veszik igénybe a táppénzt, mint az ipariak; feltűnő, hogy kórházi ápolási költségekben való részesedésük is aránylag csekélyebb az ipari munkások részesedésénél.

4- Főleg a készpénzsegélyek igénybevételénél jelentkező kedvező momentumoknak tulajdonítható, hogy a mezőgazdasági betegségi biztosítást ugyanannak a biztosítási szervnek a keretében olcsóbban meg lehetne oldani, mint az ipari munkások biztosítását. A 6%-os járulékkulcs helyett 4.5-5%-os járulékkulcs is teljesen elegendőnek látszik.

5. Tévesnek látszik az a felfogás, amely szerint a mezőgazdasági termelés az ipari termeléssel szemben lényegesen kisebb teherviselő képességet és teherviselési készségeket tanúsít. A munkaadói hátralékok kedvező alakulásából az tűnik ki, hogy a mező-

gazdaság nagyobb nehézség nélkül el tudja viselni a betegségi biztosítás jelenlegi járulékkerhet is.

6. Megállapítható végül, hogy az országos mezőgazdasági betegségi biztosítást az Országos Társadalombiztosító Intézet keretében kb. 20 millió pengős évi költséggel, tehát aránylag igen olcsón meg lehetne oldani abban az esetben, ha a megoldás a felvidéki, illetőleg a kárpátaljai módszerrel történne.

Fejtegetéseinket azzal a reménnyel tesszük közzé, hogy eredményei nem lesznek hatástalanok az országos mezőgazdasági betegbiztosítás tervbevett megalkotásánál.

AZ ELISMERT VÁLLALATI NYUGDÍJPÉNZTÁRAK HELYE TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSUNKBAN

ÍRTA:
KOZÉKY ZOLTÁN

Az öregség, rokkantság, Özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosítást az 1928: XL. törvénycikk a magánalkalmazottakra is kiterjedő hatállyal valószínűsítette meg és ennek a biztosításnak ellátását országosan, központosítottan a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete (MABI) feladatává tette.

A magánalkalmazottak (tisztviselők, művezetők, kereskedősegédek és hasonló jellegű, rendszerint havi vagy évi javadalmazású alkalmazottak) azonban nem kivétel nélkül és feltétlenül esnek öregségi stb. biztosítás kötelezettsége alá.

A kötelezettség függ a javadalmazás nagyságától. Nem terjed ki nevezetesen azokra a magánalkalmazottakra, akiknek javadalmazása a – törvény hatálybalépésekor havi 500, illetőleg évi 6.000 P-ben, jelenleg pedig havi 800, illetőleg évi 9.600 P-ben – megállapított összeget (értéket), az ú. n. bérhatárt meghaladja.

A bérhatárt meghaladó javadalmazású magánalkalmazottak a szociális biztosítás védelmét, előnyeiket a MABI kötelékében – a törvényszabta feltételekhez képest önkéntes biztosítás útján vehetik igénybe.

De a bérhatárnál alacsonyabb javadalmazású magánalkalmazottak sem esnek biztosítási kötelezettség alá, tehát nem tartoznak a MABI kötelékébe abban az esetben, ha elismert vállalati nyugdíjpénztárnak tagjai.

Vajjon mi az oka, célja az utóbb említett jogcímen való mentesítésnek? Pótolja-e a mentesített

alkalmazott és családja javára az elismert vállalati nyugdíjpénztár a kötelező biztosítás közjogi jellegű intézményének szociális védelmét? Ez az elrendezés nem jár-e a biztosítási kötelezettség alóli tömeges mentesüléssel és ennek hatásaként nem veszélyezteti-e az öregségi stb. biztosítás területén a MABI eredményes működését s a MABI tagjainak érdekeit azzal, hogy a MABI kötelékében a kedvezőtlenebb kockázatú elemek maradnak?

Ha kérdéseinket a törvény megalkotásának idejére vetítjük, azokra választ találunk a törvény miniszteri megokolásában.

A törvény előkészítője eredeti elgondolás szerint kötelezővé kívánta tenni, hogy az összes magánalkalmazottak a MABI kötelékébe kerüljenek. Tartott ugyanis attól, hogy ha a biztosítási kötelezettség alól való mentesülést lehetővé teszik, a kedvező kockázatú elemek kiválása folytán a MABI kötelékében megmaradó magánalkalmazottak kockázati szempontból kedvezőtlenebb tömeggé alakulnak át. Szociális megfontolások azonban az eredeti álláspont módosulását eredményezték. A megfontolások azon a tényen alapultak, hogy a törvény előkészítésekor számos vállalatnál már működött nyugdíjintézmény (nyugdíjpénztár, nyugdíjalap, nyugdíjgyegesület). E nyugdíjintézmények között olyan is volt, amelynél az összes költségeket a fenntartó vállalat viselte, amely tehát tagjainak azok megterhelése nélkül adott szolgáltatásokat. A többi nyugdíjintézménynél is a költségek túlnyomó részét a vállalatok fedezték. Összehasonlítással megállapítható volt az is, hogy a törvényben biztosított szol-

altatások a nyugdíjintézményektől járó szolgáltatások mértékét nem érik el. Ez a megállapítás - miként a törvény megokolása is nyomatékosan hangsúlyozza – természetesen nem jelenti a kötelező biztosítás intézményének, illetőleg szolgáltatásainak lebecsülését. A vállalati nyugdíjintézmények más feltételek mellett adják a magasabb értékű nyugellátást, így például a vállalati nyugdíjintézményeknél magasabb a járulékkulcs, a költségek nagyobb hányadát a vállalat fedezi, az alapszabályszerű szolgáltatásokra a várakozási idő hosszabb, mint a kötelező biztosításban. A feltételek különbözősége folytán a vállalati nyugdíjintézménynek – mondhatjuk – szükségképpen lényegesen magasabb értékű szolgáltatásokat kell adnia.

A törvényalkotó tekintettel volt arra is, hogy a szolgáltatások összehasonlításánál nem elégséges kizárólag a kilátásba helyezett szolgáltatások mennyiségét számításba venni, hanem elsőrendű fontosságú a szolgáltatás biztonságának értékelése is. Az ilyen irányú vizsgálódás megnyugtató eredményre vezetett. A figyelembe jövő nyugdíjintézmények fenntartó vállalatainak anyagi ereje elég biztosíték arra, hogy ezek a nyugdíjintézmények nemcsak ígérenk magasabb értékű ellátást, hanem a kilátásba helyezett szolgáltatásokat ugyanazzal a biztonsággal valóban folyósítják is tagjaiknak, mint a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete a kötelező biztosítás alapján járó s mintegy az állam által biztosított törvényes szolgáltatásokat.

Az érdekelt magánalkalmazottak szempontjából tehát kétségtelenül előnyösnek látszott annak lehetővé tétele, hogy továbbra is tagjai maradhassanak olyan vállalati nyugdíjintézménynek, amely részükre biztonságosan nyújt a kötelező biztosításban elérhetőnél magasabb értékű szolgáltatásokat.

A vállalati nyugdíjintézmények eredményes továbbműködésére számítani azonban csak úgy lehetett, ha a nyugdíjintézmény kötelekébe tartozó magánalkalmazottak a biztosítási kötelezettség alól mentesülnek. Valószínűnek látszott ugyanis, hogy abban az esetben, ha a nyugdíjintézmény tagjait a biztosítási kötelezettség alól nem mentesítik, a nyugdíjintézmények fenntartását anyagi okok lehetetlenné teszik. Különösen számolni kellett ebben a vonatkozásban azzal, hogy a nyugdíjintézmények fenntartásának terhét nagyobb részben a vállalatok viselték. Elsősorban tehát valószínűleg a vállalatok törekedtek volna a kettős biztosítással (egyfelől a nyugdíjintézmény fenntartásával, másfelől a kötelező biztosítással) járó terheik csökkentésére. De hasonló törekvéssel számolni lehetett a terhek viselésében részes alkalmazottak oldaláról is. Minthogy pedig a kötelező biztosítás terhének viselése elől az érdekelték saját elhatározásukból nem térhettek volna ki, valószínűnek látszott, hogy a vál-

lati nyugdíjintézmény megszüntetésének lehetőségével élnek.

Végeredményben tehát a kötelező öregségi stb. biztosítás megvalósulása azokra a magánalkalmazottakra, akik vállalati nyugdíjintézmény tagjai voltak, szociális szempontból a korábbinál kedvezőtlenebb helyzetet teremtett volna. De a nyugdíjintézmények fenntartása vállalati érdek is, mert azok megszűnésével – a törvény megokolását idézve – „a vállalatok elvesztenék azt az eszközt, melynek felhasználásával anyagilag megalapozhatták alkalmazottaiknak hűségét, ragaszkodását és azt, hogy az alkalmazottak teljes odaadással fáradjanak az anyavállalat üzleti sikerein.”

A főbb vonalakban érintett szempontok mérlegelésével a törvényhozó kétségtelenül megokoltan tette lehetővé, hogy vállalati nyugdíjintézmények a törvény hatálybalépése után is működhessenek. A megoldás módjaként a törvény életre hívta az „elismert vállalati nyugdíjpénztár” társadalombiztosítási jogintézményét s kimondotta, hogy az a magánalkalmazott, aki elismert nyugdíjpénztár tagja, az öregségi stb. biztosítás kötelezettsége alól mentesül.

Ezzel a megoldással a magánalkalmazottak nyugdíjbiztosítása a következőkben összegezhető elrendezéshez jutott:

1. a bérhatárt meg nem haladó javadalmazása magánalkalmazott a MABI-nál öregségi stb. biztosításra kötelezett, de mentesül e kötelezettség alól, ha a belügyminiszter által elismert vállalati nyugdíjpénztár tagja;

2. a bérhatárt meghaladó javadalmazású magánalkalmazottra a biztosítás kötelezettsége nem terjed ki; elismert nyugdíjpénztárnak az ilyen alkalmazott is – aki különben (a törvényes feltételek szerint) a MABI-nál önkéntesen biztosítható – tagja lehet;

3. bármely magánalkalmazott tagja lehet a munkaadó vállalata által esetleg fenntartott nyugdíjkiegészítő (el nem ismert) pénztárnak; az ilyen nyugdíjpénztári tagság azonban a biztosítási kötelezettséget nem érinti.

Az elismert vállalati nyugdíjpénztár létesítésének, fenntartásának, működésének kérdéseit az erre vonatkozó jogszabályok, nevezetesen az 1928: XL. törvények XI. fejezetében (145-154. §-aiban) foglalt rendelkezések, valamint az ezek végrehajtásáról szóló 6002/1928. eln. N. M. M. számú rendelet és az illető nyugdíjpénztár alapszabálya kimerítően rendezik. Az említett jogszabályok ismertetése ez alkalommal nem célunk. Ebben a vonatkozásban most csak azt jegyezzük meg, hogy az elismert vállalati nyugdíjpénztár jogintézményét s ennek működését a törvény beillesztette a társadalombiztosítás hatalmas intézményének keretébe,

működési menetébe. Gondoskodott arról, hogy valóban csak olyan elismert nyugdíjpénztár létesülhessen és működhessen, amely tagjait a kötelező biztosításban elérhetőnél magasabb értékű szolgáltatásokban részesíti.

A jogi helyzet tüzetes ismertetése helyett megkíséreljük néhány szóval, adattal megvilágítani azt a kérdést, hogy az elismert vállalati nyugdíjpénztár jogintézménye megfelel-e annak a várapozásnak, megközelíti-e azt a célt, amelynek jegyében és szolgáltatóra az emelkedett szociális érzésű törvényalkotó életre hívta.

Az elismert nyugdíjpénztárak számának, taglétszámának és vagyoni helyzetének alakulásáról az alábbi táblázat adatai tájékoztatnak:

Év	A nyugdíj-pénztárak száma	Tényleges szolgáltatóban álló tagok száma	Járadékos tagok száma	Vagyon millió pengőben
1929	85	14.339	—	71
1930	85	16.238	541	105
1931	84	15.396	1.016	122.1
1932	84	14.371	1.499	136.8
1933	84	13.820	1.971	147.2
1934	84	13.897	2.338	157.2
1935	84	13.595	2.739	173.1
1936	84	14.308	3.049	185.4
1937	82	14.963	3.223	201
1938	85	16.041	3.587	224.2
1939	88	17.499	4.366	253.8
1940	89	18.879	5.014	284.6
1941	95	21.971	5.721	366.7

A táblázat adatainak kiegészítésül megemlítjük, hogy az 1942 év folyamán 11, az 1943 évben pedig ezideig 5 új nyugdíjpénztár alakult. Ennek folytán jelentősen növekedett természetesen a nyugdíjpénztárak taglétszáma és vagyona (járuléktartaléka) is.

Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a nyugdíjpénztárak mennyiségi fejlődése – a gazdasági válság éveinek kivételével – állandósult s következőképpen e jogintézmény szociálpolitikai jelentősége is növekedett.

A nyugdíjpénztárakra vonatkozó egyes adatokat a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének ugyanarra az időpontra vonatkozó, mégpedig az 1941 évi december hó 31-i helyzetet feltüntető adataival párhuzamba állítva a következőket látjuk:

Taglétszám	Nyugdíjasok (járadékosok) száma	Özvegyi nyugdíjak (járadékok) száma	Árvajáradékok száma	Járadékos szülők száma
Nyugdíjpénztárak...	21.971	4301	1121	295
MABI	91.972	7114	2659	816

A közölt adatok értékelésénél figyelmet kívánnak a következők.

A taglétszámra vonatkozó adatoknál tudni kell, hogy a nyugdíjpénztári adat azokat a tagokat is felöleli, akiknek javadalmazása a bérhatárt meghaladja, akik tehát akkor sem lennének a MABI tagjai, ha a nyugdíjpénztári tagság nem járna a biztosítási kötelezettség alól való mentességgel. Kétségtelen mégis, hogy a nyugdíjpénztári tagok zöme a nyugdíjpénztári tagságból folyó mentesítés hiányában a MABI kötelékébe tartoznék. Megállapítható tehát, hogy elismert nyugdíjpénztári tagság jogcímén igen jelentős számú magánalkalmazott mentesül a biztosítási kötelezettség alól.

A nyugellátásban részesülők számadatait összehasonlítva szembeszökő, hogy a nyugdíjpénztáraknál ezeknek a száma feltűnően nagy. Itt azonban figyelembe kell venni azt, hogy az ellátottak között jelentős számmal vannak olyanok, akiknek ellátási igénye még a törvény hatálybalépése előtt a volt nyugdíjintézménnyel szemben, vagy később ugyan, de túlnyomórészt a volt nyugdíjintézmény kötelékében szerzett tagság alapján nyílt meg. Másik jelentős ok az, hogy a nyugdíjpénztárak általában nyugellátást adnak azoknak a volt tagjaiknak is, akiket a fenntartó vállalat a várakozási idő (10-15 év) betöltése után önhibájukon kívül bocsátott el szolgálatából.

A szolgáltatások mennyiségére vonatkozó adatok szerint az 1941 évben a nyugdíjasok, illetőleg járadékosok, özvegyek, árvák és szülők részére összesen kifizettek:

a nyugdíjpénztárak kereken	15,565.000 P-t
a MABI „	3,004.000 P-t

A vonatkozó adatokból megállapíthatóan a nyugdíjpénztáraknál az egy-egy nyugdíjasra, özvegyre, árvára, félárvára jutó 1941 évi átlagösszeg meghaladja a havi 260,130,50,25 P-t, míg a MABI azonos jellegű 1941 évi szolgáltatása átlagösszegben megközelítőleg havi 40, 20, 10, 6 P volt.

A most említett adatok azonban nem alkalmasak a szolgáltatások értékelő Összehasonlítására. A nyugdíjpénztárak között ugyanis több évtizedes tagságon alapuló ellátások is vannak. Ezzel szemben a MABI által folyósított ellátások alapja legfeljebb 13 évi tagság.

A szolgáltatások összehasonlító értékelésére alkalmasabb a következő példa:

	Járadékos szülők száma	Nyugdíj havonként	
		10 évi tagság után	40 évi tagság után
	P	P	P
Nyugdíjpénztár ...	400	160	400
MABI	400	43'50	136'50

Példánk szerint a nyugdíjpénztári tagságon alapuló szolgáltatás azonos járulékalap mellett többszöröse a kötelező biztosítás alapján járó szolgál-

tatásnak. Ez nem csupán a nyugdíjpénztári tagság viszonylagosan magasabb értékűségét bizonyítja, hanem egyben azt is, hogy a nyugdíjpénztári ellátás az ellátott számára lehetővé teszi tényleges szolgáltatásának idejében elért életszínvonalának megközelítő megtartását.

Tény, hogy a nyugdíjpénztári tagság fenntartása lényegesen nagyobb anyagi áldozattal jár, mégpedig főleg a munkaadó részéről. Alig vitatható azonban, hogy az elérhető nagyobb eredmény, főleg az alkalmazott szempontjából, nagyon megéri az érte hozott áldozatot.

Említettük, hogy a szolgáltatások értékelésénél a törvényhozó figyelemmel volt a nyugdíjpénztári szolgáltatások biztonságos folyósításának szempontjára is. A tapasztalat szerint az ellátási igények fedezése és kielégítése tekintetében a nyugdíjpénztárak működése megfelel a követelményeknek. Bizonyosságul elég itt arra utalni, hogy az 1941 évi december hó 31-én a nyugdíjpénztárak vagyona 366,700.000 P volt. Ez a nyugdíjpénztárak egyidejű járuléktartalék-szükségletét túlnyomórészt fedezte. Ez a hatalmas vagyon a 6002/1928. eln. N. M. M. számú rendelet 19. §-ában előírt rendelkezésekkel megjelölt értékekbe volt elhelyezve, mégpedig a következőképpen:

	Millió pengőben
Ingtatlan	174.1
Értékpapír	84.1
Fenntartó vállalatoknál.....	86
Egyéb helyen követelések	22.5
Összesen	366.7

Az 1941 december 31-én ingatlanba elhelyezett 174.1 millió pengőből 150 '5 mii ló pengő 283 bérházban, 23.6 millió pengő pedig 45.680 k. hold mezőgazdasági és erdőingatlanba volt befektetve.

(Nem összehasonlítással, csupán tájékoztatásul említjük meg, hogy ugyancsak 1941 december 31-én a MABI-nál az öregségi stb. biztosítás járuléktartalékalapjának vagyona kereken 125,000.000 pengő volt, amiből ingatlanokba 22,251.000 P volt befektetve.)

Az elismert vállalati nyugdíjpénztár társadalombiztosítási jogintézményét a törvényhozó abban a reményben és azzal a céllal hívta életre, hogy az a kötelékébe tartozó magánalkalmazottak részére biztonságosan nyújt több szolgáltatást annál, amelyet ugyanazok a magánalkalmazottak a MABI-tól a kötelező biztosítás alapján kaphatnának. Az ismertetett adatok, a nyugdíjpénztárak immár tizenötödik esztendő működése során szerzett tapasztalatok arra vallanak, hogy ez a jogintézmény megfelel a létesítéséhez, működéséhez fűzött várakozásoknak. Ez egyben létjogosultsága igazolásának is tekinthető. Más kérdés, hogy a magánalkalmazottaknak a MABI kötelékéből mind nagyobb számban kiválása miképpen befolyásolja a MABI működésének, a MABI kötelékében maradó magánalkalmazottak öregségi stb. ellátásának kedvezőbbé tételére irányuló törekvéseknek eredményességét. Reméljük azonban, hogy a MABI és a nyugdíjpénztárak – mint ugyanazon célra törekvő intézmények – kölcsönhatása a szolgáltatások területén végeredményben a magánalkalmazottak összességére nézve előnyös kiegyenlítődesre vezet.

S Z O C I Á L I S F I G Y E L Ő

MIKÉNT FOGADTÁK A BEVERIDGE-TERVET OTTHON ÉS KÜLFÖLDÖN?

A Beveridge-terv az angol parlament előtt

A Beveridge-jelentés nyilvánosságra hozatala és parlamenti tárgyalása között két és fél hónap telt el, bőven volt tehát idő a benne foglalt javaslatok, az azok megvalósítása körül felmerülő nehézségek és a várható következmények megfontolására. Nem bizonyult helytállóknak az a felelem, hogy az angol kormány megkísérli a jelentés érdemi tárgyalásának a lehetőség határáig elodázását, sőt Londonban a kormány érdemül tudtá be, hogy a háború ellenére három napot szánt a vitára.

A tárgyalás megkezdését Nagy-Britannia közvéleménye élénk érdeklődéssel várta. A türelmetlenség jele volt az a sok, különböző pártállású képviselőktől előterjesztett pótjavaslat, melyek azonnali cselekvést követeltek. Figyelemreméltó harmincöt, többnyire fiatalabb korú *konzervatív* képviselő részéről előterjesztett az az indítvány, amely a Beveridge-tervben javasolt „Szociális biztonság minisztériuma”-nak azonnali felállítását kívánta. Egy liberális csoport, melyhez néhány konzervatív képviselő is csatlakozott, a terv azonnali megvalósítását követelte. Egyedül a munkáspárt helyezkedett tartózkodó álláspontra és – valószínűleg taktikai okokból – a kezdeményezést más pártoknak engedte át.

Volt azonban olyan javaslat is a jobboldali konzervatívok táborából, amely a terv tekintetében a végleges állásfoglalás elhalasztását követelte addig, amíg a kormánynak meglesz a lehetősége arra, hogy a munkanélküliség leküzdése és a brit kivitelnek a háború utáni felélesztése tekintetében is javaslatokkal lépessen a parlament elé.

A parlamenti tárgyalásig eltelt tíz hét alatt a tervnek a sajtóban keltett első jó benyomása még további tért is nyert. A *Daily Telegraph* – amely a napilapok között egyedül adott hangot a kritikának – elismerte, hogy mindenki egyetért az „akut nyomor kiküszöbölésé-

nek” szükségességében és hogy Beveridge általános alapelveit „széleskörű szociális reformok alapjául” el kell fogadni. Utal azonban a terv kivételének magas költségeire és ezért a megvalósítás elhalasztását követeli arra az időre, amíg az államnak a háború után a népnevelés, a lakásépítés, a háborús nyugdíjak és a hadfelszerelés terén várható igen nagy pénzügyi kötelezettségei áttekinthetőkké válnak.

Az alsóházban 1943 február 16-án kezdték meg a jelentés feletti vitát, mely három napig tartott. Első szónok Arthur Greenwood volt, aki a munkáspárt nevében a következő indítványt terjesztette elő:

„A Ház jóváhagyja a jelentést először azért, mert a társadalombiztosításról és azzal rokon ágakról átfogó képet ad, másodsor azért, mert értékes segítséget nyújt azoknak az irányelveknek leszögezéséhez, amelyekhez a törvényhozásnak az újjáépítésre irányuló kormánypolitikában alkalmazkodnia kell”.

Greenwood indítványának megokolásában hivatkozott arra, hogy a jelentés Angliában mind az alapelvek, mind a kitűzött célok tekintetében majdnem egyhangú helyeslésre talált. Az angol nép kötelező kijelentést akar hallani, hogy a szociális biztonság alapelveit elfogadják és megvalósítják. „Meg kell állapítanom, hogy ameddig emlékeztem terjed, sohasem tett egy jelentés ilyen mély benyomást a népre és sohasem keltett benne ilyen reményeket. Állítom, hogy az angol nép visszavonhatatlanul elhatározta a Beveridge-terv megvalósítását és ettől semmi sem tántoríthatja el. A szociális biztonság terve felgyújtotta a képzeletet, és a nép, mely gondolatban már biztonságban érzi magát, mind a szociális igazság, mind az Atlantic Charta 5. pontjának megvalósítása szempontjából helyesnek itéli. Felhívom a kormányt, hogy a szociális biztonság tervének megvalósítását úgy, ahogyan azt Sir William Beveridge vázolta és oly merészen megtervezte, haladéktalanul kezdje meg”.

A kormányra háruló pénzügyi terheket nem tartotta különösen súlyosoknak, noha előrelátható, hogy azok évről-évre emelkedni fognak. „Egyébként a tömeges munkanélküliség kiküszöbölése olyan általános jólétet eredményez, hogy abból a szükséges alapok előteremthetők”. Greenwood a továbbiakban kijelentette: „A háborús tapasztalatoknak hozzá kell járulniok ahhoz, hogy iparunkat a gazdasági célszerűség követelményeinek megfelelően és ne a legmagasabb nyereség elérésének szempontjából szervezzük meg. Ennek megvalósítása érdekében mind a saját, mind a világ termelő erőit teljesen ki kell fejlesztenünk; ha azonban egy haladó irányú törvényalkotással várni akarunk, míg minden egyéb dolgot elvégeztünk, nem fogunk népünk helyeslésével találkozni, hanem elsősorban a hadsereg tagjai között elkeseredést és gúnyt fogunk kelteni. Késérő lesz a háború vége, ha azokat, akik a győzelemért harcoltak, hazatérésük idején csak csalódások érnék és teljesítetlen ígéretekkel kellene élniök. Hogy ezekbe a milliókba bizalmat öntsünk, a szociális biztonság tervét gyorsan, legalább is lépésről-lépésre meg kell valósítanunk. Ha most nem haladunk előre, a biztonságot sohasem fogjuk elérni”.

Greenwood szerint az első lépés a szociális biztonság minisztériumának létrehozatala, amelynek kötelessége lenne a szükséges szakértőkkel a részletes tervet a kormány elé terjeszteni. Ezzel egyidejűleg máris meg kell valósítani a tervnek legsürgősebb részét, az egészségügyi szolgálat megszervezését a foglalkozási betegségek gyógykezelésével együtt. Ezenkívül együttműködést kell teremteni a szociális biztonság terén az Egyesült

Államokkal és a Szovjettel is, mert különben a világ jövője forog kockán.

„Rendkívül fontosnak tartom, mondotta, a Beveridge-tervnek elvben elfogadását és a kormány megbízását, hogy az alapelvek szem előtt tartásával a kidolgozást kezdje meg. Minden késedelem gonosz következményekkel járhat. A gyors cselekvés mind a saját népünkben, mind a többi nemzetben azt a reményt fogja kelteni, hogy Anglia az erkölcsi vezetést jelenti minden ország népeinek a szociális biztonságért folytatott küzdelmében. Remélem, hogy a brit kormány megragadja ezt a nagyszerű alkalmat és azzal a nagy emberi mozgalomnak élére áll. Ezzel máris megvalósítja a néhány főbb célt azok közül, amelyekért a háború folytatják”.

Sir Arnold Gridley konzervatív képviselő támogatta Greenwood indítványát, de több tekintetben kifogásolta annak megokolását. Nem tartja helytállóknak azt az állítást, hogy a Beveridge-terv majdnem egyhangú helyeslésre talált. Azok, akik igényt támasztanak arra, hogy a nemzet nevében beszéljenek, nem tudhatják, hogy a hadbavonult százezereknek mi a véleménye, hiszen ezeknek tekintélyes hányada jelenleg az egész világon szét van szórva. „Aligha tévedünk, ha azt állítjuk, hogy az a kérdés, ami a hadrakeltek most leginkább foglalkoztatja, az, hogy hazájukba visszatértek után lesz-e számukra elegendő munka és kereseti lehetőség. Ez katonáinkat valószínűleg sokkal jobban érdekli, mint az ú. n. „jobb világ”, amelyről most annyit beszélnek és aminek megfogalmazása nagyon is ingadozó. Az a nyomor, amelynek kiküszöbölésére Beveridge törekszik, csak az egyes egyének szemszögéből határozható meg, mert nincs két egyforma ember”.

A konzervatív képviselő ezek után számadatokat sorolt fel arról, hogy az 1938 évben milyen összegű biztosítási és népgondozási segélyeket fizettek. Ezeknek összege 342 millió font volt. Ezzel szemben Beveridge az 1945 évre 650 millió fontot, az 1965 évre pedig 826 millió fontot irányzott elő. Nagyon kérdéses, helyes-e minden társadalmi osztály jövedelméből annyit elvonni olyan óriási összegek előteremtésére, amelyeket valódi szükségét nem is szenvedő embereknek fizetnek. Gridley utalt a szervezetlen középosztályra, amelynek életét a súlyos adóztatás nagyon közelről érinti. A továbbiakban állást foglalt az egészségügyi szolgálat kiterjesztése mellett, de az orvosi magánpraxist, a magánklinikákat és a kölcsönösségen alapuló biztosítóintézeteket tovább is fenntartani kívánta.

A Beveridge-terv megítélésénél a költségeket tartotta legfontosabbaknak. Angliának a háború utáni költségvetése ezekkel legalább 2-1 milliárd fontra emelkednék, „olyan csillagászati szám, amely Gladstonet megfordítaná sírjában”. Anglia adóterhe a terv következtében gigászivá nőne. „Emlékeztetni óhajtok arra, mondotta, hogy 1913-ban, az első világháborút megelőző évben, a szociális kiadások összege 25 millió volt, ami a háború utáni években már 500 millióra emelkedett. Ennélfogva nem tekinthetem bölcseségnek a Beveridge-terv összes javaslatának azonnali megvalósítását. Elég bátraknak kell lennünk megmondani az országnak, mi a való helyzet, mire vagyunk képesek és mire nem”.

A képviselő ezek után a következőket javasolta: a szociális biztonság minisztériumának felállítását a szociális szolgáltatások központosítása érdekében, minden szociális szolgáltatásnem részére külön alap létesítését, betegségi biztosítást házassági és anyasági segélyekkel, öregségi nyugdíj megszerzése érdekében az egész népet biztosítási kötelezettség alá kell vonni. A gyermeknevelési pótlékokat azonnal be kell vezetni. A Beveridge-terv eme legfontosabb pontjainak azonnali

megvalósítását örömmel üdvözlne. Visszaélések megakadályozása érdekében azonban óvó rendszabályokat is fontolóra kellene venni, és mindenekelőtt munkanélküli segélyekben csak olyan személyeket lenne szabad részesíteni, akik azokra valóban rászorulnak.

A következő szónok a liberális *Graham-White* volt, aki az előtte szólót élesen támadta: „Gridley értett ahhoz, hogy először csalódásba ejtsen, mintha Greenwood javaslatát támogató, hogy a kezdeti jóindulatú kritikáról a felületes dicséretbe és végül a Beveridge-tervnek alig leplezett, radikális elutasításába térjen át. Ez a terv Angliában és külföldön is a legmélyebb benyomást keltette és nagyobb reményeket támasztott, mint bármely más politikai okmány, amióta Lloyd George az 1906-1910 években a szociális törvényhozás alapjait lefektette. Ha a kormány nem adja bizonyítékát annak, hogy a javaslatokat komolyan veszi és azokat fokozatosan meg akarja valósítani, a nemzet megcsaltnak fogja magát érezni. A tervet mindenki a háború utáni újjáépítési tervek próbakövének tekinti. Mi azt az alapelvet képviseljük, hogy a szociális minisztert azonnal ki kell nevezni”.

A kormány nevében *Sir John Anderson* beszélt, aki a következőket mondotta:

„Amikor Beveridge a tervet megelőző vizsgálatokat megkezdte, már az volt a kormány szándéka, hogy a különböző biztosító és szociális szolgáltatásokat nyújtó, egymástól különállóan fejlődött szervezeteket egységes rendszerbe foglalja. Bármely miniszter jogosan érezhetné magát büszkének és boldognak, ha kijelenthetné, hogy a kormány a tervet a maga teljességében elfogadhatja és azonnal a gyakorlatba is átültetheti. Én, sajnos nem vagyok ebben a helyzetben, de már most tehetünk több határozott nyilatkozatot. A jelentést a hatóságok és a kormány alaposan áttanulmányozták. Az anyag vizsgálata még korántsem fejeződött be és ezért a kormány nem adhat végérvényes nyilatkozatot és nem vállalhat végleges kötelezettséget. Inkább arra mutat rá, hogy milyen általános álláspontot foglal el az ajánlott reform alapelveivel szemben. Máris kijelenthetem, hogy a Beveridge-tervben lefektetett általános fejlődési irányvonalak azonosak azokkal, amelyeket a kormány követni szándékozik. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a terv minden részletét egyformán ajánlhatónak tartjuk”.

A pénzügyi problémákról *Sir John Anderson* a következőket mondotta: „A költségek, amelyekkel egy ilyen javaslat megvalósítása jár, valóban óriásiak. Feltehetően igaz, hogy a Beveridge-terv már az első évben a társadalombiztosítás és az azzal rokon szolgáltatások költségeinek tetemes emelkedésével jár, amelyek fedezetét az adófizetőknek, a munkaadóknak és a munkásoknak kell előteremteniük. A későbbi években az adófizetőkre háruló teher már nem emelkedik nagy mértékben”. Majd így folytatta: „Kétségtelen, hogy senki sem jósolhatja meg a háború végén várható pénzügyi helyzetet és minden jogos igényt nem leszünk képesek teljes terjedelmében kielégíteni. Az adóprobléma magában foglalja azt a kérdést is, mennyire szoríthatjuk meg az adócsavart, ha ugyanakkor a foglalkoztatást is a legmagasabb szinten kívánjuk tartani és ha a bevételek már nem érik el a jelenlegi magasságot. Amit *most* kell tennünk, az, hogy meg kell vizsgálnunk, tehetünk-e lépéseket a terv előkészítésére anélkül, hogy a hadviselést befolyásoljuk. Ha túlságosan habozunk, könnyen lehet, hogy saját szándékainkat hiúsítjuk meg. Azért a jövőnek minden feladatát bizalommal, bátorsággal és határozottsággal kell megragadnunk. A kormányoknak az a véleménye, hogy pénzügyi szempontok nem riaszthatnak vissza attól, hogy terveinket kidolgozzuk. A társa-

dalombiztosításon kívül – melynek előtérbe nyomulását el kell ismernünk – továbbra is fennállanak a nevelésügynek, a mezőgazdaság fejlesztésének, a ház- és útépítésnek, az erdőgazdaságnak és a gyarmatok fejlesztésének fontos kérdései. Mindezekben az ügyekben folyik a munka, de lehetetlen, hogy a kormány az összes kérdéseket néhány hónap alatt megoldja. Érthető, hogy a közbeeső időben nem tehetünk kötelező ígéreteket, de az elkerülhetetlen késlekedéssel semmi sem fog kárba veszni. A bizottságok befolyásolás nélkül folytatni fogják munkájukat és a törvénytervezeteket olyan gyorsan, ahogy csak lehetséges, el kell készíteni. Végeredményben a parlamentnek módjában lesz határozatát minden pénzügyi felvilágosítás birtokában meghozni.”

A miniszter ezután a következőket jelentette ki: „Greenwood arról beszélt, hogy a tervet lépésről-lépésre lehet megvalósítani. Én csak azt látom, hogyha a tervet elfogadtuk, azt legfeljebb különböző határidők megállapításával, de egységesen kell életbe léptetnünk. A terv különböző részei ugyanis oly szorosan kapcsolódnak egymásba, hogy azokat csak egészben tehetjük vizsgálat tárgyává. Elvként a következőket kell leszögez-nem: A kormány első békecélja a nemzetközi biztonság megeremítése. Akkor következik nemzetgazdaságunk újjászervezése egészséges alapokon, egészséges külkereskedelemmel és a teljes mértékű foglalkoztatottság tartós fenntartásával. A foglalkoztatottság fenntartása a Beveridge-terv alapvonása. Felteszem a kérdést: „a terv elfogadása előtt nem kell-e előbb ezt a problémát kivizsgálni és lehetőleg biztos megoldáshoz juttatni? A brit kormány azt hiszi, nem kell bizonyítania, hogy a Beveridge-tervnek ezt az alapfeltételét teljes erejével meg akarja valósítani”.

A két másik alapfeltételt – az átfogó egészségügyi szolgálat és a gyermeknevelési segélyek bevezetését – a kormány elvben ugyancsak elfogadta. A kormány az egészségügyi szolgálat újjászervezésének gondolatát magáévá tette, bár korainak tartja az új rendszer részleteit formába önteni. A szükségessé váló törvényalkotást e szakértő szervezetekkel folytatott tanácskozások alapján készítik majd elő. A jótékonyági intézmények érdekeit és az orvosi hivatás sértetlenségét mindenestre meg fogják óvni. A kormányban nincsen szándékában új szociális szolgáltatásokat ráerőszakolni olyan egyénekre, akik inkább maguk kívánják gondoskodni orvosi kezelésükről és kórházi ápolásukról.

A *gyermeksegélyek* tekintetében a kormány már világos elhatározásra jutott. Szerinte bármely irányban történék is döntés a pénzügyi segélyek tekintetében, az az eljárás lesz a legjobb, amely a gyermekjóléti szolgálat lehető legtágabb kiterjesztésével a gyermekeknek leginkább hasznára van. A kormány célul tűzte maga elé e téren intézkedéseit a legtágabb körre kiterjeszteni. Két év előtt kerekén 350.000 étkezést osztottak ki Nagy-Britannia iskoláiban. Az elmúlt októberben ez a szám egy millióra emelkedett és már is további félmillióval történő emelés tervével foglalkoznak. Jelenleg erre a célra étkezdék építését tervezik.

Anderson ismételt és határozottan állást foglalt az ellen, hogy kényszerbiztosítás alá vonjanak olyan személyeket, akik a szolgáltatásokat valószínűleg sohasem veszik igénybe. Az *öregségi nyugdíjakkal* kapcsolatban ellenzi azoknak előre meghatározott összegben való megállapítását. Másfelől Beveridge-zsel egyetértően állást foglal amellett, hogy a betegségi és a munkanélküli segélyeket, valamint az általános támogatásokat egyenlő összegben állapítsák meg. Egyben kijelentette, hogy a kormány valószínűleg elfogadja azokat az összegeket, melyeket a Beveridge-terv javasol. *Anderson*

végül azt a tervet is pártolta, hogy a munkanélküli segélyek hat hónapon túl való folyósítása átképzési központok látogatásától tétesek függővé. A baleseti biztosításban is gátat kell vetni a visszaéléseknek. A kormánynak az a nézete, hogy munkanélküli és baleseti segélyek csak korlátozott időtartamra járjanak. Anderson úgy véli, hogy a magánbiztosításnak átalakítása egységes állami; biztosítással, előnyökkel és hátrányokkal is jár, de az előnyök mégis túlnyomóak. Ezt azonban nem szabad a társulatok, különösen pedig nem a viszontbiztosító társulatok szolgáltatásai lebecsülésének tekinteni.

Befejezésül a miniszter a szociális biztonság miniszterének azonnali kinevezésére vonatkozó indítványt elutasította. A kormánynak az a szándéka, hogy a szükséges törvényelőkészítést, valamint a jövőbeni állami biztosítás vázának megalkotását sir William Jowitt tárcanélküli miniszterre bízta. A kormány azonban nem kíván ilyen fontos kérdésben határozott álláspontot helyezni, míg az alsóház nézetét nem ismeri. Végül megismételte, hogy a kormány jelenleg nem vállalhat végleges lekötöttséget, de mindent megtesz, hogy a parlamentnek alkalma legyen az egész kérdést az összes rokon kérdésekkel és a pénzügyi helyzettel együtt megfontolni.

Sir John Anderson beszédét a sajtó nagyon kedvetlenül fogadta. A munkáspárt lapja, a *Daily Herald* a kormány felfogását élesen bírálta. Egy vezércikkében többek között ezeket írta:

„Sir John általánosságban a kormánynak a Beveridge tervhez való hozzájárulását hangsúlyozta, de egyáltalán nem adott biztosítékot, hogy a terv valóra is válik. Ha a parlament és a brit közvélemény azt a felmelegített levest, melyet nekik Anderson feltálalt, nyugodtan lenyeli, az ügy véglegesen megrekedne. Hisszük azonban, hogy ez nem fog bekövetkezni. Sőt, már most tudjuk, hogy olyan állásfoglalással, melynek Anderson kifejezést adott, sehol sem értenek egyet. A kormány a további fejleményekben tapasztalni fogja, hogy a közvélemény magatartása ebben a kérdésben milyen határozottá vált.” A *Times* február 17-i vezércikkében is igen kritikus hangot üt meg: „Azok a kötelezettségek, amelyeket Anderson a kormány nevében vállalt és kifejezésre juttatott, nagymértékben nélkülözik a pontos fogalmazást. Sir John afeletti aggodalmában, nehogy jogosulatlan reményeket támasszon, oly messze ment, hogy minden hozzájárulást annyi korlátozással és fenntartással vett körül, míg az teljesen homályossá vált. Az igazság azonban az, hogy mégis csak a kormányra hárult az a kötelezettség, hogy olyan nagy szociális reformtervet terjesszen elő, amely – hogy statisztikai kifejezéssel éljünk – a Beveridge-tervnek legalább hetven százalékát magában foglalja.”

A munkáspárt egy része az alsóház ülése után Greenwood elnöklete alatt tanácskozással ült össze és a következő indítvány előterjesztését határozta el: „A ház elégedetlenségének ad kifejezést a kormánynak a Beveridge-tervvel szemben folytatott politikája miatt. Sürgeti ennek a politikának felülvizsgálását, hogy a terv közeli megvalósulása lehetővé váljék.”

A tárgyalás további folyamán az ellenzéki állásfoglalás a kormánynak a Beveridge-tervel szemben tanúsított magatartása miatt mindinkább kiéleződött. Az alsóházban feszült hangulat uralkodott és a vita az élességnek olyan fokát érte el, amelyet a jelenlegi kormány hivatalbalépése óta még nem tapasztaltak. Várható volt, hogy a munkáspárti képviselők túlnyomó többsége a kormány ellen szavaz. Egy sürgősen összehívott pártértekezleten a munkáspárthoz tartozó minisz-

terek is érezték, hogy ezen változtatni nem áll módjukban. Ez a határozott magatartás az országban uralkodó közhangulatnak tudható be, amely kompromisszumot nem tűrne el.

Ebben a helyzetben Morrison belügyminiszter mesterhez illő teljesítményt vitt végbe, amikor az alsóház vitáját bezáró beszédében kijelentette, hogy kompromisszumról egyáltalán nincsen szó, hanem arról, hogy a kormány az alig kéthónapos Beveridge-tervet a lehető leggyorsabban át tanulmányozta és változtatások eszközzése nélkül „elvi hozzájárulását” juttatta kifejezésre. A rendelkezésre álló rövid idő alatt nem volt lehetőség törvényjavaslat előterjesztésére, de a kormány mindenestre kész a részletkérdések további tisztázásával egy kormánybizottságot megbízni és a bizottság által előterjesztendő jelentés alapján a kérdést újabb vita alá bocsátani. Mindezek, valamint a nyilatkozatnak a munkáspárthoz fellebbező hangja megnyugtatták a kedélyeket.

A szavazásnak az volt az eredménye, hogy a munkáspártból kerekben százan, akikhez a liberális párt és a pártokivüliek egy része is csatlakozott, összesen 119 képviselő a kormány ellen és háromszáznál jóval többen – a konzervatívok zárt tömege – a kormány mellett szavaztak. A kormány ellen szavazott többek között Lloyd George és leánya, és pedig első ízben a norvégiai vita óta. Ezzel szemben a kormány mellett foglaltak állást azok a fiatal konzervatív képviselők is, akik a vita során a kormány álláspontját nem tették magukévá; nyilvánvalóan azért, mert a kormánynak egy konzervatív tagja őket az ülés előtt a kormány álláspontjáról behatóan tájékoztatta.

A vita és az annak hatása alatt elhangzott politikai beszédek alapján szerzett benyomás abban foglalható össze, hogy az alsóház magatartása a jelenlegi koalíciós kabinettel szemben – legalább is a szociális politika terén – rendkívül kritikusnak mutatkozott.¹

A német sajtó és a Beveridge-terv

Szemlélnk olvasóit bizonyára érdekli, hogy a német sajtó a tervvel szemben milyen magatartást tanúsított. Azért az alábbiakban néhány szemelvényt szolgálunk. A német birodalmi munkáfront vezetője, dr. Ley többek között a következőket írta:

„Sir William Beveridge-nek van egy – Churchill megbízásából készített – olyan terve, amely évi csekély 800 millió font ellenében jótállást vállal, hogy minden angol életének egész tartamára mentes marad a nyomortól. Közelebbi vizsgálódásnál namar kiderül, hogy Beveridge terve aligha lesz több, mint egy újabb virág annak a számtalan javaslatnak és tervnek fáján, amelyekben Anglia annyira bővelkedik és amelyek aztán alkalmas időben eltűnnek a süllyesztőben.

Beveridge eltökélte, hogy átlagosan 1.5 millió munkanélkülivel számolva (ami a német lakosságra átszámítva mintegy 3-4 millió munkanélkülit jelentene), minden munkanélküli, előregedett vagy beteg angolnak biztosítja a létfenntartáshoz szükséges eszközöket.

A kérdés lényege azonban a számadás mögött rejlik: Képes-e a nemzetgazdaság ekkora összeget előteremteni? Képes-e a nép azt munkájával létrehozni? Mindenekelőtt pedig: az a társadalmi rend, amely jelenleg Angliában mint a kapitalizmus csúcspontja jelentkezik, lehetővé teszi-e, hogy a nemzetgazdaság termeivényei valóban szociális szempontok szerint osztassanak meg? Ez az a pont, amelyen mi német nemzeti szocialisták Beveridge tervének gyengéjét felismerjük.

¹ *Neue Zürcher Zeitung* február 17 és 19-i számából.

Sir William számításai helyesek lehetnek, de terve meg fog bukni az angol reakción, amely képtelen valódi társadalmi rendet létrehozni. A szociális boldogulás kérdése ugyanis nem biztosításmatematikai feladvány, hanem egy valódi népi közösség gyümölcse. Ez elemi politikai bölcsesség ellen nem segít, ha Beveridge megkísérli, hogy a nemzeti szocialista pártprogramból vett kölcsönrel az angol szociálpolitika kissé dőcögő taligájának új kerekeket adjon.

Amikor a Führer 1920 február 24-én első ízben kihirdette a pártprogram 25 pontját, annak 15. pontja már így szólt: „Követeljük az öregségi biztosítás nagyvonalú felépítését”. Amikor 1940 február 15-én megbízást kaptam, hogy ennek a pontnak megvalósítását konkrét javaslatokkal készítsem elő, az nem hírverés célját szolgálta, hanem a mozgalom belső törvényszerűségének logikus következménye volt. Amikor az angolok erről tudomást szereztek, megbízták Beveridge-t, hogy szintén készítsem „valami hasonlót”. Ha azonban már a kiinduláskor a következő húsz évre 19 millió keresőképes mellett átlagban másfélmillió munkanélkülivel kell számolni, a valóságot elképzelni nem nehéz.

Mi németek mindenekelőtt egészséges nemzetgazdaságot teremtünk, amelyben minden német képességeinek és képzettségének megfelelő elhelyezkedést talál. Ebből az egészséges alaphoz kiindulva azután minden néptárs önhibáján kívül bekövetkező szükség esetében nagyvonalú, átfogó ellátásban (állami nyugdíjban) részesül, amelyet a népközösség teremt elő.”

A *Hamburger Fremdenblatt* egy „Szociális biztonság Angliában német nemzeti szocialista mintára” alcímet viselő cikkben a lap stockholmi munkatársa, Toggenburg gróf tollából a következőket közli:

„A sajtó és a rádió teljes latbavetésével nyilvánosságra hozták Angliában a már régen beigéret angol szociális reformról szóló ú. n. Beveridge-jelentést. Azzal a jellegzetes angol hittel, hogy minden, ami a szigetországot mozgatja, kell hogy az egész világon az érdeklődés viharhullámaival keltse, várja most Anglia a világnak visszhangját olyasmire, amit félig becsületes, félig mesterkéltség mámorban és vad túlzásokban mint „forradalmi s a történelemben egyedül álló” stb. jelölnek meg, ami azonban német viszonylatban jó ötven évvel kullog a történelem nyomában.

Az Anglián kívül álló világnak szüksége van néhány felvilágosításra. Másfél évvel ezelőtt, a háborúnak olyan időpontjában, amikor a Churchill-kormány és a konzervatív államvezetés növekvő aggodalommal tapasztalta az angol tömegeknek igazságosabb szociális rend biztosítására irányuló követeléseit és meg kellett állapítaniuk, hogy ezek a követelések annál hangosabbakká válnak, minél inkább kénytelenek voltak a Szovjetlet életre-halálra szóló testvériséget hirdetni, a Churchill-kormány elhatározta, hogy külön bizottságot szervez „a holnap Angliája” kérdésének megvizsgálására. A konzervatív és a munkáspárt között lévő ellentétek áthidalása érdekében kiválasztották Sir William Beveridge-t, egy addig kevésbé ismert író, közigazdát és ügyvédet, aki politikailag mindkét párt részéről elfogadható volt, hogy az előkészítő bizottságot vezesse és „Anglia szociális biztonságának tervét” kidolgozza.

Mi tehát ennek a tervnek tartalma, amely hivatott lenne „minden angol szociális biztonságát a bölcsőtől a sírig megalapozni”? Vegyülete erős korlátokkal elsáncolt ígéreteknek a jövőre, minden lehetőséggel a fél úton megállásra, és olyan rendszabályoknak, amelyek Angliában mint a szociális gondoskodás terén leginkább elmaradt európai államban már régen esedékesek voltak, de angol fogalmak szerint teljesen újak (különösen egész-

ségügyi, biztosítási és öregségi ellátási vonatkozásokban). Az a nagy csapás, amitől a konzervatívok félttek és azt elhárítani törekedtek: az angol magánbiztosítóintézetek óriási hatalmának megsemmisítése, elmaradt. Beveridge tervében találunk ugyan bizonyos kezdeményezést az állami kényszerbiztosítás előtérbe helyezésére és egyes magánbiztosítóintézetek állami felügyelet alá vonásának lehetővé tételére, főbb vonásokban azonban a magánbiztosítók szerepe és egyedülálló hatalmi állása politikai és gazdasági téren érintetlenül marad.

Beveridge tervében találunk azonban félreérthetetlen kölcsönzéseket a nemzeti szocialista népvédelemből; ilyenek a sokgyermekes családok támogatása és előnyökben részesítése, valamint a munkaképtelenség esetére szóló biztosítás.

A terv olyan rendszabályokat is tartalmaz, amelyek már a régi-császári birodalomban, Bismarck szociális programjában is felfedezhetők, de amelyeket a mai nemzeti szocialista német birodalomban már elégteleneknek és sok vonatkozásban meghaladottnak kell tekintenünk, mint pl. az általános állami kötelező biztosítás, állami beteggondozás kiépítése, iskolaköteles gyermekek után nyújtott állami segélyek, öregségi ellátás és állami munkanélküli segélyek. Az utóbbi különösen érdekes, mert leleplezi az őszinteség hiányát ebben a „szociális reformterv”-ben azáltal, hogy egészen természetesen veszi azt a feltevést, hogy a háború után Angliában „legalább ugyanannyi munkanélküli lesz, mint a háború előtt”. Beveridge egyedül a beteggondozás terén mer a jelenlegi állapotok ellen nyíltan színt vallani. Nyilván azért, mert az Angliában ezen a téren uralkodó felháborító állapotok mellett ezt a megállapítást nem lehetett elkerülni. Jól ismer mindenki, aki valaha Angliában élt, azt a kíméletlen árdiktatúrát, amelyet az előkelőbb angol orvosi körök a nagyvárosokban, különösen Londonban kifejtettek, ami a széles városi népreteget teljesen a csekély értékű orvosok igénybevételére kényszeríti, a falvak pedig majdnem orvos nélkül maradnak, mert minden orvos a városok felé törekszik, ahol jól szervezett, fizetőképes betegeket találhatnak. Ahol azonban Beveridge a háború utáni politika általános követelményeit érinti, mint pl. a jövedelmek igazságos elosztása, jelentése nagyon homályos és bizonytalan marad.

A brit lapok dicsérő jelzői mindenestre helytállóak, csak megfélemlítettek arról, hogy Németország, Itália és más országok a kezdetnek ezt az állapotát már régen meghaladták.”

Vígh Győző

ÉRDEKES TERV

A MAGYAR TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS ÁTALAKÍTÁSÁRA

Társadalombiztosítási politikánk sohasem szűkösödött reformgondolatokban. Az idők fejleményei az utolsó 30 évben oly alaposan próbára tették a társadalombiztosítás jogi és ügyviteli berendezkedését, hogy a sokszor zavaros problémákból kivezető utak keresése állandó jelenséggé vált. Különösen a legutóbbi időben jelentkeztek nagyobb számmal efféle eszmék, amióta a társadalombiztosítási ügyvitel korszerűvé tétele a kormányzat és a biztosítóintézeti önkormányzat hivatalos programjává vált. A reformtervek köreiből kiemelkedik *dr. Bikkal Dénes* terve, aki mondanivalóit legutóbb „A magyar társadalombiztosítás reformja” címmel önálló tanulmány alakjában tette közzé. Ezt a kiemelkedő fontosságot egyrészt az a körülmény adja meg, hogy a szerző az Országos Társadalombiztosító Intézetnek az

ügyvitel egyszerűsítésével megbízott főtisztviselője. Másrészt – mint a társadalombiztosításügynek kül- és belföldi viszonylatban egyaránt kiváló ismerője – igen sok eredetiséggel és ötletességgel ismerte fel a külföldön bevezetett újításoknak azokat a részeit, amelyeknek a hazai társadalombiztosítási jogunkban való alkalmazása – nézete szerint – a biztosítási ügyvitel régóta vajdó problémáinak korszerű orvoslására alkalmas lenne.

Munkájának első részében szemlét tart az említett külföldi reformtörekvéseken s részletesen ismerteti az olasz, a német, az osztrák és az amerikai társadalombiztosítás reformjával kapcsolatos legfontosabb intézkedéseket. E reformok közül különösen az olasz reform gyakorol a szerzőre mélyebb benyomást, de ezen túlmenően az az érzésünk, hogy be nem vallottan a román társadalombiztosítás szerkezetében testet öltött eszmék hatása alól sem tud elzárkózni. Ez utóbbi megállapítással iekvevesbbé sem kívánjuk lekicsinyelni *dr. Bikkal Dénes* munkájának érdemét, mert különösen az erdélyi részek visszacsatolása óta gyakorlatban is volt alkalmunk megismerni a román társadalombiztosításnak a magyar társadalombiztosítással szemben több vonatkozásban fennálló letagadhatatlan előnyeit. A külföldi társadalombiztosítási reformokról szóló eszmeftuttatásokat – bármennyire érdekesek is azok – ezúttal nem tárgyaljuk, részletesebb figyelmet szeretnénk azonban szentelni könyve második részének, amely a szerzőnek a magyar társadalombiztosításra vonatkozó reformgondolatait tartalmazza. Ebben a részben először is új társadalombiztosítási törvény alkotását sürgeti, hangsúlyozva, hogy az új törvénynek helyesebben, szociálisabban, világosabban és egyszerűbben kell lefektetnie a magyar társadalombiztosítás alapjait.

A törvényben a biztosítottak hosszadalmas felsorolása helyett ki kellene mondani, hogy biztosításra kötelezettek mindazok, akik javadalmazás ellenében harmadik személyek szolgálatában állanak. A biztosítást ki kellene terjeszteni bizonyos jövedelmi határ alatt lévő önálló foglalkozásúakra is. Ezt a kereseti határt a szerző havi 500 P-ben jelöli meg, amely határ érvényes lenne a harmadik személyek szolgálatában állók számára is, azonban csak a járulékfizetés szempontjából, vagyis ezen a kereseti határon túl a biztosítási kötelezettség továbbra is fennállana, de a járulék összege már nem emelkednék.

Ezeket a dolgozókat mind be kellene vonni a kötelező betegségi, baleseti, öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosításba. A munkanélküliség elleni biztosítás bevezetését a szerző hazánkban nem találja szükségesnek. A havi 500 P, évi 6000 P javadalmazáshatárt minden biztosítási ágban egységesen kellene megállapítani. Természetesen azok, akik jelenleg ennél magasabb javadalmazással öregség stb. esetére biztosítva vannak, továbbra biztosítottak maradnának, de utánuk csak havi 500 P-s javadalmazás alapján kellene járulékot fizetni. Joga lenne azonban az ilyen biztosítottak a többletbiztosításhoz, a többlet után azonban a járulékkülönbözetet már saját maga fizetné. Az egységes javadalmazási határhoz hasonlóan egységesen kellene megállapítani az igényjogosult családtagok körét is. A munkásoknál és a magánalkalmazottaknál, valamint az önálló foglalkozásúaknál egyaránt a gyermek 16. életévének betöltéséig, tanulmányok folytatása esetében 24. életévé betöltéséig legyen igényjogosult, feltéve, hogy nincs számottevő keresete vagy jövedelme.

Egységesen kellene megállapítani a biztosítási járulékokat is. A jelenlegi rendszernél erősen jelentkezik az alulbiztosítás, ami azt jelenti, hogy a napibérosztályok

és az átlagos napibérek alapján kiszámított járulékok következtében a magasabb javadalmazású biztosított is csak annyi járulékot fizet, mint a nála esetleg jóval alacsonyabb javadalmazású. Például, akinek a napi keresete 20 P, a betegségi biztosításban ugyanannyi járulékot fizet, mint aki naponta 9 P-t keres. Nagy hátránya ennek a rendszernek az, hogy a társadalombiztosítás terheit erősebb mértékben viselik az alacsonyabb javadalmazású rétegek, mint a tehetősebbek.

A betegségi és az öregségi stb. biztosításban a jelenlegi járulékkulcsok összege, amennyiben a járulékokat a tényleges munkabér alapján kellene fizetni, kb. 11%-ot tenne ki. A szerző a jövő tervei szempontjából a leg-határozottabban amellelt foglal állást, hogy *a biztosítási járulékot a tényleges munkabér százalékában kellene megállapítani*, ami mind a betegségi, mind az öregségi biztosításban 5.5%, összesen tehát *a tényleges kereset 10%-a lehetne*. Ennek az összegnek a kiszámítása minden munkaadó számára könnyű feladat lenne.

A jelenlegi rendszernél a baleseti biztosításban a munkaadók kétféle biztosítási díjat fizetnek. Bizonyos meghatározott feltételek mellett a kisebb munkaadók minden megkezdett hétre 10 fillér baleseti biztosítási díjat, a nagyobbak pedig baleseti biztosítási járulékot fizetnek. A baleseti biztosítási járulék megállapításánál figyelembeveszik az egy év alatt kifizetett beszámítható javadalmazások összegét, az üzem veszélyességi arányszámát és az illető évre megállapított egységdíjtételt. A járulékot a számadási év közepe felé állapítják meg, arról a munkaadó fizetési meghagyást kap és a járulékot két hónap alatt tartozik megfizetni. A szerző ezt a rendszert nem tartja helyesnek, mert magánbiztosítási elemekkel van terhelve és üzleti jellegű, nem érvényesül benne a szociális biztosítás magasabb szempontja, a szolidaritás és összefogás. Helytelen szerinte azért is, mert a járulékok fizetése nem történik a termeléssel párhuzamosan.

A szerző az OTI 1940 évi hivatalos adatai alapján megállapítja, hogy az abban az évben a baleseti biztosítási járulékot fizető munkaadók között felosztásra került költség a baleseti biztosítás szempontjából beszámítható összjavadalmazásoknak 1.2%-a volt. Egységes járulék fizetése esetében tehát a baleseti költségek fedezésére országosan a kifizetett munkabérek 1.2%-át kellett volna beszédni. A szerző szerint azonban még talán erre se lett volna szükség, mert a termeléssel párhuzamos havonkénti kiadás és behajtás jelentős kamatjövödelmet eredményezne.

Ha a betegségi és az öregségi biztosításban sem veszik figyelembe, hogy a biztosított olyan üzemben dolgozik-e, ahol nagyobb a megbetegedési valószínűség, szülei milyen betegségben haltak meg stb., nem tartanak előzetes orvosi vizsgálatot, a baleseti biztosításban sem szabad magánbiztosítási elemekre, üzleti meggondolásokra építeni.

A szerző a baleseti biztosítási járulékkulcsot a bruttó kereset 1%-ában véli megállapíthatónak. Ennek kiszámítása a munkaadók részére nagyon könnyű lenne és egyszerűen a bruttó munkabérek alapján kiszámított 10%-os társadalombiztosítási járulék (betegségi és öregségi) egytized részét kellene baleseti biztosítási járulékként megállapítani.

Ez nagy könnyítést jelentene a biztosítóintézetnek, a munkaadóknak és több biztonságot nyújtana az üzemi költségek kalkulációjánál is.

A biztosítási ágak szolgáltatásával is foglalkozik a szerző.

A betegségi biztosítással kapcsolatban megjegyzi, hogy a magyar szolgáltatások messze felülmúlják bár-

mely más állam betegségi biztosítási szolgáltatásait. Nálunk táppénz egy évig jár, a legtöbb államban csak 26, esetleg 36 hétig. Gyógyintézeti ápolás nálunk ugyancsak egy évig jár, a legtöbb külföldi államban vagy egyáltalán nem, vagy mindössze 26 hétig.

A tényleges javadalmazás alapján fizetendő táppénzsegélyt a szerző 50%-ban, a szülési segélyeket 100%-ban javasolja megállapítani. Ez utóbbit nemzetpolitikai és honvédelmi érdekek is megkövetelik.

A javadalmazási határ emelésével emelkednének a baleseti járadékok összegei is. A baleseti kártalanítást a szerző kiterjesztendőnek tartja minden – tehát a nem üzemi balesetre is, kivéve a részegségből és verekezésből eredő baleseteket. Ez nagy ügyviteli egyszerűsítést is jelentene, mert a balesetek üzemi voltának kivizsgálása jelenleg igen hosszadalmas eljárást igényel.

Az öregségi járadékoknál a szerző szerint legalább havi 20 P-s járadéktörzset kellene megállapítani. A fokozódó járadékrész a szerző hozzátételezés becslése szerint a bruttó kereset 1%-a körül mozoghat, de pontos kiszámítása matematikus feladata. A munkások és magánalkalmazottak között lévő különbségnek meg kell szűnnie, és a szolgáltatásoknál a jelenleg a magánalkalmazottakra érvényben lévő rendelkezéseknek kell irányadóknak lenniük. Ezek után a szerző a magyar társadalombiztosítás ügyvitelének egyszerűsítésével foglalkozik. Előjáróban megállapítja, hogy a legelső elv a rend biztosítása és annak lehetővé tétele, hogy a munkaadó és a biztosított egyaránt élvezhesse az ügyviteli reform előnyeit. További fontos követelmény a munkaadóknál jelentkező ügyviteli munka leegyszerűsítése.

A társadalombiztosítás reformját teljesen csak akkor lehet végrehajtani, ha nemcsak a társadalombiztosítási, hanem az összes munkásvédelmi törvény kapcsán jelentkező ügyviteli feladatokat sikerül közös nevezőre hozni.

Főelv az is, hogy a szociális törvények végrehajtása során nevelő hatást érjünk el a munkaadóknál és biztosítottaknál egyaránt. A munkafeladatokat pontosan elő kell írni és rendelkezésre kell bocsátani a szükséges nyomtatványokat.

Figyelembe kell venni az egyes biztosítási ágak sajátos követelményeit is, mert minden biztosítási ágnek más az igénye. Olyan intézménynél, amely több biztosítási feladatot lát el, meg kell találni a feladatok leg egyszerűbb formáját és módját.

A szerzőnek a társadalombiztosítás ügyviteli reformjával kapcsolatos kívánságai a következők lennének.

A biztosítóintézet minden biztosítottat számmal látna el és részükre ezzel a számmal ellátott biztosítási könyvecskét adna ki. A könyvecskét egy napon kellene az egész országban az összeírás napján munkaviszonyban álló összes munkásnak kiadni. Akik az összeírás után lépnek munkaviszonyba, biztosítási könyvecskéjüket új munkaadójuk útján kapnák meg. A könyvecskébe a személyi adatokat az okmányok alapján írják be. A személyi adatok másolópapír igénybevételével kétszer kerülnének a könyvecskébe. A perforált lapokat az intézet központja őrizné s ez lenne a biztosított vezetőlapja.

A biztosítási könyvecskét a biztosított őrizné, de munkabábelépéskor a munkaadónak átadná. A munkaadó a biztosítási könyvecskébe bejegyezné a munkaviszony kezdetét és végét, minden bérfizetés alkalmával beírná a könyvecskébe a kifizetett bruttó bért és azt, hogy az mennyi időre szól. A munkaviszony megszűnéskor a munkaadó a könyvecskét a biztosítottnak visszadná, úgyszintén átmenetileg akkor is, ha az azt jogainak érvényesítésénél fel akarja használni.

A biztosított megbetegedés esetében munkaadói igazolványt kapna munkaadójától és pénzbeli szolgáltatás, valamint gyógyintézeti ápolás igénylésénél biztosítási könyvecskéjét is tartoznák bemutatni.

A munkaadó csak olyan munkást alkalmazhatna, akinek biztosítási könyvecskéje van, kivéve, ha valaki első ízben vállal munkát. Ebben az esetben a könyvecske beszerzése iránt azonnal köteles lenne lépéseket tenni.

A munkaadó minden munkás felvétele alkalmával köteles lenne vele egyéni kartotéklapot kiállíttatni és arra mindazokat a személyi adatokat feljegyeztetni, amelyeket a társadalombiztosítási törvény, vagy más munkásvédelmi jogszabály előír. A kartotéklapnak szelvénye lenne, amit szintén ki kellene tölteni. Minden évben (kétszelvényes kartotéklap esetében minden két évben) új kartotéklapot kellene kiállíttatni.

A munkaadó a munkás munkabábelépését, valamint a munkából történt kilépését egyéni jelentőlapon nyolc nap alatt a biztosítóintézetnek bejelenteni tartoznák.

A kartotéklapon és annak szelvényén minden bérfizetés alkalmával fel kellene tüntetni a kifizetett bruttó munkabért.

A munkaadó a bérfizetés alkalmával a biztosítóintézet által rendelkezésére bocsátott nyomtatványon jelentené be a biztosítóintézetnél, hogy hány munkásnak mennyi bruttó munkabér járt és ennek alapján mennyi a fizetendő járulék. A járulék összegét egyidejűleg lenne köteles befizetni.

Év végén a munkaadó az egyéni kartotéklapok szelvényeit levágná, ezek alapján a munkások nevét, biztosítási számát, születési évét; összesítőjegyzéket készítene az év folyamán élvezett összesített bruttó keresetről és azt a szelvényekkel együtt január 15-ig az intézethez beküldené.

A tíznél kevesebb munkást foglalkoztató munkaadók a munkabérben bekövetkezett változásokat is tartoznának bejelenteni. E munkaadóknál átmenetileg a biztosítóintézet számfejtene a járulékokat és arról fizetési meghagyást bocsátana ki. Ha az új rendszerbe a kismunkaadók is beleilleszkednének, fokozatosan az őt, majd a három munkást foglalkoztató munkaadókra lehetne korlátozni a bérváltozás jelentésének kötelezettségét, sőt a kismunkaadók közül azoknál, akik szabályszerűen látnák el az új feladatokat, az új rendszert minden további nélkül alkalmazni lehetne.

A biztosítóintézet a munkásokról érkezett be- és kijelentőlapokat a munkaadó törzsszáma alatt gyűjtene.

Az év végén a munkaadóktól beküldött szelvények és jegyzékek alapján a biztosítóintézet ellenőrizné, hogy a jegyzék végösszege egyezik-e az évközben beküldött jegyzékek összegeivel, valamint az összes munkások egyenként élvezett javadalmazásával. A munkaadók gyűjtőborítékjaiban őrzött bejelentőlapok alapján ellenőrizné az intézet azt is, hogy minden szelvényt beküldtek-e.

Az ellenőrzés megtörténte után a helyiszervek az összes szelvényeket a központba küldenék, ahol azokat számszerűen rendeznék. Így az ugyanarra a munkásra vonatkozó szelvények egymás mögé kerülnének és azok összegezésével megállapítható lenne az illető munkásnak abban az évben elért összkeresete. Ennek összegét a biztosított várományi lapjára rávezetnék. Járadékra való igényjogosultság esetében a várományi lapon lévő feljegyzésekhez csak az utolsó évi kereseteket kellene hozzászámítani és a járadék összege könnyen kiszámítható lenne.

A biztosítóintézet a biztosítási könyvecskében feljegyezné a pénzbeli szolgáltatásokat és a gyógyintézeti

ápolás időtartamát. A segélyezés ideje alatt a könyvecskét a biztosítóintézet őrizné. Ez a rendszer megakadályozná a segélyekkel való visszaélést, mert amíg a biztosított segélyezés alatt áll és nincs nála a könyvecske, nem léphet egyidejűleg munkába. A visszaélések kiküszöbölése a biztosítás olcsóbbodásához is vezetne.

*

Dr. Bikkal Dénes a fentiekben ismertetett gondolatait arra szánta, hogy indítékául szolgáljanak a kérdésben kialakuló eszmecsereeknek. A szerzőnek ez a felhívása nyilván nem lesz hatástalan. A tervvel az intézet önkormányzata, ügyvitele és a társadalombiztosítási kérdésekkel foglalkozó egyéb szakkörök bizonyos részletesen fognak foglalkozni. Mi magunk is érdeklődéssel várjuk a vita újabb szempontjait és meglátásait.

Anélkül, hogy a nagy figyelemmel várt vitának elébe vágni kívánnánk, úgy érezzük, hogy egy-két olyan körülményre nekünk is fel kell hívni a figyelmet, amely alapos megfontolást és körültekintést kíván.

A szerző reformgondolatainak egyik legfontosabb alapelve, hogy az ügyviteli munka egyszerűsítését az üzemben kell kezdeni. Az általa javasolt rendszernél a munkaadók – eltekintve az egyénekenkénti kartotéklapok kiállításától, amire vonatkozóan a szerző nagyon helyesen megállapította, hogy annak vezetésére a munkaadókat munkásvédelmi jogszabályok is kötelezik – minden munkás be- és kilépését be kellene jelentenie, minden bérfizetési összeget be kellene vezetnie a biztosítási könyvecskébe, az egyéni kartotéklapra és annak szelvényére. A könyvecskében ezenfelül fel kellene tüntetnie, hogy a fizetés mely időre szól, minden bérfizetésnél meg kellene tennie a bruttó munkabérekre és fizetendő járulékokra vonatkozó jelentését, év végén a kartotéklapok szelvényei alapján összesítőjegyzéket kellene készítenie és azokat a szelvényekkel együtt be kellene küldenie a biztosítóintézethez, majd a következő év elején (esetleg minden második év elején) a személyi kartotéklapokat újból ki kellene állítani. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a munkaadó bármilyen rövid ideig nála dolgozó munkásról köteles lenne a kartotéklapot és annak szelvényét kiállítani és azt esetleg egy évig őrizni. Gondoljunk arra, hogy nagyobb létszámmal működő üzemnél mindez elég nagy munkát jelentene, amelynek például a biztosítási könyvecskével kapcsolatos része elég nehézkesen végezhető feladat (a könyvecskének egy évben 52-szer kézbe vétele, a könyvecské nyitogatása stb.).

A szerző gondolata szerint, ha a munkaadó a bruttó munkabérekre és a fizetendő járulékokra vonatkozó jelentését nem teszi meg, a biztosítóintézet terheli meg őt saját számfejtése alapján. A rendszer szerint azonban a legalább tíz munkást foglalkoztató üzem bérváltozást nem jelent be. A biztosítóintézet tehát csak úgy tudná a járulékot számfejtetni, ha az adatokat ellenőrzés útján beszerzi. Tudunk azonban olyan, minden különösebb gépi vagy egyéb berendezés nélkül 10-12 munkást foglalkoztató munkaadókról is, akik végrehajtási kényszer nélkül csak a legkritikább esetben tesznek eleget fizetési kötelezettségüknek. Feltehető, hogy ezek az új rendszerben sem fogják a munkabérekre és a fizetendő járulékokra vonatkozó bejelentésüket rendszeresen beküldeni, már csak azért sem, nehogy a biztosítóintézet idejében tudomást szerezzen az őket terhelő járulékokról. Ezeknél

választhatunk az örökös ellenőrzés és aközött, hogy a megalkotandó törvény a biztosítóintézetre bízta, hogy kit kötelez az új rendszerben is a bérváltozás további bejelentésére.

A szerző maga is érzi, hogy a biztosítóintézeti *ügyviteli teendőknek jelentékeny részben az adatszolgáltató munkaadókra való áthárítása*, amelyet külföldön is bevezettek, igen egyszerű módszernek látszik a biztosítóintézeti apparátus tehermentesítésére. Azonban tagadhatatlan, hogy az ügyviteli munkáknak ez az áthárítása a munkaadói társadalom részéről olyan fokú köteleltségérzetet és jóakaratot, tájékozottságot és szakismeretet igényel, ami a hazai munkaadók számottevő részétől aligha várható. Ezért azt javasolja, hogy az általa tervbe vett eljárást csak a tíz munkásnál több alkalmazottat foglalkoztató munkaadókra nézve vezessék be, míg a kisebb munkaadókra nézve a rendszert csak fokozatosan alkalmazzák. Szeretnék rámutatni arra, hogy a szerzőnek ez a gondolata a javaslat leginkább támadható pontja.

Az Országos Társadalombiztosító Intézet legutóbbi évi jelentésének hivatalos adatai szerint az 1941 évben a baleseti díjfizető ipari üzemek száma 183.899, a baleseti járulékot fizető üzemek száma pedig 15.320 volt. Tudvalevően jelenleg baleseti biztosítási díjat azok az üzemek fizetnek, amelyek elemi erővel hajtott gépet vagy gőzkazánt számottevő termelési tényezőül *nem használnak és tíznél több munkást rendszerint nem foglalkoztatnak*, úgyszintén azok, akik ilyen gépet vagy gőzkazánt használnak ugyan, de *ötnél több munkást rendszerint nem foglalkoztatnak*. Dr. Bikkal terve szerint a tíznél kevesebb munkást foglalkoztató munkaadók részére átmenetileg az új rendszerben is a biztosítóintézet számfejtene a járulékot és arról fizetési meghagyást bocsátana ki. Amint a fenti számadatokból láthatjuk, a *tíznél több munkást nem foglalkoztató* üzemek száma éppen tizenkétszerese az ennél nagyobb üzemek számának. Márpedig ezeknek a baleseti díjat fizető kisebb munkaadóknak legnagyobb része a Bikkal-féle határvonal alá kerülne, mert közülük csak azok részesülnének azonnal az új rendszer előnyeiben, akik éppen 10 munkást foglalkoztatnak. Az ország munkaadóinak túlnyomó részére tehát az új rendszerben a jelenleginél még több munka járulna, mert amíg jelenleg a belépéseknek, kilépéseknek és bérváltozásoknak jelentősen való jelentésén vagy a hetijegyzék kiállításán és benyújtásán felül ezeket a munkaadókat más kötelezettség e téren nem terheli, addig az új rendszerben a kis munkaadók a be- és kilépések, valamint bérváltozások jelentésén kívül az új rendszerrel járó és az előbbieken vázolt számottevő tennivalókat is kötelesek lennének elvégezni. Különösen terhes lenne ez azokra a kisebb munkaadókra nézve, akiknél a munkások keresete nem változik vagy nem gyakran változik. Ezek jelenleg ugyanis esetleg hónapokig csak be- és kilépéseket jelentenek be a biztosítóintézetnél. Bár kétségtelen, hogy ez az eljárás a szerző szerint csak átmeneti lenne, kérdés azonban, hogy az egy-két munkással dolgozó kisiparosoknál mikor lehetne az új rendszert véglegesen bevezetni.

A tervvel kapcsolatban még sok szempont kínálkozik közelebbi megvitatásra. Ezt a feladatot ezúttal mellőzzük, mert nem célunk kifogások keresése, s nem is akarunk ilyen színben feltűnni. Kíváncsian várjuk azonban a szerző által is szívesen látott vitát, amelytől azt kívánjuk, hogy színvonala méltó legyen Bikkal Dénes érdemes munkájához.

Gaál János

IRÁNYÍTOTT GAZDASÁG ÉS HÁBORÚ UTÁNI ÚJJÁÉPÍTÉS

Ipari decentralizáció és a mezőgazdaság villamosítása a háború után

Energiagazdálkodásunknak a béketermelésre való átszervezéséről írva, *Stefániái* Richárd, a Magyar Általános Kőszénbánya Rt. helyettes-vezérigazgatója az országos villamosítás részletes tervének kidolgozását sürgeti, mivel ennek további hiánya, meggyőződése szerint, veszélyeztetné energiagazdálkodásunk észszerű kiépítését. Mindazon szempontok közt, amelyekre egy ilyen terv előkészítésénél feltétlenül figyelemmel kell lenni, megemlíti az ipari decentralizáció és a mezőgazdaság bizonyos fokú villamosításának kérdését is. Tekintettel arra, hogy e kérdéseknek gazdasági horderejére utalva, rátapint egyúttal azoknak szociális vonatkozásaira is, érdemesnek látjuk cikkének idevágó részét itt is közreadni:

»A hadigazdálkodás főleg a fővárosban és annak környékén az ipari munkásság nagy tömegeit összpontosította, amelynek a hadigazdálkodás megszűntével történő megfelelő elhelyezése és foglalkoztatása az átmenet-gazdálkodás egyik legsürgősebb és legfontosabb feladata.

Elsősorban a felszabaduló jól kiképzett szakmunkások megfelelő munkaalkalmáról kell gondoskodni -és ezt hivatott az ipar decentralizációjára irányuló, a kormány által már a háború előtt megkezdett, a vidékre kiterjedő iparosítási és ezzel szorosan összefüggő szociálpolitika a háború után folytatni.

Az ipar decentralizációjára azonban nemcsak az ipari munkásság egy részének a vidékre történő visszavezetése, illetve oda való telepítése szempontjából van szükség, hanem mezőgazdaságunknak a háború után várható átalakulása következtében is. A földbirtokpolitika folyamánként a mezőgazdasági munkásság egy része, amelyet a növekvő népsűrűség mellett a kis- és törpebirtokok nem tudnak majd ellátni, más munkaterületek felé lesz kénytelen gravitálni, amit a mezőgazdasági terményekben a háború után bizonyára megnyíló nagy verseny folytán megnehezült kivétel is elő fog mozdítani. Ezeknek a munkaerőfeleslegeknek megfelelő elhelyezkedését a kis- és háziipar fejlesztése mellett ipartelepnek a vidékre való áttelepítése, illetve ottan való alapítása fogja elsősorban lehetővé tenni.

Az ezzel kapcsolatban a vidéken fokozottabb mértékben jelentkező energiaszükséglet mellett magában a mezőgazdaságban is bizonyára várható az energiaigény növekvő jelentkezése, a belterjes gazdálkodásra való fokozottabb áttérés következtében. Ezt a körülményt a már említett kivételi nehézségek jelentkezése mellett az a bekövetkező helyzet is előmozdítja majd, hogy országunk nem messze fekvő időben mezőgazdaságilag ön-ellátóvá válik.

Mezőgazdaságunknak ilyirányú fejlődése különösen a villamosenergiának a mezőgazdaságban az eddiginél fokozottabb mértékben való igénybevételére fog vezetni.

Tanulmányoznunk kell a mezőgazdaság villamosenergia ellátásának további lehetőségeit, annak hazánkban eddig még megoldatlan problémáit is. Hogy a sok közül csak egyre mutassunk rá, itt van például a dunatiszakai és a tiszántúli Alföld tanyavilágának villamosenergiaellátása.

A helyes tervgazdálkodás egyik fontos feladata tehát az, hogy a békegazdálkodásra való átmenetet biztosító átmenetgazdálkodás bizonyára évekre menő tarcama alatt az említett iparosítási és szociálpolitika céljait kitűzze és megfelelően megoldja. Az energiagazdálkodás feladata viszont, hogy kijelölje azokat a területeket,

amelyeknek megfelelő teljesítmény mellett való olcsó energiaellátása a szükséges időn belül biztosítható és azt biztosítsa is.¹

Irányított erdő- és fagazdálkodás

Az adott készletekkel és szükséglettel számoló mai gazdálkodási rend keretében elsőrendű jelentősége van hazánkban az erdő* és fagazdálkodás célszerű megszerzésének, írja a Kárpátmedencében *Lengvári* György. Alapkövetelmény a gazdasági életnek a nemzeti célkitűzések szolgálatába állítása, ami az állam részéről erős beavatkozást tételez fel.

Nevezett területen az állami és szakmai irányítás szerepét hármastagozatban foglalja össze a szerző, külön tárgyalva az erdészet, a fafeldolgozó-ipar és a fakereskedelem kérdését. Az irányítás lényege az legyen, hogy a közérdeket a magánérdek fölé helyezve nyúljon bele az egyéni elgondolásokba ott, ahol annak szabadjára engedése a közre káros lenne. Azonban az egyéni kezdeményezést általában ápolni kell és minden eszköz meg kell ragadni, hogy ez a kezdeményezés kellő jutalmát megtalálja, mert ez a fejlődés lényeges ösztönzője. A legtöbb állam kénytelen volt emellett belátni a szakmai öngazgatás nagy fontosságát is, és e kérdést részben az érdekképviseltek megfelelő átszervezésével, részben pedig maguktól az egyes cégektől megkívánt, az irányítás végrehajtását elősegítő közreműködéssel oldották meg.

Az *erdészettel* kapcsolatos irányítás nem újság; létjogosultságát a liberális gazdasági rendszer alatt is elismerték. Az erdésznek 50-100 évben kell gondolkozni és ezért e téren a megfontolt előrelátás teljesen indokolt. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a kor észszerű tapasztalatait és újításait nem kell felhasználni és bevezetni. A cél itt mennyiségi és minőségi többtermelés, aminek fontossága különösen kitűnik akkor, ha a jövő várható alakulására is tekintettel vagyunk. Hatmillió kat. hold erdőterületünk alkalmas arra, hogy a jelenlegi igényeknek megfelelő szükségletünket kielégítse. Minden különösebb számítás nélkül is rá lehet jönni azonban arra, hogy a jelenlegi fejenként kb. % m³ fogyasztás emelkedésével feltétlenül számolni kell, ismérve a háború előtti nagyobb fogyasztási adatokat, továbbá a fejlettebb iparú államok adatait (Németországban jelenleg is több mint 1 m fejenként). Ha tekintetbe vesszük az iparosodással kapcsolatos terveinket, valamint más, a fát vegyi úton feldolgozó gyárak létesítésével kapcsolatos lehetőségeket, túlzás nélkül 12 millió m³ évi szükségletet vehetünk számításba, amihez a mai erdőterületünk nem elegendő.

E feladatok megoldására az erdők növedékének, hozzáférhetőségének (közlekedés) és okszerű kezelésének felülvizsgálatán kívül és ennek alapján korszerű statisztikát kellene összeállítani. Hiszen ha nem tudjuk, mink van, nem tudjuk azt sem, mivel gazdálkodhatunk. A fentebb említett szükséglet fedezésére elengedhetetlenül szükséges az erdősítés, fásítás és erdő javítás intenzívebb kiépítése, ezzel kapcsolatban az erdőfeltárás, valamint az erdőmérnöknevelés kérdésének megoldása. Jelenleg kb. 16.000 kat. hold erdő esik egy erdőmérnökre a helyes 2-3000-es aránnyal szemben.

Az irányítás csak akkor helyes, ha a termeléstől a feldolgozáson keresztül a fogyasztásig érvényesül. A *feldolgozás* irányításának célja az észszerű és takarékos felhasználás mellett szintén a többtermelés. Nem mindegy

¹ *Honi Ipar*, 1943 március 1.

közgazdasági szempontból, hogy hol dolgozzuk fel a nyersanyagot, az előfordulási helyen vagy a piacon; az sem mindegy, hogy mit termelünk a nyersanyagból: tűzifát vagy műfát; valamint az sem, hogy hogyan és milyen eljárással dolgozzuk fel a gömbfát. A kapcsolatos feladatokat a szerző az üzemfelülvizsgálaton alapuló üzemsziszatika és üzemenedélyezés kiépítésében látja. Az üzemfelülvizsgálatnak ki kell terjednie:

a) az üzemeknek a nyersanyag előfordulásához viszonyított elhelyezkedésére (olcsó és állandó faellátást)*

b) az üzem és a piac egymásra vonatkoztatott fekvésére;

c) a teljesítőképességre (lehetséges ugyanis, hogy túl sok nagyteljesítőképességű fűrész dolgozik egy helyen és a faellátás mindegyiknek súlyos probléma);

d) a gépi berendezés és üzemvezetés kérdéseire, valamint a szociális és nemzetpolitika nagyjelentőségű szempontjaira.

A *fakereskedelem* megszervezése, illetve irányítása körébe szűkebb értelemben csak a fának mint nyersanyagának és félégyártmányának az elosztása tartozna, de nem hanyagolható el a fatermelés biztosításának alapvető problémája sem. A kitermeléssel kezdődik és az igazságos elosztással záródik az egységesen megszervezett piaci rend, mely a szükségletfedezeti gazdálkodásnak az alapja. A szervezetségnek zárt egységet kell képeznie, mert minden hiányosság a rend megbontására nyit lehetőséget, ami viszont a szükségletkielégítést teszi bizonytalaná. Márpedig a cél a szükségletek legszűkebb kielégítése.

Az igazságos és észszerű elosztás érdekében a fogyasztási adatok összegyűjtését mielőbb meg kellene kezdeni. A nyersfa elosztásánál a termelés és az ipari szükséglet egyensúlyának kialakítása kívánatos, mely a spekulációs jelenségek elfojtására alkalmas. A szervezett, közszempontokat szem előtt tartó elosztással a piaci rend szempontjából három jelentős gazdasági elv érvényesülése segíthető elő: a) rögzített árak, b) a leg-rövidebb szállítási útvonalak betartása, c) az elosztásnál azoknak az üzemeknek az előnyben részesítése, amelyek közellátási szempontból rentábilisak.

Nagyon fontos ezenkívül megfelelő tudással rendelkező, kellőszámú szakemberek a gazdasági életbe való beállítása is. Jól szervezett, állandó jellegű szakiskola alapítása szükséges, valamint ezzel kapcsolatban egy megfelelő tudományos kutatóintézet, mely faipari és fakereskedelmi kérdésekkel foglalkozna.

Az erdő- és fagazdasági szervezésre nagy gondot kell fordítani, ha tekintetbe vesszük, hogy a fa az egyetlen az elsőrendű fontosságú nyersanyagok között, amely periodikusan önmagától pótlódik, ha észszerűen és takarékosan gazdálkodunk vele. Nem lenne tehát csoda, ha éppen az erdő- és fagazdálkodási szervezés érlelné ki magából azokat a gondolatokat, amelyek az irányított gazdálkodás terén újszerűek, mert hiszen a fa, ez az értékes nyersanyag kívánja meg elsősorban azt, hogy ne engedjék egyetlen nemzedéknek sem könnyelműen elherdálni.

I. J.

Tapogatózások Svájcban a tervgazdaság felé

Az eszmék ozmózisának, úgylátszik, semilyen határfal nem állhat ellen, s a háborútól és az éles szociális feszültségektől megkímélt olyan országban is, mint az idillikusán ható Svájc, a nyugodt felszín alól az idők vajdó jellege utközik ki. A svájci kapitalizmus legtekintélyesebb orgánumának egyik polemikus beállított-ságú cikkéből értesülünk, hogy az ottani szocialista párt-nak és több szakszervezeti szövetségnek közös kezdemé-nyezésére egy alkotmánymódosító javaslatot dolgoztak ki, amely a gazdasági élet állami irányítását kívánja megvalósítani. Az indítvány – mint minden alkotmány-módosító javaslat, melyet kellőszámú aláírással nyujt-tottak be – valószínűleg referendum (népszavazás) alá

kerül s így már csak az általa keltett visszhang miatt is érdemes vele megismerkedni. Az alkotmányos alap-elvek tömör fogalmazásában a javaslat így hangzik:

„A szövetségi alkotmány 31. szakaszának 1. bekez-dése a következő intézkedésekkel helyettesítendő:

1. Az ország gazdasági élete az egész nép ügye.

2. A tőkét a munka, az általános gazdasági fel-emelkedés és a népjólét szolgálatába kell állítani.

3. A szövetség feladata, hogy az e célból szükséges rendszabályokat a nemzetgazdaság felépítésére és meg-szervezésére elrendelje.

4. Az állam polgárainak és azok családjainak meg-élhetése biztosítandó.

5. A munkára való jog és az igazságos bér szava-tolandó.

6. A munkát a gazdaság minden ágában meg kell védeni.

7. Ez alapelvek megvalósítására, valamint a válságok és a munkanélküliség megelőzésére szükséges előírásokat, főleg az állam és a gazdaság együttműködése tekintet-ben, a szövetség fogja kiadni.

8. A kantonok és a gazdasági szervezetek közre-működését igénybe kell venni.”

Az alkotmány fentidézett szakaszáról tudni kell, hogy az a kereskedelem és az iparúzés szabadságáról szól s így a szóbanforgó javaslat ezt akarja az állami beavatkozás elvével pótolni. A lap, gazdaságpolitikai helyzetkedésénél fogva, természetesen sok kivetnivalót talál a javaslaton s elsősorban a polgári szabadság *hagyvo*-mányos fogalmának feladását rója fel neki. Az állami mindenhatóság kiterjesztése a gazdasági életre ugyanis az ország federatív és demokratikus felépítését veszé* lyeztetné, mivel a gazdaságnak „parancsuralmi” beren-dezése szükségszerűen maga után vonná a polgár teljes alávetését egyéb vonatkozásban is az államhatalom által gyakorolt kényszernek.

Ugyanez a lap azonban a legmegértőbb fogadtatás-ban részesíti a magángazdaság spontán szervezkedésének azt a gondolatát, mely az Országrendezés Svájci Egyesü-letének (*Schweizerische Vereinigung für Landesplanung*) megalakításában fejeződik ki. „Az egyesület célja - mondja az alapszabály – az ország és az egyes vidékek rendezésének előmozdítása saját tanulmányai alapján, másrészt szoros együttműködés teremtése útján a szö-vetség, a kantonok és a községek mindazon igazgatási szerveivel, melyek hatáskörébe a föld kihasználásának és rendezésének kérdései tartoznak, valamint a különböző tudományos és gazdasági intézményekkel és szerveze-tekkel. E cél elérése érdekében az egyesület minden szükséges eszközt igénybe vehet, nevezetesen regionális tervezőbizottságokat alakíthat.”

E program elég félénk és elmosódott, az egyesület alapítóinak megnyilatkozása szerint azonban az új szerv feladata elsősorban a „koordináció iránti érzék” fejlesztése a népben, amivel a szociális problémák megoldását vélik elősegíteni. Így többek közt az is a célja, hogy küzdjön az önkény, az önzés és a tekintetnélküliség ellen, az egyes érdekeit alárendelve a közösség érdekeinek. Az új gazdasági rend alapja sem a korlátlan kereskedelmi és ipari szabadság nem lehet, sem ennek teljes tagadása. Az egyetlen járható út: az önkény és a kényszer össze-egyeztetése. Az egyéni szabadságnak csak ott kell kor-látokat szabni, ahol ezt a köz java kívánja. A cél tehát nem az egyes alárendelése a tömeg uralma alá, hanem észszerű beillesztése a társadalomba. Alapjában véve tehát a közösségi érzés neveléséről van szó, ami, ha sikerül, lehetővé teszi, hogy az állam csupán útmuta-tással szolgáljon s a cselekvés rugója a népnél maradjon meg.

Tájékozással hozzátehetjük, hogy a fenti gondola-tokat a svájci hadügyminiszter fejtette ki az egyesület alakuló ülésén és hogy az egyesület megalapításának gondolata jellemző módon két építész*- és mérnök-egylettől indult ki.

J. B.

¹ *Neue Zürcher Zeitung*, 1943 február 24 és március 27.

¹ *Kárpátmedence*, 1943 február.

MUNKAERŐGAZDÁLKODÁS ÉS SZAKKÉPZÉS

Szaktanulmányok utáni képzés a gyárban

Tekintettel a szaktanulmányok utáni képzés körül tapasztalt nehézségekre, az iparügyi miniszter elrendelte, hogy az ipari munkaerőszükséglet biztosításával kapcsolatos ügyek gondozására az egyes szakszervezetek keretén belül bizottságok létesüljenek. Ezeknek feladata a tanonc-képzésnek állandó szemmel tartása és az, hogy a vállalatoknak ilyenirányú tevékenységét rendszeresen ellenőrizzék.

Az iparügyi miniszter kívánságára legutóbb a szakszervezetekben működő bizottságok széleskörű adatgyűjtést végeztek annak megállapítására, vajjon az egyes üzemek tanoncaink létszámát az utóbbi időben milyen mértékben növelték és hogy ezen a téren végzett munkájuk eredményeként a saját üzemben történő tanonc-képzéssel biztosítani tudják-e az üzemben a szaktanulmányok utáni képzést?

Az adatgyűjtés arra is kiterjeszkedett, hogy mi az oka az egyes szaktanulmányok utáni képzésnek, továbbá hogy milyen intézkedések által lehetne számítani a tanonchiány megszüntetésére?

A kialakult vélemények szerint a levették körében indítandó megfelelő propaganda mellett különösen a tanoncotthonok létesítése volna alkalmas arra, hogy a 18 éven aluliak sorából minél többen jelentkezzenek az iparban szaktanulmányok utáni képzés céljából. A szaktanulmányok utáni képzés sikerének egyik előfeltétele ezenkívül az is, hogy a bányászati és az ipar mennyiben tudja megtartani azt a szaktanulmányok utáni képzést, amely a termelés alapjainak fenntartása és a hatékony szaktanulmányok utáni képzés folytatása érdekében feltétlenül szükséges.¹

T. B.

Az olasz szindikális szervezetek a háborús munkaerőgazdálkodás szolgálatában

A háborús munkaerőgazdálkodás feladatairól „Polgári stratégia háború idején” címmel érdekes cikket közölt az *Il Lavoro Fascista* február 18-iki számában Demetrio Cardea. A polgári mozgósítás rendkívül sokfelé ágazott és kényes természetű munkájában a szindikális szervezeteknek jut Olaszországban a döntő szerep. A szindikális szervezetek munkaközvetítő-hivatalai már a békeidőben elnyerték a munkaközvetítés monopóliumát. Ezek a munkaközvetítő-hivatalok választják ki a háború szempontjából fontosabb munkára átképezhető munkásokat. A szindikális szervezetek helyezik át a sokszor igen jelentős munkástömegeket egyik városból a másikba, egyik iparágból a másikba, vagy ugyanannak az iparágban egyik szektorából a másikba. Ezek a műveletek nemcsak azoknak a szindikális szervezeteknek a munkáját veszik igénybe, amelyek az átképzések és áthelyezések révén új munkásokkal gazdagodnak, hanem azokét is, amelyeknek a kötelezőből kiválnak a munkások. Nagyjelentőségű például a mezőgazdasági és az ipari munkások országos szövetségei (konfederációi) között létrejött az a megállapodás, amelynek értelmében mindazok a kereskedelmi munkások, akik alkalmasak a nehezebb munkateljesítést igénylő ipari munkára, az iparban nyernek elhelyezést. A szerződés értelmében ezeket vizsgálták át abból a szempontból, hogy nélkülözhetők-e munkahelyükön és hogy alkalmasak-e az ipari munkára. Nagy látókört, felelősségérzetet és energiát kívánt ez a feladat a végrehajtására hivatott szindikális szervezettől. Szindikális szervezetek közötti megállapodások nyújtanak biztosítékot az áthelyezett munkásoknak arra nézve, hogy elhagyott munkahelyüket lehetőleg családtagjaikkal töltsék be. Kollektív szerződések biztosítják az áthelyezett munkások számára azt a jogot, hogy a háború befejeztével visszatérhetnek régi munkahelyükre. A szindikátusoknak kell megküzdeniük a munkástömegek mozgósításával, elhelyezésével járó nagy feladatokkal. Nem csupán férfiak, hanem nők

és teljes munkáscsaládok utaztatásáról, elszállásolásáról és ellátásáról kell gondoskodniuk. De a szindikális szervezetek feladata a külföldön vagy az anyaország területén kívül dolgozó munkásokról való gondoskodás is* Olasz munkások dolgoznak Albániában, az égeitengeri olasz szigeteken, Dalmáciában és Németországban. Előre készen álló, megszervezett munkáscsoportoknak kell rendbehozniuk a bombatámadásoktól sújtott városokat. Külön feladat a bányászati munkaerővel való ellátása, a mezőgazdasági idénymunkák elvégzéséhez szükséges nagy munkástömegek megszervezése és munkábaállítása, stb. Nagyon érdekes és figyelemreméltó az ipari munkások országos vezetőinek legutóbbi évi közgyűlésén hozott az a határozat, amelynek értelmében a lehetőség szerint minden üzemnek, községnek, ipartelepnek vagy tartományban saját területén és hatáskörén belül önállóan kell előteremtenie a hiányzó munkaerőt. Helyi áttekintés alapján, helyi intézkedésekkel kell a kevésbé fontos munkahelyekről a nagyobb fontosságú és sürgősebb természetű munkák elvégzésére irányítani a munkásokat és szükség esetén beszüntetni a kevésbé fontos munkahelyek működését. A munkaerővel való önálló ellátás ilyen megszervezésének célja a munkások nélkülözhető ideodaszállításának elkerülése és a munkáscsaládok egyttmaradásának biztosítása.

V. A.

Munkaerő-irányítás Olaszországban

Az 1942 október 2-án kelt 1286. sz. törvény jelentősen kibővíti az olasz munkaközvetítő-hivataloknak adott felhatalmazások mértékét. A törvény értelmében a munkaközvetítő-hivatalok kötelezően meghatározhatják a náluk feliratkozott munkanélküliek számára, milyen üzemben és ott milyen foglalkozási körben kell munkát vállalniuk. Ez a rendelkezés érvényes azokra a munkásokra is, akikre nézve eddig foglalkozásuk sajátosságára való tekintettel a személy szerinti kiválasztás joga volt érvényben. Azt a munkást, aki megfelelő igazolás nélkül visszautasítja a számára kijelölt munkát vagy nem foglalkoz el munkahelyét, három hónapra törlik a munkanélküliek névjegyzékéből. Ez alatt az idő alatt nem kap munkanélküli segélyt és nem iratkozhatik fel egyetlen munkaközvetítő-hivatalban sem a munkanélküliek jegyzékére, ha csak a korporációk minisztériuma ezt külön nem engedélyezi. A munkanélküliek listájáról való törés ellen a munkások a korporációk megyei tanácsának elnöki bizottságához szólhatnak fel.

Mezőgazdasági munkások nem kérhetik felvételüket a nem mezőgazdasági jellegű foglalkozási kategóriák munkanélküli jegyzékeire. Kivételt tehetnek a megyefőnökök útján a korporációk minisztere és sürgős esetekben a polgármesterek, illetve az érdeklét szindikátusok, ha a munkások helyzete vagy a termelés érdeke úgy kívánja.¹

Z. I.

Munkaképesség és munkára való alkalmasság

A német törvényes rendelkezések eddig a munkaképesség minimumát a teljes munkaképesség (keresőképesség) egyharmadában jelölték meg. Ez az elvont számtani meghatározás azonban elégtelennek bizonyult a gyakorlatban, mikor a háború a munkaerők totális igénybevételét tette szükségessé. Nyilvánvaló ugyanis, hogyha valaki meghatározott munkára egészségi okokból csak korlátozottan vagy egyáltalán nem képes, más könnyebb munkát még igen eredményesen végezhet, feltéve, hogy nincs szüksége teljes pihenésre, hosszabb ápolásra vagy kezelésre.

Szükségesnek látszott tehát a „munkaképesség” nem eléggé meghatározott fogalma helyett a „munkára való alkalmasság” és „teljesítőképesség” (Einsatzfähigkeit, Leistungsfähigkeit) fogalmának pontosabb körvonalozása. Eszerint „munkára alkalmas” az, aki egész-

¹ *Honi Ipar*, 1943 február 15.

¹ *Bolletino d'Informazioni dalV Italia*, 1943 január 1.

ségileg annyira teljesítőképes, hogy valamely körülményeihez mérten választott munkakör követelményeinek eleget tud tenni. A munkára való alkalmasságot elbíráló orvosnak természetesen minden fázisában ismernie kell a kiválasztott munkakört, hogy végzésére alkalmasnak vagy alkalmatlannak nyilváníthassa az egészségi állapota folytán csökkent teljesítőképeségű munkást.

Másfelől viszont – ha döntésében csak a munkás egészségi állapotára van tekintettel – az orvosnak szakvéleményében pontosan körvonaloznia kell, hogy az milyen munkákra lenne alkalmazható összteljesítőképeségének veszélyeztetése nélkül.

Kiemelendő, hogy mindez nemcsak a betegekre vonatkozik, hanem szabatos orvosi véleményre van szükség az egyébként egészséges munkavállalók fizikai teljesítőképeségének meghatározásánál, illetve a maximális igénybevehetőség kiértékelésénél is. Ez azt jelenti, hogy egy háborús termelési periódusban a közgazdasági összteljesítmény fokozása érdekében újabb jelentős eszköznek jutottunk birtokába; békés viszonyok közt pedig a „megfelelő embert a megfelelő helyre” elvének hatóságosabb keresztülviteléhez juthatunk vele közelebb.

Különösen nagy jelentősége van ennek a kérdésnek, ha figyelembe vesszük, hogy a háború után gondoskodni kell majd a *hadirokkantokról*. Ezen a téren ugyanis csak az a megoldás tekinthető teljes értékűnek, amely gondoskodik a hadirokkantak megfelelő szerves bekapcsolásáról a társadalom munkájába, olyan munkahelyeken, ahol testi fogyatkozásaik mellett is teljesértékű munkát végezhetnek. Ennek nemcsak az az előnye, hogy a hadirokkant megfelelő keresethez jut és így az állam nem kénytelen róla egymaga gondoskodni, hanem magára az egyénre nézve is azt jelenti, hogy tudatában lehet hasznos voltának a társadalom és családja számára egyaránt.

Így kapcsolja össze a munkára való alkalmasság tárgyi alapon való orvosi elbírálása a háborús gazdálkodás és a békés társadalomépítés problémakörét.¹

O. I.

A nyomdászok szervezetének oktató munkája

A Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesülete „Szaktanfolyami értesítő 1941-1942” címen beszámolót tett közzé továbbképző-tanfolyamainak tizenhatalmadik évről. Az izléses tipográfiai példákat tartalmazó testes füzet nemcsak külső megjelenésének vonzó formájánál fogva kelthet figyelmet, hanem annak az oktató munkának a komolysága és céltudatossága miatt is, melyet ezeken a tanfolyamokon megállapíthatóan végeznek. A mellékletek ugyanis a hallgatók rajzolókészségét és mesterségbeli tudását dicsérik, míg a jelenj test alkotó szövegrész az előadónak a szakma didaktikai anyagába való elmélyedéséről tanúskodik.

Mindezt pedig nem a mű méltatásaképpen, hanem csak azért említhük meg, mert szakmai egyesület számára – nyilvánvaló egyéb feladatai mellett – nem tudunk nemesebb célkitűzést elképzelni, mint tagjainak önbecszerzetét és emberi értékét éppen szakmai tudásuk növelésével fejleszteni. A hivatásérdek védelme lényegében kifelé való állásfoglalást jelent, kiegyenlítést kereső harcot más csoportterekkel szemben. Az a szakmai tömörülés azonban, amely csak erre a „szükséges rosszra” korlátozná tevékenységét, önként fosztaná meg magát a testületi összetartozás tudatának attól az erejétől, amelyet mindennél inkább a közös hivatás szeretete ad. Hivatását szerető s abban kielégülést találó öntudatos ember nevelése a legjobb munka, amit munkásszervezet egyáltalán végezhet.

T. B.

¹ *Soziales Deutschland*, 1942 augusztus 15.

HADBAVONULTAK ES CSALÁDJUK VÉDELME

Hadbavonultak bérveszteségének kárpótlása Svájcban

Svájcban a hadbavonultak hozzátartozóinak ellátásáról a bevonult munkások munkabérveszteségének kártalanításáról szóló rendelet gondoskodik, amelyet röviden bérkárpótlásrendeletnek neveznek. Az 1940 elejétől érvényben lévő bérkárpótlásrendszer teljesen új eljárást jelent, mellyel érdemes megismerkedni.

A rendelet szerint nős és nőtlen bevonult munkás egyaránt bérveszteségi kárpótlásban részesül. A bérveszteségi kárpótlás összegei arányosan igazodnak az elmaradt bérek összegeihez, a nőtleneknél azonban jóval kisebbek. A bérveszteségi kárpótláshoz családi pótlék is kapcsolódik, amely a gyermekek száma szerint emelkedik és amely falusi, kisvárosi és városi kategóriák szerint különböző. A bérpótlékrendelet alapján fizetett kárpótlási összeghez még olyan kártalanítás is jár, amelyet azok a hadbavonultak kapnak, akik egyéb ellátatlan személyekről is kötelesek gondoskodni. Az így kifizetett összegek más államok támogatásához viszonyítva magasak s hatásuk máris abban jelentkezik, hogy a munkások közül sokan önként jelentkeznek katonai szolgálatra.

A rendszer úgy van megalkotva, hogy az alacsonybérű munkások fizetésüknek aránylag nagyobb részét kapják vissza. Városi viszonylatban a hadiszolgálat előtti átlagosan 7 frank napibérű munkás: - gyermek nélkül - keresetének 67%-át, egy gyermekkel pedig 90%-át kapja meg. Ugyanakkor egy 15 frank átlagos napibérű gyermektelen munkás kártalanítása bérveszteségének csupán 49%-áig terjed, egy gyermekkel pedig az elvesztett bér 63%-át kapja. Az a hadbavonult, aki szolgálat előtti bérének 90%-át kapja meg, nem panaszkodhat, mert a kártalanítás mellett saját személyére ingyenes ellátást és még szoldot is kap. Panasza talán a jölfizetett nőtlen és kiscsaládú munkások részéről lehetne ok, akik hadiszolgáltatuk alatt ténylegesen nagyobb áldozatot hoznak.

A munkabérveszteség kárpótlásához szükséges anyagi fedezet előteremtéséhez a kifizetett bér 2%-át a munkaadó és 2%-át a helyénmaradt munkás köteles leadni. Az állam, a kantonok és egyes községek együttesen a kiadások terhének felét viselik.

A bérveszteségi kárpótlást a munkaadó fizeti ki és ugyancsak a munkaadó az, aki a járulékokat beszedi. A megállapított járulék és az egyes munkaadó által kifizetett kártalanítások kiegyenlítésére különleges elszámoló-pénztárakat állítottak fel. Minden kantonnak és minden elszámoló-pénztárt vezető munkaadói szervezetnek döntőbírótságot kell felállítania, amely munkaadókból és munkásokból áll. E döntőbírótságot határozata ellen a Szövetségi Felügyelő Bizottsághoz lehet fellebbezni, amely a szövetség, a kantonok, a munkaadók és a munkások képviselőiből áll.

1940 december végén a bérkárpótlási rendelet alapján kifizetett összeg az első világháború négy esztendejében kifizetett inségsegélyek két és félszeresére emelkedett, 1942 december végén pedig túlhaladta a 400 millió frankot.

A bérpótlékrendeletet kiegészítették a keresetpótlékrendelettel, amely a mezőgazdaságban, iparban, kereskedelemben és a legtöbb szabadpályán működő önálló keresőkre vonatkozik. A bérpótlék- és a keresetpótlékrendeletnek végrehajtása révén most már a legtöbb katona hozzátartozója ellátott.

A hadbavonultak szociális problémáinak megoldása olyan eredmény, amelyet nem lehet eléggé méltányolni. Az elmúlt világháborúban a hadbavonultak csupán alacsony összegű inségsegélyben részesültek, amely segély egyrészt kevés is volt, másrészt sokan alamizsnának is nézték. Ezért az 1914-18-ban hadbavonultaknak csupán 35%-a vette igénybe az inségsegélyt, pedig jóval többen szorultak volna rá. A bérkárpótlás- és keresetpótlékrendelet e súlyos hibákat sikeresen elkerülte. Jó-

teköny hatását a rendszer a gazdasági élet terén is érezteti, mert a kárpótlások révén megakadályozható, hogy a katonák ezreinek bérvésztesége miatt zavarok jelentkezzenek a közzgazdaság szervezetében.

A munkabérekárpótlási rendelet egy másik eredménye a munkaadók és munkások közötti megértés elmélyítése. Ezt igazolja az a tény, hogy a munkaadók szervezetei a családi elszámolópénztárak egész sorozatát állították fel, amelyek segítyt adnak a sokgyermekes munkásoknak. Személyzeti segélypénztárakat is állítottak fel a részben munkanélküli munkások érdekében. Mindkét intézmény a bérpótlérendszer mintájára a közös

teherviselés és szolidaritás elvére épül fel. Egyik esetben a nőtlen és gyermektelen munkások adják le jövedelmük egy részét a sokgyermekes családoknak, a másik esetben a teljes mértékben foglalkoztatott munkások teszik ezt a csak részben foglalkoztatott munkások javára.

Igen jelentős a bérpótlérendszernek a népesedéspolitikára gyakorolt hatása. 1941-ben ugyanis feltűnően nagy volt a házasságkötések és a születések száma, amely jelenség pontosan egybeesett a fenti rendszer megvalósításának idejével.¹

M. M.

¹ *Neue Zürcher Zeitung*, 1943 február 22 és 23.

SZÖVETKEZETI ESZME ES GYAKORLAT

A szövetkezeti mozgalom szabadsága

Foglalkozva azzal a szövetkezetellenes felfogással, mely az önszegély és szolidaritás e gazdasági szervezetének feladatát a kereskedelem árjásításával befejezettnek tekinti, *Schandl* Károly egy cikkében rámutat, hogy ez az irányzat teljesen félreérti a szövetkezetek hivatását. Aki a szövetkezeti mozgalomban csupán a nem keresztény szatócok kiküszöbölésére alkalmas eszközt lát, annak fogalma sincs a szövetkezetek magasabb célkitűzéseiről.

„A szövetkezeti mozgalom hivatása, írja, az önszegély elvének alapján helyreállítani az egyensúlyt a gazdaságilag gyengébbek, a kisemberek védtelen rétegei, illetve a termelők ezrei s a gazdaságilag erősebbek, a kartellek és trösztök között. Hivatása a kereskedelmi és üzleti életben a spekuláció túlkapasait ellensúlyozni, a piaci árszabályozó szerepet betölteni és a fogyasztók széles rétegeinek érdekeit az egész vonalon megvédeni. A szövetkezetek az uzsora minden fajtájának kiirtására keletkeztek elsősorban s a keresztény szellem és üzleti erkölcs meghonosítására hivatottak most és a jövőben.

A szövetkezés az önszegély és felebaráti szeretet eszméivel az együttműködés és közérdek szolgálata: a nemzeti szociálpolitika legértékesebb instrumentuma, mely nélkül nincs szociális élet s mely nélkül minden szociális fogadkozás üres kiszólás csupán.”¹

Az állásfoglalás helyes, melynek elvi tételeit a szövetkezeti eszme legortodoxabb hívője is aláírhatja. Abban a tekintetben azonban némi szkepszis tölt el minket, mintha szabadságának megóvása érdekében a szövetkezeti mozgalomnak szüksége lenne kiméletet kérni azoktól, akik a keresztény kereskedelem érdekeit féltik tőle. A szövetkezés nem lehet ilyen szerény, mert amikor a társadalom egészének a javát szolgálja, akkor kereskedői részerdekek miatt nem kötheti meg a kezét. Tudunkkal a szövetkezet a termelők és fogyasztók saját kereskedelmi szervezete. Hogy tehát ne kelljen tartania a magánkereskedelem ártó szándékaitól, elég, ha a szövetkezeteket a termelők és fogyasztók valóban magukénak érzik. Ezek ugyanis mégis többen vannak. Csak meg kell nyerni őket.

T. B.

Milyen legyen a korszerű magyar szövetkezeti törvény?

Erre a kérdésre próbál feleletet adni *Horváth* Dénes, megállapítva, hogy az 1875 évi kereskedelmi törvénynek a szövetkezetekre vonatkozó intézkedései nem felelnek meg a szabad társulás elvén alapuló szövetkezés feladatainak. A kereskedelmi törvény ugyanis akkor keletkezett, amikor a magyar szövetkezeti mozgalom még a kezdet kezdetén állt s nem számolva annak sajátos igényeivel, azt körülbelül ugyanolyan elbánásban részesíti, mint a részvénytársaságokat. Ennek következményeképp állt elő az a helyzet, hogy egy-egy új szövetkezet megalkotása szükségtelenül körülményes és olyan formásokhoz kötött, melyek aránylag nagy törvényismeretet

tételeznek fel s így a hivatalos eljárás bonyolult kívánalmait csak arra jók, hogy a falu egyszerű embereit elriasszák bármilyen kezdeményezéstől. Másik hátrányos visszahatása a törvény és a közigazgatás által felállított túlzott kívánalmaknak, hogy az egyes szövetkezetek erősen függő helyzetbe kerülnek az őket elinduláshoz segítő szövetkezeti központoktól, melyeknek támogatása nélkül esetleg meg sem tudtak volna alakulni. Az eredmény pedig az, hogy a központok mindinkább „hatalmas mammutvállalkozások” színében tűnnek fel, míg a falu embereinek társulása a „fiók” szerény szerepével kénytelen beérni.

A népi szövetkezetek fejlődésének előmozdítására tehát egy új szövetkezeti törvény szükséges, melynek főleg a következő szempontokra kell ügyelnie:

Elesen meg kell húzni a határvonalat az altruista és nem-altruista *célú* szövetkezetek között. Ez utóbbiaknak meg kell tiltani, hogy cégszövegükben a szövetkezeti megjelölést használhassák. A valódi szövetkezeteknek minden módot meg kell adni szabad fejlődésük biztosítására. Működésüket ki kell vonni a céghivatalok ellenőrzése alól és egy külön közigazgatási szerv alakítandó a szövetkezetek alakulásának jóváhagyására és működésének ellenőrzésére. Gátat kell vetni a szövetkezeti központok elszaporodásának és a szövetkezeti tevékenység új üzletágak szerinti való felesleges szétforgácsolódásának. Szükség van egy szövetkezeti érdekképviselőre, mely a szövetkezeti központok és a kormány megbízottainak egyenlő részvételével volna megalakítandó. Az altruista szövetkezeteket adókedvezményekkel kellene támogatni, annál is inkább, mert náluk az adóeltitkolásnak jóval kevesebb lehetősége van, mint a pusztán bevallás alapján adózó vállalatoknál. Végül valamennyi iskolába be kell vezetni a szövetkezeti szellem terjesztésére alkalmas iskolaszövetkezeteket.¹

T. B.

Amerikai felfogás a szövetkezetek küldetéséről

A Nemzetközi Szövetkezeti Egyesülés 1940-ben azzal a kérdéssel fordult tagegyesületeihez, hogy véleményük szerint mily eszmék és elvek jegyében szabályozhatnák a világ dolgait a háború után úgy, hogy a szabadság, biztonság és az egyetemes béke szilárd alapokon álljanak, s a szövetkezetek mennyiben járulhatnak hozzá egy ilyen program megvalósításához?

E kérdésre adott válaszában az Amerikai Egyesült Államok szövetkezeteinek ligája többek közt kijelenti, hogy a szövetkezeti módszerek kiválóan alkalmasak arra, hogy emberek és népek a kölcsönös segély szellemében működjenek közre az általános jólét megteremtésében s közös erőfeszítéssel minden osztály és ország emberi egységét hozzák létre.

Ami az egyes szövetkezeteknek a fenti cél érdekében kifejtendő tevékenységét illeti, a válasz mindenekelőtt aláhúzza, hogy a szövetkezeteknek legfontosabb feladata annak beigazolása, hogy működésük a közérdek javát szolgálja. Minden eszközzel törekedniük kell szolgálataik hasznosságának növelésére, mert csak így győzhetik meg a közös-

¹ *Erdélyi Szemle*, 1943 február.

¹ *Szövetkezeti Értesítő*, 1943 március 15.

seget a szövetkezés előnyeiről a szükséglet-kielégítésben. A szövetkezeteknek minden haszonvágytól ment gazdasági vállalatokként kell fellépniük, mert fejlődésük attól függ, mennyire képesek bebizonyítani, hogy minden egyéb intézményt felülmúlnak az emberi szükségletek kielégítésében, valamint az igazság és az összhang megvalósításában az emberek között. E cél elérésére nélkülözhetetlen, hogy a szövetkezetek megóvják működésüknek demokratikus jellegét. Demokrácián a felelősségnek szint-ügy, mint a kötelességnek egyenlőségét kell érteni. Az ügyvezetést az eredményesség érdekében célszerű központosítani, az ellenőrzésnek azonban decentralizálnak kell lennie ahhoz, hogy demokratikus lehessen.

Szövetkezeti szabály, hogy a belépés lehetősége mindenki számára nyitva áll, ellenben minden tagot csak egyetlen szavazat illet meg. A kezelési felesleget a tagoknak vissza kell téríteni, mégpedig abban az arányban, amilyenben azok a közös vállalatot igénybe vették. Hivatalos szereplésük során a szövetkezeteknek minden politikai, felekezeti és faji kérdésben a semlegesség álláspontjára

kell helyezkedniük, hogy ekkép minden felfogású ember megtalálja náluk az együttműködés lehetőségét. Addig is, amíg a szövetkezeti demokrácia kiépül, a meglévő tőkés vállalatokkal és a fennálló politikai renddel szemben megértő és konstruktív magatartást kell tanúsítani. A szövetkezeti programnak egyébként is arra kell irányulnia, hogy az embereket gazdasági téren javak és szolgálatok nyújtására irányuló politikamentes szervezetbe foglalja.

A távolabbi célkitűzések között felemlíti, hogy amilyen mértékben kielégülést nyerne a népek gazdasági szükségletei, olyan mértékben válnak kormányzásokban feleslegessé a kényszerítés eszközei. A népek javai és él te felett teljes hatalmat gyakorló politikai kormányzatok helyébe a szövetkezeti demokrácia áll majd, mely fokozatosan visszazorítja a politikai szervezés jelentőségét, mivel a gazdasági verseny küzdelmei, valamint a faji és egyéb harcok helyébe a kölcsönös segítség uralmát helyezi.¹

T. B.

¹ *Nép- és Családvédelem*, 1943 február.

BIRTOKPOLITIKA ES TELEPÍTÉS

Az olasz talajjavítási politika eredményei

Az olasz mezőgazdasági és erdőügyi miniszter összefoglaló jelentést adott ki a fasiszta-rendszer húszéves talajjavítási politikájának elért eredményeiről. A Pontini mocsarak termővételének és betelepítésének műve teljesen befejeződött, annyira, hogy a kezdetben felelművelésbe adott családi földbirtokok már művelőik tulajdonába mentek át. A Voltuno alsó folyása menti, a pugliai és a szicíliai latifundiumokon folyó nagyszabású talajjavítási és telepítési munkálatok több-kevésbé előrehaladott állapotban folynak. A nagy átalakító munkák során építettek összesen 3310 km vízvezeték, 4064 km töltést (gátat), 19.160 km csatornát, 13.942 km utat, termővé tettek 1.213.607 hektár mocsár területet, ebből 656.809 hektár víztelenítést összesen 126.219 lóerejű szivattyúművek végezték el, 933.101 hektár földet öntözéses művelésre tettek alkalmassá, végül erdősítettek

34.287 hektárnyi kiterjedésű kopár hegyhátat, összesen 2.200.000 hektár azelőtt mocsaras vagy egyéb okok miatt művelhetetlen földterület vált intenzív művelésre alkalmassá és települt be, másrészt további 3.000.000 hektár földterület megjavítása előkészületben van. Az állam által elvégzett vagy támogatott munkálatok összege 14 milliárd és 724 millió líra összeget tesz ki. A nagy talajjavítási erőfeszítés eredményeként jelentősen megnövekedett az olasz mezőgazdasági termelés összmenyisége és megjavult az országnak élelmickekkel való ellátottsága. Mindezen túlmenően a talajjavítás földhöz kötött nagytömegű mezőgazdasági munkásket, csökkentette a földnélküliek számát, megnövelte az állandóan részes művelésbe vagy kisbérletbe adott föld-területek kiterjedését, túlnépesedett vidékekről munkásokat vitt az abban szűkölködő területekre.¹

Z. I.

¹ *Bolletino d' Informazioni dall'Italia*, 1942 december 1.

NŐI MUNKAVÉDELME

Háziasszonyok javaslata a cseléd kérdés helyesebb megoldására.

A Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetsége kiadásában egy „Háziasszonyok útmutatója” című füzet jelent meg, mely a cselédkérdés megoldását szeretné elősegíteni. Szerzői szerint a háziasszonynak nemcsak az alkalmazottal szemben gyakorolható jogait, hanem a reá mint munkaadóra háruló kötelességeit is ismernie kell. Mikor a háziasszony a háztartási alkalmazottat házába, családjába fogadja, egyszersmind felelősséget is vállal érte. Ez a felelősség erkölcsi, gazdasági, szociális és egészségügyi.

Az erkölcsi felelősség már ott kezdődik, mikor a háziasszony az alkalmazottat felfogadja. Közölje vele a szerződés összes feltételeit és ezt foglalja is írásba. Fokozatosan ismertesse meg vele a háztartás beosztását, munkarendjét és engedje meg, hogy a háztartási alkalmazott önállóan dolgozzék, egyéniségének megfelelő munkarenddel és munkabeosztással, mert ez neveli önbizalmát és felelősségérzetét. Tanítsa lelkiismeretességre, munkaszeretetre, felelősségérzetre, őszinteségre. Figyelmeztesse a nagy városban reá leselkedő veszedelmekre és fejlessze benne a szülői ház, a családja iránti szeretetét.

Ami a gazdasági felelősséget illeti, a háziasszony kötelessége alkalmazottját a legmesszebbmenő takarékosságra nevelni. Szoktassa rá a nyersanyagokkal való takarékosságra, bevásárláskor jegyeztessen fel vele minden

kiadást. Ügyeljen arra is, hogy saját kiadásairól is pontos számadást vezessen. Helyes, ha az alkalmazott kezébe háztartási leltárt adunk és napi, heti és időszaki munka-programmot készítünk számára.

A szociális felelősség azt jelenti, hogy a háziasszony igyekezzék alkalmazottjának szociális helyzetét javítani, őt szakiskolába, szaktanfolyamra járatni, mert ez későbbi emelkedésének lehet alapja. Ügyeljen arra, hogy szabadidejét megfelelő társaságban töltsse, gondoskodjék arról, hogy szabad idejében jó könyveket olvasson és ellenőrizze, milyen szindarabokat és mozielőadásokat látogat.

A háztartási alkalmazott egyetlen tőkéje munkaiereje, egészséges szervezete. Ezért annak megóvására is tanítani kell őt. Legyen a háziasszony tekintettel arra, ha gyengélkedik és igyekezzék őt ilyenkor a nehéz munkától megkímélni. Tanítsa meg, hogy a konyhamunka egy részét ilve végezze el.

Igen ötletes és hasznos gyakorlati javaslatokat is tesz a kiadvány. Sürgeti az írásbeli szolgálati megállapodás megvalósítását, mely kiterjedne a munkakör és munkafeltételek minden részletére. Közöl egy mintát a szolgálati megállapodásra, mely a szabványos adatokon felül még a következőket tartalmazná: családtagok és a lakás helyiségeinek száma; szolgálati minőség; önálló-e a főzés, egyszerű vagy finomabb; önálló bevásárlás, szoba-leányi teendők ellátása, konyhai segítség; önálló takarítás; kis- vagy nagymosás, egyedül vagy segítséggel; vasalás; fa- és szénhordás; varrás, foltozás; gyermekgondozás;

vasár- és ünnepnapra való részvétel lehetősége; cselédszoba-használat; fürdési lehetőség; fizetés, ki fizeti az OTI járulékot; szabadidő, kim nő; próbaidő; egyéb kikötések. Az írásbeli megállapodás szerint a szerződő felek 8 vagy 14 napi próbaidőt is kiköthetnének, mely időn belül bármelyik fél a szerződést felbonthatk.

Ebben az esetben a cselédnek csak a megszolgált napokra eső aránylagos bér járna, azonban a munkaadó nem kötelezheti a cselédet a próbaidő teljes leszolgáltatására.¹ K. A.

¹ *Háziasszonyok útmutatója*, összeállította: Szegedy-Maszák Aladárné és Stumpf Károlyné. 1943.

A MUNKÁSAKADÉMIA HÍREI

Műsoros munkáspihenők

Az Országos Szociálpolitikai Intézetben évek óta folyik a munka a munkásfelemelkedés gondolataért. A Munkásakadémia a magyar kultúra kincsesházát tárta fel az értékek után vágyó munkásság előtt. Azonban nem elégedett meg pusztán a szellemi neveléssel, a műveltség-beli hiányok pótlásával. Hiszen az emberi szellemnek nemcsak a tudomány nehézszerű javaira van szüksége, hanem a pihenés óráiban könnyebb, színesebb értékekre is – de *értékekre!* Ezeket az értékeket gyűjtötte évek során át a Munkásakadémia munkáspihenő-szervezete. Kifelé észre sem vehető, csendes, de lelkes és fáradtságot nem ismerő munka volt ez, amelynek eredményeképpen egyre-másra érdekes alkotások gyűltek, halmozódtak össze. Versek, színdarabok, novellák, rajzok, festmények egytől-egyig munkásszivek, munkáskezek *művei*. Először csak szerény baráti körben, házi előadások keretében mutatkoztak meg, az 1943 évben azonban áttörték a szűk falakat és kiröppentek az ország nyilvánossága elé, büszkén hirdetve a magyar munkás tehetségét, amely méltóvá teszi őt arra, hogy a legkiválóbb írókkal, művészekkel, színészekkel együtt jelenjen meg a nagyközönség előtt.

Január 17-én tartotta meg a Munkásakadémia munkáspihenő-szervezete első nyilvános előadását. Az utcán sűrű fekete foltokban rajzolták az emberek a MAVAG Golgota-utcai díszterme felé, hogy átéljék azt az ünnepi pillanatot, amikor a dobogóról magyar munkás szól a magyar munkáshoz. S a *Kúti Mihály* beköszöntő szavai után feldübörgő taps elárulta, hogy várakozásukban nem csalódtak. Ennek a beszédnek egyszerű, közvetlen szavai szívből jöttek, szívhez szóltak, s nem a propaganda szólamaival, hanem a szeretet melegével varázsozták a hallgatóság elé minden magyar munkás álmát és célját: a felemelkedést, az érte folyó küzdelmet és elérésének lehetőségeit. A munkásszív szólalt meg *Kovácslegények* című versében is, amelyet *Zöldi Sándor* hivatásos előadóművészhez méltó előadásában ismert meg a közönség. A Kovácslegények mellett egy Mécs László vers is szerepelt a műsoron és ez a két költemény együtt mintegy szimbolikus jelentőséget nyert: a munkásköltő fogott itt kezét a papköltővel, a munkásság találkozott az értelmiség legmagasabb kulturájú rétegével a szociális gondolatban. Ez a szimbólum foglalta magában tulajdonképpen a munkáspihenő lényegét, amely a további műsoros előadásokon egyre jobban megnyilatkozott.

Ujabb és újabb munkásszónoktehetségek bukkantak fel s a lelkesedést és a kiváló képességeket most már gyakorlattal is kiegészítve méltó társként állottak olyan előadók mellett, mint Harsányi Zsolt, Erdélyi József, Sinka István, és Bíró Balázs. *Pásztai István* Kispesten, *Katranicz József* Ujpesten, *Adám János* Csepelen tolmácsolta a munkásfelemelkedés eszméjét, kiki a saját egyéniségének megfelelő módon, saját gondolataival átszínezve, de egyforma hittel és meggyőző erővel. Ugyanezek a gondolatok kaptak szárnyra a munkásköltők – *Bübori József*, *Tábor István*-verseiben, amelyek minden műsoros délelőtnök egyik legértékesebb részét képviselték.

A műsor második részében a humor is mindenütt helyet kapott és itt a munkásszereplők szellemességükkel derítették jókedvre a hallgatóságot. Az újpesti műsor keretében *Fonyó József* és *Bognár József* vidám jelenete a Pécsi öregdiákokkal versenyzett ellenállhatatlan komikumával, Csepelen pedig Bognár József új és nem kevésbé előnyös oldaláról mutatkozott be: mint kitűnő, izes humorú, műsorközlő. Ez a délelőtt általában kellemes meglepetéseket hozott, így például egy nagyszerű énekest *Jakab Gyula* személyében. Jókedvű, magyarbarna arcával, mosolygó szemével, kellemes melegsengésű hangjával mintha a jó Isten is arra teremtette volna, hogy magyar nótát énekeljen. *Bardócz Tamás* humoros elbeszélésében a munkás finom szellemessége és derűje csillogott.

A két március 14-iki műsoros munkáspihenő a magyar szabadság és a nemzeti felemelkedés ünnepének jegyében és szellemében zajlott le a Szózat bevezető hangjai mellett. A magyar munkás számára ez az ünnep nem csupán nemzeti ünnep, hanem a munkásság egyesülésének és felemelkedésének ünnepe is. Ez a kettős gondolat domborodott ki a szónokok, *Pásztai István* és *Sauer Ferenc* beszédeiben. *Kúti Mihály* költeményében március a munka és a szabadság szorosán egybefonódó, hatalmas szimbólumává táguul. Ez a szimbólum azonban nem távoli eszménykép, hanem közeli, testelőtleni kívánó valóság, amely ott él a tömegek lelkében s amiért dolgozik a Munkásakadémia. *Bübori József* hasonló tárgyú versében a felzabálás, az új élet melege lüktet. Március jelenti a szebb, jobb, emberibb világot, amelyben valósággá lesz minden vágyálom: az alkotás öröme, a munka szent-sége, a testvéri szeretet az embertársak között. A két költeményt soraink végén közöljük.

A magyar munkásság szívvel-lélekkel, hittel és lelkesedéssel teszi magáévá a munkáspihenő ügyét, egész napi nehéz munkája után fáradtságot nem ismerve dolgozik érte, mert felismerte annak nagy kulturális jelentőségét. A munkásság útja a felemelkedés felé vezet s ezt az utat magának kell megépítenie és megjárnia. Ezért szükséges, hogy maga gondoskodjék szabadidejének értékes felhasználásáról, hiszen a nemes szórakozás elengedhetetlen feltétele a szellemi felemelkedésnek. Azonban a magyar munkásságnak nem az a célja, hogy különálló osztályműveltséget alakítson ki, hanem a maga kulturájával az egyetemes nemzeti kultúrába akar szervesen bekapcsolódni, azt akarja kiegészíteni. Ez nem is lehetne teljes nélküle, mert az igazi nemzeti műveltség nem egyszínű és egyrétű, hanem a különböző rétegek egyéni színezetű szellemi kincseiből kell harmonikus egészzé összetevődnie. A munkásság felismerte ezt s ezért összefogott az értelmiség művészeinek színe-javával, meghívta őket a műsoros délelőttökre, hogy velük együtt adjon értékes tartalmat a pihenés idejének s egységes magyar kultúrát nemcsak a munkásságnak, hanem az egész nemzetnek. Ez a kettős gondolat ad tartalmat és felbecsülhetetlen jelentőséget a munkáspihenő törekvéseknek s ez ad erőt, hitet a munkásságnak, hogy munkáját ebben az irányban fáradhatatlan lendülettel s törhetetlen akarással egyre kiszélesedő körben a jövőben is folytassa.

Sz. A. M

MÁRCIUS

Írta: *Kúti Mihály.*

Mit hozol, Szabadság hírhozója?
Zengő új dalt? Vagy egy régi nóta
Az, amit majd unottan nyekeregsz?
Vigyázz, mert akár vissza is mehetsz,
Hogyha tán hangod hamisan szólna.
Érezd meg, Szabadság hírhozója,
Március, azt, ami ott dübörög
A lelkekben most, hogy a menny dörög,
Villámot szór, míg átok szül átkot
S fenevad tépi a vérvirágot;
Mikor a szívnek már semmi jussa;
Másra van szükség: új Márciusra!
Új dalra, énekre. Megérzed-e,
Március! Kél-e ünnepi zene
a Tavaszt dicsérő hajnalodon?
Figyelj csak, figyelj! Künn, az utakon
Valami hömpölyög. Borzong a szél.
Rögök mozdulnak és hullott levél
Zizzen. Sziklák hasadnak és hegyek
Tárják fel titkukat. A föld remeg.
Vajúdik tán. Méhében a tárnák
Mintha karjukat ég felé tárnák.
Fénybe öltöznek a sötét kohók,
Ahol a munka halálthozó csók,
ölelés volt eddig. És á gyárok
Felébrednek. Hömpölygő nagy vágyak
Feszítik őket. Keresik egymást.
Érzed-e azt a roppant akarást,

Ami bennük tetté akar válni?
Jaj, ha meg tudnák egymást találni!
Március, te adj nekik most hangot!
Zengj, mint zengnek győzelmi harangok!
Hirdesd mint szívek örök ritmusát;
A Szabadság, Munka szent Himnuszát!
Meg fogják érteni mind a Milliók:
Erdők, mezők, gyárok, tárnák, kohók
Népe. És együtt zengik majd Veled.
Kapukat nyitják évezredek,
Fény köszönt, virágba borul minden ág;
Szent lesz e szó: Munka és Szabadság!
Zengd, zengd Március az új dalodat!
Azután – keresd fel mindazokat,
Akik itt élnek gonoszul, gyáván,
Jövendőt lesők Halál ágyánál,
Mellüket döngető ál Tegnapok,
Hős vattavitézek, gyászmagyarok.
Add nekik tudtul azt, hogy oly kevés
Erény a kajánkodás, a rettegés.
Másnak kell lenni: hősnek, igaznak,
Bajban óriásnak – magyarnak!
Hirdesd gyárok és paloták felett.
Mikor a kintól ember s föld remeg,
Hulljon le az álarc, hamiskodás,
Ne kérjje senki, hogy: ki ez, ki más
És a munka legyen az ősi juss.
Zengj dalt, örök dalt magyar Március!

MAGYAR MUNKÁS MÁRCIUSA

Írta: *iff. Bubori József.*

Testvér! Köszöntlek a sors jogán
Új Márciusnak szűz hajnalán!
Hallod? Füledbe csendül halkan
Sohase hallott csodás dallam.
Szemedbe új szín fénye villan,
Szájadba új íz méze csurran.
Arcodra édes mosoly derül,
Szívedre békés ima terül.
Talán halál se lesz többé soha ...
Testvér!
Eljött az Élet Márciusa!

Testvér! Érzed? Az enyhe légnek
Illatos áráján vágyak égne.
Munkára készen feszül a kar,
Alkotni szépet, nagyot akar.
Hevítí tűz és eszményi cél:
Magának épít, ki nem henyél!
Magának épít szeob holnapot,
ígéret fénye fennen ragyog:
Nem lesz a léted örökös tusa!
Testvér!
Eljött a Remény Márciusa!

Testvér! A hited legyen erős.
Lakozzék benned ezernyi hős.
Munkacsatára ha síkra kelsz,
Mindenütt harcos barátira lelsz.
Nem viczorog rád testvér foga
Szent lesz a jog: a munka joga.
Királyi jogar lesz a szerszám
Hódoló híve százezerszám.
Csengjen a szerszám örök ritmusa
Testvér!
Eljött a Munka Márciusa!

Testvér! Csak egyet sose feledj,
Bármilyen messze útra eredj.
Bármit cselekszik ész vagy a kar
Munkás legyél, de mindig magyar!
Tudd meg: a sorsod csak *ide* köt,
De itt a tiéd az áldott rög!
Tiéd a magyar *Holnap*₃ ne félj,
Csak alkoss, *bízzál*, higj és remélj!
Szívedben zengjen öröm himnusza:
Testvér!
Eljött a Magyar Munkás Márciusa!

FIGYELŐ

A JÁRULEKALAP ÉS A SZOLGÁLTATÁSI ALAP ÖSSZEFÜGGÉSE AZ ELISMERT VÁLLALATI NYUGDÍJPÉNZTÁRAKNÁL

Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak szolgáltatásainak meghatározását az 1928. XL. törvénycikk *elvileg és általában a nyugdíjpénztári* alapszabályoknak tartja fenn. Ebben a kérdésben igen fontos kikötést tartalmaz azonban az idézett törvénycikk 146. §-ának (5) bekezdése és – ezzel összhangban – a 6002/1928. N. M. M. számú rendelet 17. §-ának (1) bekezdése. Ezek szerint ugyanis a *teljes nyugdíj nem lehet kevesebb* a nyugdíjazás előtti utolsó összjavadalmazás 50%-ánál; e rendelkezés alkalmazásánál az összjavadalmazásnak az öregségi és rokkantsági biztosítási kötelezettség szempontjából irányadó mindenkori javadalmazási határösszeg kétszeresénél – vagyis jelenleg havi 800, illetőleg évi 19.600 pengőnél – magasabb része nem jön figyelembe. Az összjavadalmazásba be kell számítani: a fizetést, a lakbért, a remunerációt és az összes rendszeresített pótlékokat.

Az említett rendelkezések értelmében tehát az a tag, akit a nyugdíjpénztári alapszabályban meghatározott teljes szolgálati idő (általában 35-40 év) betöltése után nyugdíjaznak, az utoljára élvezett összjavadalmazásának 50%-át tevő nyugdíjra feltétlenül vagyis még abban az esetben is igényjogosult, ha közvetlenül nyugdíjazása előtt járulékalapja az összjavadalmazásának felénél kevesebb volt. Ilyen eset nem fordulhat elő azoknál a nyugdíjpénztáraknál, amelyeknél az alapszabály a járulékalapot az összjavadalmazás bizonyos hányadában állapítja meg. Ezek között ugyanis nincsen és kormányhatósági jóváhagyásra társadalompolitikai szempontból nyilván nem is számíthatna olyan alapszabály, amely a járulékalapot az összjavadalmazás 50%-ánál kisebb mértékben állapítaná meg. Vannak azonban olyan nyugdíjpénztárak is, amelyeknél a járulékalap nem az összjavadalmazás vagy ennek meghatározott, de legalább 50%-a, hanem az alapszabály járulékalapként egyes illetményelemeket jelöl meg; pl. a törzsfizetést és a lakbért, vagy ezek együttes összegének bizonyos %-át. Ezeknél a nyugdíjpénztáraknál már könnyen előfordulhat, hogy a járulékalap kevesebb lesz az összjavadalmazás 50%-ánál. Különösen előfordulhat ez most, amikor a fizetés után jogszabály alapján pótlékokat is kell fizetni, amely pótlék az alkalmazott összjavadalmazásába beszámít. Az ilyen nyugdíjpénztáraknál tehát a tag teljes nyugdíja (összjavadalmazásának fele) több lehet, mint amilyen összeg (járulékalap) után a tag és a munkaadó a járulékokat fizették. Ez jogszerűség szempontjából nem látszik kifogásolhatónak. Nincsen ugyanis olyan jogszabály, amely kifejezetten úgy rendelkezne, hogy az összjavadalmazás 50%-ánál kevesebb a járulékalap sem lehet. Más eredményekre jutunk azonban, ha a kérdést a következményekre tekintettel pénzügyi s társadalompolitikai szempontból vizsgáljuk.

A teljes nyugdíjra jogosultság megnyílása esetében a tag érdekét védi az előbb idézett törvényi rendelkezés. Összjavadalmazásának bármilyen kicsiny hányada után fizetett is a tag járulékokat, teljes nyugdíjként összjavadalmazásának felét meg kell kapnia. Ilyenkor a nyugdíjpénztárra, illetőleg a fenntartó vállalatra hátrányos következmény pénzügyi vonalon jelentkezik. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a tényleges járulékalap és az ismételt idézett törvényi rendelkezés szerint számítandó nyugdíjalap különbözete miatt járuléktartalékhány keletkezik, amelynek fedezéséről gondoskodni kell. A teljes nyugdíj esetében tehát – amelyre való jogosultság elérése végeredményben is valamennyi tagnál feltételezhető – a járulékalap és a nyugdíjalap eltérése, s nevezetesen az előbbinek elégtelensége* a nyugdíjpénztár egyensúly-helyzetét zavaró, illetőleg a fenntartó vállalat anyagi terheit növelő tényezőként jelentkezik.

De nem közbömbös a járulékalap s egyben rendszerint szolgáltatási alap (nyugdíjalap) mekkorasága abban az esetben sem, ha a tag nem teljes nyugdíjra szerez igényt. Ilyenkor a következmény a tagra – mondhatjuk: szociális vonalon – hátrányos, mert a különben is csupán rész-nyugdíjra jogosult tag még ilyen nyugdíjat is összjavadalmazásának csak bizonyos – esetleg: igen alacsony – töredékét tevő összeg után kaphat.

Az elmondottak annak az álláspontnak a helyességét támasztják alá, hogy mind pénzügyi, mind szociális szempontból célszerű és kívánatos a teljes nyugdíjra vonatkozó előlídezett rendelkezéseket már a járulékalap megállapításánál figyelembe venni, vagyis a járulékalapot úgy megállapítani, hogy az a tag számításba veendő mindenkori összjavadalmazásának 50%-ánál kevesebb ne lehessen.

Kozáky Zoltán

KISIPAROSOK ÖREGSÉGI ELLÁTÁSA NÉMETORSZÁGBAN

A mai kor szociális problémái közé tartoznak a kisiparosok élet- és munkakérdései. Társadalmunknak ez az osztálya önálló alkotómunkát végez és legtöbbszörre még igen magas korban is sajátkezűleg vezeti műhelyét. Igaz, hogy az önállóság és a munka mind a testnek, mind a léleknek hasznos, amikor azonban az erő és az egészség hanyatlik, a munka teherré válik, ha pedig betegség vagy egyéb szerencsétlenség megszünteti a munkaképességet, ott nyomor, nélkülözés jelentkezik.

Az a száz év óta tárgyalt kérdés, *miképpen óvható meg a kisiparos az öregkorban fenyegető elszegényedéstől, az 1938 december hó 21-én Németországban kiadott törvénnyel végre megoldásra talált.*

A törvény kimondja, hogy a kisiparosok kötelesek a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete kötelékébe belépni, vagy magánintézeteknél életbiztosítást kötni, esetleg magukat részben az egyik, részben a másik módon biztosítani.

A középkori céhrendszer gondoskodott ugyan a tagok kiképzéséről és biztosította azok életfeltételeit, de távol állott az öregségi biztosítás gondolatától. Vezéreszméje volt, hogy senkinek sincs joga a közösség segítségét vagy támogatását igénybevenni, hanem mindenki maga állja meg a helyét. Ezt a felfogást, amely halálig való munkát jelentett, ha ugyan nem létesült valami egyéni vagy családi megállapodás, a reformkorszak, később pedig a merkantilizmus és a liberalizmus is változatlanul átvette. Az elszegényedett kisiparos a község vagy az egyház szegénygondozó-intézményeinek volt terhére. A XIX. században ez a szociális kérdés megoldatlanul maradt, csak kísérletek mutatkoztak. Ezek vagy egyéni megállapodások, vagy magánélet-biztosítások voltak, de csak kevesen vették őket igénybe. Léteztek ugyan itt-ott segélypénztárak, de nem volt nagyobb jelentőségük, mert a népgondozás és a társadalombiztosítás szolgáltatásai nem egyenlő értékűek, így továbbra is a munkaképtelenné vált kisiparosok alkották a városok szegényeinek túlnyomó részét. 1848-ban jelentkezik először az iparosprogramban az az indítvány, hogy minden polgár járuljon hozzá egy kis összeggel az özvegyi, árva- és öregségi pénztárakhoz. A liberális világnézet azonban nem értette meg ennek fontosságát és nem karolta fel ezt – a mai felfogásnak teljesen megfelelő – gondolatot. Az 1880 évi Bismarck-féle kisiparos-törvény sem hozott semmi újat.

Az első lépés volt *1889-ben az öregségi és rokantsági biztosítási törvény, mely a kisiparosok részére legalább az önkéntes biztosítást tette lehetővé.* Ezt ugyan nem értékelték kellően és nem is igen éltek vele, de legalább elvben megfelelő volt, mert nem tőkét, hanem járadékot biztosított. Az 1902 évi iparosközgyűlésen a breslauer iparkamara azt javasolta, hogy a kisiparosok kapcsolódjanak bele a munkásbiztosító-intézményekbe. Ezt azonban egyrészt mint kényszerűt, másrészt mint „rangonalulit” cselekedetet elvetették. Habár a sziléziai és a keletporoszországi kamarák erősen panaszkodtak tagjaik rossz sorsa miatt, 1904-ben az iparosok politikai vezető rétege az évi közgyűlésen elutasította a tervet.

1911-ben újabb megoldást javasoltak, mégpedig a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetébe való bekapcsolódást. Itt azonban nehézséget okozott az, hogy a kisiparosok legnagyobb része 2.000 márkánál kevesebb évi jövedelemmel rendelkezett. Amíg tehát régebben a munkásbiztosításba való bevonás az iparosok egy részének túlságosan keveset adott volna, a jóval magasabb magánalkalmazotti járulékokat a kisiparosok nagy része nem tudta volna fedezni. Továbbra is az a gondolat uralkodott, hogy minden kényszer mellőzhető, mivel az ipar a szabad gazdaság formája. Így inkább a betegségi biztosítás, az életbiztosítás, vagy pedig a jövedelemképzés lépett előtérbe. Egyébként is úgy vélték, hogy a kisiparosok általános és kötelező biztosítása biztosítás-technikailag keresztülvihetetlen, mert biztosítás útján nem lehet a felmerülő terhek fedezéséhez szükséges segélyalapokat megteremteni. Az önálló iparosok nagy többsége ugyanis már túlhaladta az 50 évet, sokan azon-

ban a hatvanadik éven is túljártak. A nemzeti szocialista állam megszületéséig tehát igen sok, de tökéletlen és éppen a rászorulókat által igénybe nem vett kísérletekkel találkozunk. A nemzeti szocialista vezetés alatt a német társadalom rétegződése általában, így a kisiparosok osztályában is lényegesen változott. Megfigyelhető pl. hogy az inasok és a segédek száma csökkent, de javult a technikai felszerelés a műhelyekben és több a szakképzett iparos. A kis üzemek nagyrésze eltűnt, de a fennállóak már csak a háborús munkakövetelmény következtében is igen sokat dolgoznak. A német munkafront szociális hivatala és a birodalmi iparosvezetőség mégis szükségesnek találta az öregségi biztosítási törvény megalkotását.

1938 december 22-én Seldte birodalmi munkaügyi miniszter kihirdette a törvényt, amely *két csoportra osztja a kisiparosokat: a még biztosítóképes és a már nem biztosítóképes csoportokra.* Az utóbbiak részére nyilvános segélypénztárt létesítenek, amely az összes iparosok kényszerszűrésén alapul. Az öregek, 60 éven túl segélyben részesülhetnek, de jogigényeik nincsenek.

A még biztosítóképesek kötelesek 1) a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetébe lépni, vagy 2) magánintézetnél életbiztosítást kötni, vagy 3) magukat mind a kettőnél felelős összegekkel biztosítani. A törvény 1939 január 1-én lépett életbe és hatálya kiterjed az összes önálló, azaz az iparoslajstromon bejegyzett iparosokra. A jövedelem nagysága, vagy eredete semmiféle befolyással nincs a biztosítási kötelezettségre. A biztosítási járulékok kivetésének alapja az iparos egész adóköteles jövedelme. Az iparosokat öregségi és munkaképtelenség esetére biztosítják hozzátartozóik javára is. A törvény nemcsak létminimumot, hanem illő megélhetési módot is akar biztosítani. A segélynyújtás csak a legrászorultabbakat illeti meg, mert jelenleg még 250.000 hatvanadik életévét betöltött, nem biztosított önálló kisiparos él Németországban.

Az ú. n. *félbiztosítás*, amely mind a két formának az igénybevételét jelenti, abból áll, hogy a biztosított csak fél biztosítási összeg erejéig lép be a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetébe és igazolja, hogy a másik fél összeg erejéig magánbiztosítást kötött.

A végrehajtó szerv a német iparkamarák közgyűlése Berlinben, ez nyilvános jogi szervezet és általános vezető, irányító szerepet tölt be. A biztosítással járó ügyviteli munkát a körzeti ipartestületek és – mint legkisebb munkaközösség – a céhek végzik.

A végzett munka eredménye még nem ítéltető meg, mert a szervezés csak 1940-ben ért véget.

A gazdag iparosok inkább az életbiztosítást kedvelik, a kisebb, 1.200-2.400 márka jövedelmű iparosok a járadék- és a félbiztosítást veszik igénybe. Ez havi 4-8 márka költséggel jár. Mindenesetre évek múltán a segélyezésre szorulókat száma egészen megszűnik és akkor ez a munka mai megbecsülésének nem megfelelő megoldás teljesen eltűnik.

Pataricza Ilona

TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI TANÁCSADÓ

A biztosításra kötelezett munkaviszonyban álló alkalmazott is lehet munkaadó

A szolgálati viszony nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az alkalmazott a munkaadóval szemben vállal kötelezettségeinek részben való teljesítésére, mint önálló vállalkozó saját számlájára is létesítsen vállalatot. Ilyen esetekben a biztosításra kötelezett munkavállaló a saját számlájára alkalmazott személyzettel szemben munkaadóvá válik és az alkalmazottainak biztosításával kapcsolatos kötelezettségek is kizáróan őt terhelik, így a budapesti házfelügyelő, aki maga is biztosított, munkaadónak minősül a biztosításra kötelezett segédházfelügyelővel szemben.

A társadalombiztosítási felsőbbíróság kimondotta, hogy a fűrdömester az általa alkalmazott kiszolgáló személyzettel szemben munkaadó, bár a fűrdőüzem tulajdonosával szemben maga is alkalmazott.

Kimondotta továbbá a felsőbbíróság, hogy a hajón alkalmazott hajóélelmező az általa foglalkoztatott kiszolgáló személyzettel szemben ugyancsak munkaadó, bár a hajó tulajdonosával szemben maga is alkalmazott.

Hasonló értelemben döntött a felsőbbíróság a tej csarnok-fiókvezető jogi helyzetét tekintetében is, kimondván, hogy a tej csarnok-fiókvezető az általa alkalmazott kihordóval szemben ugyancsak munkaadónak tekintendő.

A gyógyszerértékesítésben részesedéssel alkalmazott gyógyszerészegéd mentesülése a biztosítási kötelezettség alól

A törvény értelmében a gyógyszerértékesítők, illetőleg az ott foglalkoztatott alkalmazottak általában biztosításra kötelezettek. A biztosítási kötelezettség természetesen itt is a munkaviszony tényleges fennállásán alapul. Erdekes elvi jelentőségű döntést hozott ezzel kapcsolatban a felsőbbíróság, amidőn adott esetben kimondta, hogy a munkaviszony tényleges fennállásának hiányában nem esik betegségi biztosítási kötelezettség alá a személyjogi gyógyszerértékesítésben részesedéssel alkalmazott gyógyszerészegéd. A bíróság megállapítása szerint ugyanis, hogyha a közegészségügy rendezéséről szóló törvény az ilyen gyógyszerértékesítésre vonatkozóan a társtulajdon módját tiltja is, a biztosítási kötelezettség tekintetében mégis a tényleges állapot az irányadó, s minthogy a munkaviszony tényleges fennállását ebben az esetben nem lehetett megállapítani, az illető gyógyszerészegédet mentesíteni kellett a biztosítási kötelezettség alól.

A felmondással elbocsátott alkalmazott biztosítási kötelezettsége

A biztosítási kötelezettség fennállásához nem okvetlenül szükséges, hogy a munkavállaló tényleges szolgálatban álljon. A biztosítási kötelezettség fennállhat a javadalmazás nélkül való szabadság, vagy akár az üzem időleges szünetelése esetében is. A társadalombiztosítási felsőbbíróság legutóbb megállapította a biztosítási kötelezettség fennállását olyan eseten is, amidőn a biztosításra kötelezett alkalmazott felmondás alatt állott. Az ítélet szerint a felmondással alkalmazott biztosítási kötelezettsége a felmondási idő lejártáig akkor is fennáll, ha a munkaadó a felmondási idő alatt az alkalmazottól munkateljesítményt nem kíván.

Az üzemellenőrzés

A biztosításra kötelezett üzemben, hivatalban vagy foglalkozásban alkalmazottakat munkaadójuk köteles az illetékes társadalombiztosító intézethez a törvényszabta határidőn belül bejelenteni. A bejelentés tényét az érdekeltektől ellenőrizhetik.

Előáll a kérdés, vajjon miért szükséges az üzemek ellenőrzése? A felelet a kényszerítő körülmények adják meg. Lépten-nyomon előfordul ugyanis, hogy egyes munkaadók nem jelentik be biztosításra kötelezett alkalmazottaikat. Ilyen esetekben az érdekeltektől biztosító intézetek számára nem folyhat be az a járulékösszeg, amelynek fejében a biztosítás kockázatát vállalják. De nemcsak a biztosító intézet károsodik, hanem az alkalmazott is, akinek munkaviszonya a bejelentés elmulasztása következtében hiányozni fog várományi nyilvántartásából. A hiányt egyelőre nem éri, csak akkor, amikor öregségi vagy rokkantsági járadékért jelentkeznek, vagy hozzátartozói szenvedik meg a mulasztást, amikor a biztosított halála után özvegyi vagy árvajáradékot kérnek.

A szociális hátrányok mellett a többi munkaadó érdekeit is sértik az ilyen mulasztások. A bejelentési és járulékfizetési kötelezettségeit pontosan teljesítő munkaadó ugyanis viszonylag nagyobb termelési és üzemeltetési költséggel kénytelen számolni, mint az a munkaadó, aki akár jó- vagy rosszhiszeműségből nem jelenti be biztosításra alkalmazottait. Az ilyen eljárás nemcsak törvénybe ütköző cselekmény, hanem tisztességtelen versenyt is jelent, mert a mulasztó munkaadó sokszor lényegesen kevesebb költséggel érheti el ugyanazt az eredményt, mintha pontosan teljesítené bejelentési kötelezettségét.

Ezek a szempontok vezették a törvényhozókat akkor, amikor a biztosító intézeteket felruházták az üzemellenőrzés jogával. Szükséges tehát, hogy a szóbanlévő intézetek időközönként éljenek is e jogukkal, mert ezt követik nemcsak a szociális szempontok, hanem maguknak a szakmabeli munkaadóknak érdekei is. A törvény rendelkezései szerint a munkaadók ellenőrzésük végett kötelesek a belügyminiszter által megállapított módon a társadalombiztosítási bíróság, az iparhatóság, az iparfelügyelőség, a bányahatóság és az OTI vagy MABI közegeinek az üzem vagy vállalat összes vonatkozó nyilvántartásait a helyszínen felmutatni, azok megtekintését megengedni, a bejelentések és a járulékfizetés tekintetében a szükséges adatokat rendelkezésre bocsátani és a bérjegyzékeket öt évig megőrizni.

A munkaadó ügyvitelét akkor vezeti tehát helyesen, ha bérjegyzékei és a társadalombiztosítási nyilvántartások adatai mindenben megegyeznek. Erre törekedjék minden munkaadó, akkor az üzemellenőrzés nem lesz számára meglepetés.

Az üzemutódlás

Sokszor előfordul mostanában, hogy régi üzemek, vállalatok, cégek gazdát cserélnek. Az új tulajdonos örömmel veszi át a céget sokszor anélkül, hogy kellő gondossággal utána nézne, mi és mennyi volt elődjének köztartozása, illetőleg volt-e valamenyik társadalombiztosító intézetnél hátraléka? Ilyen esetben rendszerint a bajok és perek tömege zúdul a jóhiszemű kezdőre, amelyekből azután nehéz a szabadulás. A bajok megelőzése érdekében hívjuk fel ezért a figyelmet az üzemutódlás jelentőségére.

A törvények rendelkezése szerint ugyanis a társadalombiztosítási járulékokért, pótljárulékokért és a munkaadót a törvény alapján a biztosító intézet javára terhelő megtérítésekért, úgyszintén a baleseti biztosítási járulékokért és díjakért az üzemutódok az eredeti munkaadóval egyetemlegesen felelősek. Az üzemutódlást az üzemnek az eredeti adós üzemével való azonossága esetében a szerzés jogcímeire való tekintet nélkül meg kell állapítani.

Ez annyit jelent, hogyha az üzem átadásakor az üzemelőd terhére tartozás áll fenn valamenyik társadalombiztosítási intézetnél, az új tulajdonos mint üzemutód e tartozásért egyetemlegesen felelős.

A kialakult joggyakorlat szerint vitás esetekben az üzemutódlást csak az összes körülmények gondos mérlegelésével lehet megállapítani. A lényegét az előző üzemtől átvett értékek: berendezés, gépek, felszerelés, alkalmazottak, vevőkör, üzlethelyiség, az üzem tevékenységének, működésének azonossága stb. alkotják.

A vitát általában az dönti el, hogy a felsorolt tényezők tekintetében az üzem továbbfolytatásánál fennforog-e az azonosság vagy nem.

Az üzemutódlás sok vitára ad alkalmat. Különösen a kisiparosok, kiskereskedők érdekei szenvedtek sok tekintetben hátrányt a szóbanlevő kérdéssel kapcsolatos jogbizonytalanság folytán. Ilyen előzmények után az Országos Társadalombiztosító Intézet közgyűlése még 1932-ben határozatilag elfogadta azt az elvet, hogy az *üzemazonosság*ot a kisipar és a kiskereskedelem körében nem lehet megállapítani akkor, ha az előző üzem helyén nyitott üzem tulajdonosa a helyiséget a háztulajdonostól bérlő és az előzőleg ott fennállott üzem berendezéséből, illetőleg

felszereléséből semmit át nem vesz, és az üzemnyitás tekintetében az előzőleg ugyanott fennállott üzem társadalombiztosítási tartozásai behajtásának akadályozására irányuló rosszhiszeműség nincsen.

Mindebből az következik, hogy meglevő üzemek átvételénél (tulajdonbavételénél, bérbevételénél) az új vállalkozó saját érdekében cselekszik, ha ezekre a köztartozásokra is figyelmet fordít. Legcélszerűbb ilyenkor arra kötelezni az üzemet átadó elődöt, kérjen valamennyi érdekelt hatóságtól, társadalombiztosító intézettől az üzem folyószámlaegyenlegére vonatkozó igazolást. Ebből azután kiténik, hogy az új tulajdonos milyen összegű köztartozással kénytelen számolni. Ilyenkor az a szokás, hogy az üzem átvétele napjáig esetleg fennálló köztartozásokat az új tulajdonos egyszerűen levonja a vételárból, vagy azt befizetteti az üzemelőddel. Fontos, hogy az új tulajdonos már rendezett folyószámlákkal folytassa elődje vállalkozását.

MI A KÖZÉPOSZTÁLY?

A középosztály elmélete

Georg Gothen írta valahol: „Was man nicht definieren kann, das sieht als Mittelstand man an.” Ha nem is egészen helytálló ez a megjegyzés, de tény, hogy a középosztály a társadalomtudományok mostohagyermeké és mindeddig igen kevesen foglalkoztak vele rendszeresen. Annál nagyobb örömmel üdvözljük Marbach professzor munkáját, aki a középosztály elméletéről írott könyvvel valóban hézagpótló munkát végzett.

Marbach könyvét két részre osztja: általános és különleges részre. Az általános részben egyrészt azt a kérdést vitatja, hogy miért volt eddig a középosztály olyan elhanyagolt terület, másrészt pedig a középosztály mibenlétének, definíciójának problematikájával foglalkozik.

Marbach professzor szerint nem is lehet nagyon csodálkozni azon, hogy a tudomány nem igen foglalkozott eddig a középosztállyal, mert ez a körülmény egészen egyszerűen egyúttaladt a középosztálynak a közvélemény részéről való általános lebecsülésével. Szemrehányást nem is szabad tenni, sem a tudománynak, sem a közvéleménynek, mert a középosztály nagyszerűen értett ahhoz, hogy véka alá rejtse saját magát. Példa erre az 1924-ben Bernben megtartott Első Nemzetközi Középosztály-kongresszus, ahol súlyosabb problémákat vetettek fel, mint sok más nagy port felvert kongresszuson, sok kiváló tudós és szakember jelent meg – és mégis a kongresszus eredményeiből semmit, vagy csak nagyon keveset közöltek a külvilággal.

Dehát mi annak az oka, hogy a középosztály mintegy nem törődik eleget sajátmagával? A hiba mindenekelőtt abban van, hogy a középosztálynak nincs teoretikus tradíciója, másrészt nincs elég osztályöntudata, hol erre, hol arra tekintget, másokra támaszkodik, másokhoz alkalmazkodik, „mimikrizik”. Szép példát találunk erre az ingadozásra, ha például a német középosztálynak a világháború korában lefolyt törekvéseit kísérik figyelemmel: a Reichsdeutscher Mittelstandsverbandnak 1912-13-ban tartott ülésesein kifejtett egyik legfőbb programja a „szociáldemokrata és szocialista tévtanok ellen való harc” volt. Egyébként mindeddig és még ebben az időben is – amint Wernicke írja – Németország középosztály-politikája a tőke, mégpedig főleg a trösztök és kartellek ellen irányult. Amikor azonban a háború után sor került a nagytőkés vállalatok szocializálására, a középosztály kapitalista körökkel együtt küzdött a szociáldemokrácia törekvései ellen.

Másik fontos okként Marbach professzor a nagyvonalúság hiányát jelöli meg: „das Fehlen der grossen Linie”. A középosztályra különösképpen mindig a szűklátókörű emberek voltak a legnagyobb befolyással, akik mindent csak a saját érdekükből néztek és sem általában szellemi téren, sem speciálisan hivatásukban nem tartoztak a legképzettebbek közé. A nyárspolgári, kicsinyes, önző elemek nagy kárára voltak a fejlődésnek.

Egyébként igen érdekes, hogy a középosztály nem tudott legalább részleges tudományos érdeklődést kelteni, így például történelmi kialakulása végtelenül érdekes probléma lenne. Herkner írja egyhelyütt: a történelem azt mutatja, hogy a legboldogabb idők azok, amelyekben a középosztály széles rétegekre terjedt ki. Ezek a korszakok építő korszakok voltak, bennük egyesült a munka az élve-zettel, egészséges haladás, részvétel a közügyekben a jellemzői ezeknek a koroknak. És még valami: egy polgár sem olyan gazdag, hogy a többit megvehetné és egy polgár se olyan szegény, hogy el kellene magát adnia. Hasonló szellemben ír Aristoteles is, amikor azt mondja, hogy az államnak polgáraiban kiegyenlítődöttnnek kell lennie.

¹ Fritz Marbach: *Theorie des Mittelstandes*. Verlag A. Francke AG. Bern, 1942.

E kívánalomnak legjobban a középosztály felel meg. Ez az osztály az, mely nem kívánja más vagyonát, de az övét se kívánják mások és ezért nyugodtan fenntarthatja magát, mert se őt nem veszélyeztetni más, sem ő nem veszélyeztetni mást. E két felfogás csodálatosan hasonló, pedig több mint két évezred választja el azokat egymástól. Ez is elég indíték lehetne arra, hogy a tudomány a középosztállyal foglalkozzék, mert arról tanúskodik, hogy a középosztály az emberi élet egyik legállandóbb társadalmi jelensége.

Megjegyzendő, hogy a már említett berni kongresszuson többen is hangoztatták annak hiányát, hogy a tudomány – nevezetesen az egyetemek – nem foglalkoznak a középosztály kérdésével. Retzbach azt hozta fel okul, hogy a társadalomgazdaságtan professzorainak az az általános véleménye, hogy a középosztály kihalóban van. Leimgruber erre vonatkozólag a következőket fejtette ki: az okot egyrészt abban kell keresnünk, hogy széles rétegeket még mindig fogva tartja az a Marx- és Engelstől kiinduló felfogás, amely szerint a középosztály életképtelen és ezért nemsokára el fog tűnni; másrészt pedig abban, hogy a közgazdaságtannak tudományos feldolgozása a középosztály szempontjából mindeddig nem történt meg és ezért az egyetemek nem szívesen foglalkoznak a középosztállyal, mely ily módon még nem elég tudományos téma.

Leimgrubernek e megállapításaira Marbach a következőket feleli: igaz az, amit Marx és Engels-szel kapcsolatosan hangoztat, viszont épp a Marx-féle tőkeelmélet az, amelynek alapján a középrend az őt körülhatároló és igazoló elméletnek elemeit megtalálhatta volna. Marbach egyik főtörekvése éppen az lesz, hogy a marxi elmélet alapján meghúzza a középosztály határvonalait a kapitalista és proletár-osztály felé és igazolja azt, hogy a középosztály nem önkényesen alkotott, életképtelen osztály, hanem olyan, amelynek tagjai a gazdasági logika alapján is sem nem kapitalisták, sem nem proletárok, hanem valahol a kettő között állnak. Másrészt nem látja fontosságát egy, a középosztály szemszögéből megirandó nemzetgazdaságtannak. A mai kort az integrálódás jellemzi – nincs tehát szükség kapitalista, szocialista és középosztályi gazdasági tanokra! Inkább az volna kívánatos, hogy a gazdaságpolitika foglalkozzék rendszeresebben a középosztállyal, mint ahogyan rendszeresebben kellene foglalkoznia a munkáspolitikával is, amivel eddig sajnálatos egyoldalúsággal csupán a szociálpolitika címén törődtek. Mert agrárszubvenció, hotelszanálás, exportjutalmak, munkanélküliek támogatása stb. közt nincsen alapvető különbség. Ezek állami intézkedések bizonyos társadalmi csoportok érdekében és a gazdaságpolitika speciális fejezeteiben mint szociálpolitikai intézkedéseket kell ezeket kezelni* vagy összességükben be kellene azokat sorolni a szociálpolitika fogalma alá. Marbachnak ez a megjegyzése kétségkívül igen helyes, mert rámutat arra a sokszor figyelmen kívül hagyott körülményre, hogy a szociálpolitika mindig totális és így a középosztálynak épp úgy helyt kell kapnia benne, mint a munkásosztálynak.

Különösen nagy figyelmet szentel Marbach professzor annak, hogy mit is kell érteni középosztályon? Csak az érdekesség kedvéért jegyezzük meg, hogy már Goethe is megpróbálkozott a középosztály definiálásával. Szerinte ide kell sorolni főképp a kisebb városok lakóit, a hivatalnokokat, iparosokat, gyárosokat, vidéki lelkészeket, tanítókat; általában mindazokat, akik bár korlátozott viszonyok között, de mégis jómódban élnek.

Louis Blanc például burzsoázián érti azoknak a polgároknak az összességét, akik a termelőeszközöket vagy tőkét birtokolják és másoktól nem függenek. Ennek a meghatározásnak és utána még sokáig a legtöbb meghatározásnak is – Marbach szerint az a hibája, hogy tőkén nem ért mást, mint egyszerűen: termelt termelőeszközt. A tőke technikailag tényleg ezt jelenti, de gazdaságilag már csak akkor beszélhetünk tőkéről, ha az jelentős az emberiségnek javakkal való ellátása szempontjából. Egy prehisztori-

kus korból származó faeke is például „termelt termelő-eszköz”, de senki sem mondaná erre, hogy tőke. Még tágabban, társadalmi szempontból is nézve, a tőkének még egy jellemző kritériuma is van: bizonyos viszony, mely abban áll, hogy a csak-munkaerővel-rendelkezők munkaerejükét a tárgyi termelőeszközöket birtoklók rendelkezésére bocsátják és amely viszony a „Mehrwert” termelését lehetővé teszi.

Érdekes még megemlékezni Schmoller meghatározásáról. Szerinte a középosztályba azok tartoznak, akiknek saját üzletük, biztos állásuk, illetve jövedelmük vagy vagyonuk van, a jövedelemre és vagyonra vonatkozólag azonban határvonalat kellene meghúzni.

Ezek mellett a pozitív definíciók mellett megemlítem még Küstermeier véleményét is. Szerinte középosztály: mint egységes, *homogén szociológiai csoport nincs*. Csupán „középosztályok” vannak, tehát több olyan társadalmi csoport, melyek között hasonlóságokat találhatunk, melyek egymással rokonok, mégis mélyreható különbségek által el vannak egymástól választva.

Nagyobb figyelmet kell azonban szentelnünk három modern definíciónak, melyeket Marbach mélyreható kritikai boncolgatás alá vesz. Ez a három definíció Suchsland, Wernicke és Leimgruber nevéhez fűződik.

Suchsland szerint középosztályon értjük mindazoknak a gazdasági egzisztenciáknak összességét, amelyek az állami törvényekkel nem ellentétes kereseti források által közepes jövedelemmel rendelkeznek és kereseti forrásaik használatában harmadik személytől függetlenek. – Marbach szerint – igen helyesen – nem lehet itt kritériumként alkalmazni a kereseti források használatában harmadik személytől való függetlenséget, mert hiszen így a középosztály tekintélyes része kiszorulna ebből a definícióból. (Különösképpen áll ez Svájcra, ahol a tisztviselők nagy része nem kinevezett, hanem választott.)

Wernicke szerint a középosztály tagjai népközlőnél nagyobb műveltséggel rendelkeznek, nem csupán testi, hanem szellemi munkát is végeznek, a fizikai munkát pedig csak vezetik vagy felügyelnek arra, közepes vagyonnal és jövedelemmel rendelkeznek. Teljesítményük, képzettségük, vagyoni helyzetük, társadalmi és szociális állásuk, polgári életstílusuk által a munkásosztály fölé emelkednek anélkül, hogy túl nagy vagyon vagy jövedelem miatt a tőkésekhez kellene őket sorolni. – Marbach szerint e meghatározásnak az a hibája, hogy súlyt fektet a képzettség fokára és a teljesítményre. Márpedig a szó igazi értelmében egy szakmunkás sokszor képzetebb, mint például egy vagyonos disznókereskedő. A teljesítmény pedig olyan valami, amit nem lehet mérni, illetve összehasonlítani. Ki tudná megmondani, hogy vajjon egy plébános vagy egy géplakatos, egy ügyvéd vagy egy könyvelő teljesít-e többet? Helyesli azonban a polgári életstílusnak kritériumként való alkalmazását.

Leimgruber szerint a középosztályba sorolandók azok, akik intelligenciájuk, képzettségük, hivatásbeli vagy közéleti tevékenységük, vagy vagyoni helyzetük révén, mely mérsékelt jómódot biztosít számukra, anélkül azonban, hogy egzisztenciájuk tartós biztosítása céljából a munka alól mentesülve lennének, arra hivatottak, hogy a napi élet menetére bizonyos hatással és így az emberiség erkölcsi, szellemi és gazdasági haladásának faktorai legyenek. – Marbach szerint nem jellemző a középosztályra a napi életre való befolyás, mert a munkások között sokkal inkább találunk ilyen egyedeket. Hogy a középosztály a haladásnak lenne faktora, megint elhibázott állítás, mert tudvalevő, hogy a középosztály mindig erősen konzervatív volt.

Ezekután Marbach professzor maga is kísérletet tesz újabb definícióra. Először is megállapítja, hogy a középosztályba nem tartoznak bele i. a kapitalisták, azaz azok, akiknek vagyona és jövedelme fényűző életmódnak vagy tőkeakkumulációnak eszköze és 2. a proletárok, azaz azok, akik sorsszerűen bérmunkások.

Ez az elhatárolás azonban még nem eredményez éles határvonalakat, ezért Marbach az előbbi, negatívnak mondható definíció után megalkotja pozitívnek mondható definícióját, mely szerint a középosztályba tartozókat a következő öt pont jellemzi: 1. a felső határok mentén

olyan jövedelemmel rendelkeznek, mely nem elég a fényűző életmódhoz, a vagyon vagy a hitelképesség csökkenése nélkül; 2. az alsó határon is igyekeznek polgári életstílust folytatni és menekülni az elproletarizálódástól; 3. a magántulajdon szentségét akkor ismerik el, ha a magántulajdon munka eredménye; 4. bizonyos életstílust valóban vagy legalább is látszatra üznek; 5. életfelfogásuk akár tudatosan, akár tudat alatt keresztény tradíciókon nyugszik és így nem ismerik el az osztályharc szükségességét a szociális fejlődés érdekében. – Véleményem szerint a harmadik pont teljesen felesleges, mert a magántulajdon szentségének elismerése nem csak a középosztályra jellemző; másrészt ez a pont nem is egészen helytálló, mert a magántulajdon szentségét a középosztály minden kikötés nélkül elismeri.

A második, a *különleges részben* Marbach a középosztály egyes csoportjait vizsgálja. Először is a parasztsággal foglalkozik, mint olyan réteggel, melynek társadalmi hovátartozandósága igen kérdéses. Nem tőkés, mert az ő vagyona úgynevezett munkavagyon, mely csak azt teszi lehetővé, hogy segítségével a paraszt munkája révén megélhetést biztosítson családjának. De nem tartozik a parasztság a középosztályba sem, mert bár annak több ismerve is állana rá, vannak olyan tényezők, melyeknek alapján a parasztságot nem sorolhatjuk be sem a kapitalisták közé, sem a proletár-, sem a középosztályba: hanem egészen különleges szociológiai kategóriának kell tekintenünk. A paraszt munkája folytán olyan közelségbe kerül a földdel, a teremtés titkaival, a természeti tüneményekkel, az egész természettel, mint senki más. Beleágyazva érzi magát a természeti törvényekbe és a természet, mint valami hatalmas védőburok, körülveszi őt és elzárja a külvilágtól, a társadalomtól. Az ő világa a természet: ebben él, ettől függ megélhetése és ezért jobban érdekli őt a holdtölte, vagy a fecskék vonulása, mint a társadalmi események. Mindezek folytán a paraszt a földdel érzi magát összekötve és nem az emberekkel, ezért erősen individualista, befelé néz, elfordul a társadalomtól. – Marbach kétségtelenül fontos pszichológiai momentumokra mutatott rá ezekben, csak kár, hogy nem hozta fel mint fontos tényezőt a parasztgazdálkodás jellemző formáját: a zárt családi gazdaságot.

Ezután rátér az önállóan termelő középosztály tárgyalására. Szándékosan nem használtam az iparososztály szót, mert Marbach éles különbséget tesz a „Handwerk” (kézműipar), „Gewerbe” (kisipar) és „Industrie” (gyár-ipar) között. A kézműipari üzemre jellemző a helyi piacra, főleg rendelésre való termelés, a mester kezemunkájának döntő szerepe és hogy a termelési eszközök nem tőke-, hanem munkavagyon jellegűek. A kisipari vagy egyszerűen ipari üzem munkamegosztása miatt már túlnőtt a kézműipar keretein, több munkással dolgozik, ennek ellenére azonban a tulajdonos még nemcsak hogy át tudja tekinteni az egész üzemet, hanem a munkafolyamat minden részletét is el tudná végezni, ha erre az üzem adminisztrációja időt engedne. A vevőkör még itt is ismert és a termelőeszközök munkavagyon jellegűek. A gyár- és munkagépeket használ és készletre termel. A munkamegosztás itt már tökéletes. Maga a munkavezető sem tekinti át a munkafolyamatot teljes egészében. A termelőeszközök itt már legtöbbször tőkét jelentenek.

A középosztályhoz való tartozás határát itt felfelé az jelenti, hogy a termelőeszközök tőke vagy munkavagyon jelleggel bírnak-e. Lefelé a határt megvonni már nehezebb. A kézműiparos jövedelme ugyan „s sokszor nem éri el egy bérmunkásét sem. Csakhogy épp ez a réteg nagyon küzd azért, hogy legalább a látszatot fenntartsa. Ezt pedig mint a középosztályhoz való tartozás egyik kritériumát állapítottuk meg, tehát ezeket a legalsó rétegeket is be kell még osztanunk a középosztályba. Marbach itt – nagyon helyesen – rámutat arra, hogy ezeknek a proletáriátus határára állóknak és a látszatért küzdőknek felelősen fontos és szép szociálpolitikai feladat volna.

Ami a kereskedőket illeti, a nagykereskedők között igen sok a kapitalista. Ennek ellenére azt kell mondani, hogy ezek mellett már régtől fogva voltak relatíve nagy, mégis tipikusan középosztályi jellegű nagykereskedők

vállalatok. Sőt, Marbach szerint a legtisztább középosztályi kultúrát és szellemet sokszor bizonyos régi alapítású nagyvállalatban különösen kidomborodóan találhatjuk meg.

Erdekesen, habár kissé elfogultan jellemzi Marbach a kiskereskedőket. Tisztán jövedelem szempontjából ennek a csoportnak sok tagja proletárnak volna számítható; és mégis épp ennek a csoportnak igen nagy a középosztály-öntudata. (Ne felejtjük el, hogy a szerző svájci!) Kötő pszichológiai megérzéssel fejt ki ezen csoport lelki kettősségét: egyrészt „kollektív Minderwertigkeitsgefühl”, másrészt túlságos önbizalom jellemzi őket. Leleki alkatuk túl érzékeny és alacsonyabbrendűségüknek érzete nem is alap-talan: érzékenyséjük következtében ezért ezt a Minderwertigkeitsgefühl – amint Marbach mondja – túlságos osztályöntudattal „kompenzálják”. Tehát akció-reakció-ról van itt szó. Ezzel kapcsolatban rámutat arra a hasonlóságra, mely báró Wesselényi Miklós „Osztály és osztályharc” című munkájának egyik fejtegetése és Marbach e megállapítása között van. Wesselényi különbséget tesz a gőg és önbizalom közt: a gőg indokolatlan bekapcsoltságból származik, az önbizalom ellenben a belső érték jelentőség tudata, tehát reális alapja van. Az önhittség pedig az önbizalom ama foka, mely a meglévő reális alapnak túl nagy jelentőséget tulajdonít. Szerinte „A polgár (ez a szó itt annyit jelent, mint középosztálybeli) félgyénység, de mint ilyen, százszorosan jobban féltékeny arra, hogy őt tőkéletes egyéniségnek tartsák. Mivel azonban az egyéniség biztos érzését nélkülözi, csak a leg-ritkább esetben önhitt, ezzel szemben annál jobban kifejődik benne a minden tárgyi alapot nélkülöző gőg.” – A két fejtegetés teljesen analóg.

Mik most már a kiskereskedő lelki kettősségének okai? Marbach szerint a következők: 1. A kisiparos, bármilyen kezdetleges is legyen üzeme, végeredményben mindig ténylegesen termel valamit – nem áll ez azonban a kiskereskedőkre. Sok olyan van köztük, aki racionálisabb gazdálkodás esetén az iparosok számát növelné. Ezt a kiskereskedők nem ismerik be, noha érzik ennek igazságát – és ezért igen érzékenyek aztán minden racionálisabb konkurenciával szemben. 2. Sok olyan kiskereskedő van, aki közgazdasági szempontból feleslegesen vagy terhesen működik. Itt Marbach főleg a „szegény özvegyek kicsike boltjára” céloz, melyet támogatni keresztényi és szociális gondolkodásra valló cselekedet. Pedig helyesebb volna, ha a „szegény özvegy” valami állandó segélyt kapna, mert így a terhet az egész társadalom viselné és nem egyenlőtlenül elosztva, csupán a körzet versenytársai és fogyasztói. A kiskereskedelem a máshol nem érvényesülni tudók menedéke lett és nem kis része nem más, mint láthatatlan szegénygondozás. Ennek tudata nyomasztólag hat az önálló kiskereskedőkre és ezért ellensúlyozás-képpen hangoztatják olyan sokat, hogy a kiskereskedői önálló egzisztenciákat védeni kell, stb. 3. A kiskereskedő azelőtt nagyobb áruismerettel rendelkezett, szakember lévén nagyobb volt a felelőssége is: ma azonban a kiskereskedő nagyrészt csupán kicserélője a már előre csomagolt, megállapított áru áruknak, melyeknek minőségéért egyébként a gyár felel. Tehát a kiskereskedő képzettsége, személyisége erősen csökkent.

Ezzel kapcsolatban tárgyalja Marbach a „kifésülés” problémáját. Nem szabad ezt a törekvést középosztály-ellenesnek feltüntetni: mert helytelenül látja az a középosztálypolitikát, aki gazdasági képtelenségeket is tenne a középosztály látszólagos érdekében. Márpedig a gazdaságilag életképtelen egzisztenciák mesterséges fenntartása gazdaságilag képtelen dolog.

Tudjuk, hogy Marbach szerint még az életképtelen iparos is termel valamit, az életképtelen kiskereskedő tevékenysége azonban teljesen negatív. (Ezt a megállapítást egyébként helytelenítem: mert igaz, hogy az iparos valóban kézzelfoghatóan mindig termel valamit, de ha ez nem áll arányban a ráfordított munkával stb. -vei, épp olyan negatív a tevékenysége, mint egy kereskedő.) Ezeket a kiskereskedőket az iparosokhoz kellene átcsoportosítani, mert így a termelés mennyiségileg növekedne és az ellátandó nemtermelők csökkennének. Feltéve, hogy a kereslet, illetve a vásárlóerőre támaszkodó szükséglet

olyan nagy, hogy számolni lehet az iparosok termelőkapacitásának teljes kihasználásával, a szociálpolitika fontos feladata lesz a jóságforgalomban tevékenykedők számának csökkentése a termelésben tevékenykedők javára. Ha ily módon a „cirkulációs és disztributív szféra”-ban csak annyian dolgoznak majd, amennyi éppen célszerű a jóságforgalomhoz, a kereskedelem ismét produktív-nak lesz mondható. Gyönyörű és új feladat a munkaerő-gazdálkodás számára!

Mi történjék a „kifésült tömeggel”? Marbach szerint, tisztán gazdasági szempontból, helyesebb lenire őket az eddigi „rejtett” szegénygondozásból a „nyílt”-ba áttenni. Azt azonban elismeri ő is, hogy társadalmi szempontból kétségtelenül hasznosabb volt számukra a „rejtett”, mert az azt az illúziót keltette bennük, hogy a közösség hasznára vannak. Véleményem szerint sem a rejtett, sem a nyílt szegénygondozás nem lesz megfelelő, hanem olyan pozíciót kell a kifésültek számára biztosítani, mely valóban megfelel hajlamaiknak és amelyben valóban hasznára válhatnak a közösségnek.

Bármilyen ellenszennvel viseltetik is Marbach a kiskereskedővel szemben, azt elismeri, hogy a kiskereskedelemre azért mindig szükség lesz, mert vannak elvitathatatlán előnyei: nagyobb választék speciális cikkekben, minőségek és árak nagyobb rétegződése, a vevők individuális kezelése, fizetési könnyebbségek, bizonyos kényelmek a vevő számára, mint pl. a telefonon való rendelés lehetősége.

A következő csoportot a járadékélvezők jelentik. Ezek lehetnek olyanok, akiknek 1. tőkéje tőkeakkumulációra és 2. akiknek tőkéje takarékosagra vezethető vissza. Ez utóbbi csoport nem tőkés: mert kapitalista az, „aki pénztét tartósan és határozott, a nyereséget és a nyereség akkumulációját előtérbe helyező módon a többletérték-szerzés folyamatában cirkuláltatja”. Mindenesetre a két csoport járadéka gazdaságtechnikailag azonosan keletkezik. Az alap azonban más: az egyiknél többletérték felhalmozódás, a másiknál takarékoság.

Ezzel kapcsolatban fejt ki Marbach kamatelméletét. A mindennapi életben nem teszünk különbséget kamat és kamat közt. Pedig szinte érezni lehet, hogy más dolog az, ha akkumulált, vagy pedig megtakarított tőke kamatozik. Ez valóban így is van: nem mindegy, hogy a munkapiacra a bényomás, ami a többletérték-képződés előfeltétele, egy nagytőkés vagy egy kisember érdekében történik-e. A tőke kamatja ugyanis nem más, mint a munka ellenértékéből való levonás, mely átváltozik a munkateljesítménytől független tőkejáradék-bevétellé; éppen ilyen levonás a munkavagyon kamatja is, csak hogy ez szociális funkciót tölt be bizonyos kiegyenlítő művelet által; u. i. azáltal, hogy a jövedelmek kiegyenlítését segíti elő és így bizonyos életszínvonalemelkedést is eredményez.

Aki megtakarított pénze – vagy ami egyre megy, munkájával szerzett biztosítása – alapján húz járadékot, azt Marbach munka-járadékosnak nevezi. Előfordulhat azonban, hogy bérmunkás is húz járadékot. Miben különbözik ekkor a járadékélvező a proletártól? Elméletileg ott kellene kettőjük között a határnak lennie, ahol a megszerzett munkavagyon elég ahhoz, hogy termelő javakra való átváltoztatása, önálló egzisztenciát tegyen lehetővé.

Az alkalmazottak csoportján érti Marbach azokat, akik szerződéses munkaviszonyban állnak, önállóan és hivatásszerűen dolgoznak és nem, vagy legalábbis nem túlnyomóan testi munkát végeznek. Számuk az utóbbi évtizedekben erősen megnőtt. Svájcban például 1905-től 1929-ig 157%-kal nőtt meg a számuk, míg a munkásoké csak 34%-kal. A fejlődés okait részben abban találhatjuk meg, hogy a termelés finomodásával kapcsolatban bizonyos funkciók egyre jobban áttevődnek a gyárból az irodába és az ellenőrzés fontossága is egyre nő. Továbbá abban, hogy kapitalista gazdálkodásban a termelést sokkal inkább lehet fokozni, mint a keresletet. A termelés fokozódása a konkurrenciának növekedését is jelenti. Mindkét körülmény pedig nagyobb propagandát tesz szükségessé. Végül egyes új gazdasági ágak nagy fejlődése is közre-játszik: például a biztosítás, a hitelélet. Mindez pedig új alkalmazottakat tesz szükségessé.

Tisztán a jövedelem szempontjából az alkalmazottak igen tekintélyes részét a proletariátnak kellene számítani. Különösen szomorú, hogy az öregebb alkalmazottak már nehezen tudnak elhelyezkedni, és hogy az „öregség” határát igen alacsonyan, átlag a 40. életévnél állapítják meg. Kétszeresen áll ez a női alkalmazottakra, akiket a pozíciók nagy részében még ennél alacsonyabb korban is nehezen alkalmaznak. Ezt a szomorú jelenséget nevezi Marbach „öregségi elproletarizálódás”-nak.

Az alkalmazottak épp úgy áruba bocsátják munkaerejüket, mint a bérmunkások és jövedelmük is sok esetben azokéval mozog egy szinten. Mégis miért tudnak olyan sokan erre a pályára? Marbach ezt a következőképp magyarázza: 1. Minden osztály fél a süllyedéstől. Márpedig általános az a vélemény, hogy az alkalmazott még mindig magasabban áll, mint a bérmunkás. 2. A bérmunkás mindig bérmunkás marad. Az alkalmazott számára azonban mégis csak van valami lehetőség az emelkedésre. „Der tüchtige Arbeiter wird nie technischer Leiter oder Direktor sein. Dem Kontorlehrling steht, wenn auch sehr eng, die Pforte der Prokura offen.” 3. Az alkalmazott közelebb áll az üzemvezetőséghez, mint a munkás. Ez ugyan vásárlóerejét nem növeli, de annál inkább önbizalmát és munkakedvét. 4. Az alkalmazott – polgári származása következtében – erősen individualista és ezért nem megy munkásnak, mert ott személyisége kevésbé bontakozhat ki.

Tehát végeredményben az alkalmazottakat nem sorolhatjuk a proletárok közé, még ha munkaerejüket áruba is bocsátják és jövedelmük annyira csekély is, mert ez az áruba bocsátás mégsem olyan sorsszerű, mint a munkásnál, azonkívül hiányzik belőlük a közösségi tudat és erősen ragaszkodnak ahhoz, hogy őket is közép-osztálybelieknek tartsák. A jövőben esetleg bekövetkezhet az, hogy a háború után a megnövekedett termelési kapacitás miatt szükség lesz a vásárlóerő emelésére. Ekkor majd már nem kell attól tartani, hogy az alkalmazottak lesüllyednek a proletárok közé, hanem a proletárok fognak felemelkedni, így a társadalom eddigi beosztása úgy fog módosulni, hogy az alkalmazottakat és a tanult munkásokat már jövedelemszerűleg is be lehet sorolni a középosztályba, a tanulatlan és kiegészítő munkások pedig egy újonnan definiálható proletárosztályt fognak alkotni.

A közhivatalnokok és közalkalmazottak is épúgy eladják munkaerejüket, mint a bérmunkások. Relative nagy gazdasági biztonságuk folytán azonban életműjük olyan, hogy feltétlenül a középosztály tagjai. Az utolsó évtizedekben megfigyelhetjük, hogy magánvállalatokban az alkalmazottak minősége az állami hivatalnoki minőséghez közeledik, míg az állam arra törekszik, hogy ne legyen sok hivatalnok, hanem csak alkalmazottja. Az állam ugyanis feladatainak kiterjedése révén sok új munkaerőt kénytelen bekapcsolni, tehát a fiskális szempont itt az irányadó, mivel az alkalmazottak, szemben a hivatalnokokkal, nem nyugdíjjogosultak és alacsonyabb fizetést kapnak.

Megkülönböztetjük a régi és az új hivatalnoki kart. Az új hivatalnokok az állam új feladatai révén kerültek állásukba. A két kategória közt világnézeti különbség van, körülbelül olyan különbség, mint amilyent a születési és a pénzarisztokrácia között észlelhetünk. A közvélemény szerint a régi hivatalnoki karra jellemző a bürokratizmus. Marbach szerint ez tévedés, mert épp a mai háború mutatja, hogy a régi hivatalnoki kar nagyon fejlődő- és alkalmazkodóképes. Különbözik is, a bürokratizmus nem speciálisan az államra jellemző, megtalálható az a magángazdasági szervezetekben és üzemekben is, csak hogy az államban a bürokratizmusnak kedvezőbb előfeltételei vannak.

Egészen különös jelenségre mutat rá Marbach professzor: az állam az alacsonyabb rangú alkalmazottakat¹ jobban fizeti, mint a magángazdaság; a magasabb-rangúakat ellenben kevésbé. Ennek ellenére az állami kisalkalmazottak sokszor proletároknak tartják magukat (például a svájci Eisenbahnverbandban tömörült tisztviselők a munkások szakszervezeteihez kapcsolódtak),

míg a magángazdasági kisalkalmazottak ragaszkodnak középosztálybeli mivoltukhoz.

Végül utolsó csoportként megemlékezik Marbach a szabad pályán élőkről. Ezeknek rétege igen széles, a kapitalista rétegektől le egészen az utolsó proletár rétegig megtalálhatjuk őket.

A szabad pályán élő középosztálybeli lehet egy személyben kapitalista is. Ez akkor következik be, ha vagyonát saját munkával szerzi ugyan, – tehát az munka-vagyon – de monopol helyzeténél fogva teljesítményét többszörösen meghaladó ellenértéket kap. Nem lehet már szó a munkával egyenértékű jövedelemlről akkor, ha például egy orvos egyetlen beteglátogatásért egy tisztviselő havi fizetését kapja: ez már tulajdonképpen Mehrwert-szerzés.

Le is nyúlhat ez a réteg egészen a proletárosztályig: ez az ú. n. intellektuális proletariátus. Ilyenek például a szegény művészek, lecsúszott pénzemberek. Ez nem jelenti azt, hogy ezeknek jövedelme már teljesen proletár szinten mozog, hanem azt, hogy egyáltalán nem áll arányban igényeikkel. Előfordulhat az az eset is, hogy annyi jövedelmük sincs, mint egy átlag-proletárnak és mégis a középosztályhoz kell őket számítani, mert annyira egynek érzik magukat a középosztállyal és erősen él még bennük a felemelkedésre való vágy és remény. Vannak ezek között aztán olyanok is, akik egész külön osztálynak érzik magukat. Ilyenek többnyire a lezüllött művészek.

Marbach rámutat arra, hogy ezek a főnről lecsúszott, egészen a proletárosztály alá süllyedő egyének, továbbá a túl alacsonyan fizetett tanulatlan és alkalmi munkások alkotják a társadalom jövőendő erjesztő anyagát, – mert ők nem tartoznak sehová, az ő társadalmi rétegük a „senki földje”. Valóban, a történelem is azt mutatja, hogy sok ország politikai munkásmozgalmait ilyen magukat proletárnak tartó, lecsúszott intellektüellek indították el.

Marbach professzor végül érdekes megállapításokat tesz a jövőre vonatkozólag. Szerinte az államok a mostani háborúban láthatják, hogy milyen jól lehet a gazdaságot államilag irányítani, ha a szükség kényszerít erre. Miért ne lehetne ezt az irányítást a béke éveiben is folytatni? Szükség lesz erre, mert a most megnövekedett termelői képességet a háború után is ki kell majd használni, ha nem akarunk forradalmakat. Marbach ezt az irányítást azonban nem kollektív gazdálkodásnak képzelem el, hanem olyan irányításnak, amely elsődlegesen a népjólétet szolgálja, de respektálja a személyi szabadságot, az egyéni kezdeményezést és az emberi méltóságot is. Ez azonban nemcsak a gazdasági életnek, hanem a társadalmi tagoltaságának ismeretét is feltételezi. Ehhez segédkezet, nyújtani: volt a szerző célja.

König AgmS

KERÉK MIHÁLY: A földreform útja.¹

Kevés olyan művelője van a magyar földkérdés irodalmának, aki annyi odaadással és elmélyedéssel tanulmányozná választott tárgyát, mint a fenti könyv szerzője. Szociálpolitikusaink közt egyike ő a ritka kivételeknek. Éveken keresztül folytatott szorgalmas kutatással igyekezett a probléma minden vonatkozását felderíteni, s ma e lelkiismeretes munkára támaszkodó fölény nyugalommal próbálja kijelölni a földbirtokpolitika területén megoldásra váró feladatokat.

Azok közt, akik a szociális viszonyok megjavításának kérdésével nálunk behatóbban, sőt hivatásszerűen foglalkoznak, szembeszökőleg az a típus uralkodik, melyben több az ideális lelkesedés, mint a kérdés összefüggéseinek hűvös kiellenyészésére való készség. A téma érzelmi kezelésének szokása annyira általános, hogy a filantróp elágyulás húrjait legtöbbször olyanok is kötelességüknek érzik megszólaltatni, akiknél egyébként félreismerhetetlen a türelmes munka árán szerzett meggyőződés és tárgyismeret. Holott a tapasztalás azt mutatja, hogy hevületet és tudást ajánlatos külön tartani egymástól, mert az egyik könnyen kompromittálhatja a másikat.

¹ Magyar Élet kiadása. Budapest, 1942. 158 l.

Kerék Mihályról egyesek szintén azt állítják, hogy elragadtatja magát. Azt hiszem azonban, hogy ezt csak azok látják így, akik az érzelmi elfogultság vádjával szívesen vennék hitelét annak, ami írásában kényelmetlen igazság van. Szó sincs róla, legjobb könyvei sem mentesek némi agitatív színezettől, de ez nem az ő hibája, hanem a vizsgált tényeké, melyek csakugyan hangosan kiáltanak orvoslásért. Legújabb könyvével pedig igazán bebizonyította, hogy nincs benne semmi a szélsőséges földosztóból, aki nem vet számot a nehezen gyúrható valóság gyakorlati követelményeivel.

A szerző célját leghívebben abban foglalhatnák össze, hogy szakszerű útmutatással kíván szolgálni egy olyan földreform folyamatos végrehajtására, melyet nem politikai szempontok sürgető kényszere erőszakol ki. Mint írja, nem a mindenáron való földosztáson van a hangsúly, hanem olyan közállapotok létrehozásán, amelyben népünk anyagi, szellemi és erkölcsi erőit a legnagyobb mértékben ki tudja fejteni s amely egyensúlyt és biztonságot teremt a társadalomban. Az ennek érdekében szükségesnek felismert organikus földreform alapos előkészítést igényel, mely nem éri be a birtokmegosztás és a társadalmi rétegződés adatainak összegyűjtésével, hanem igyekszik pontosan megállapítani a földreformmal párhuzamosan elvégzendő egyéb tennivalókat is, mint amilyenek a tagosítás, talajjavítás, vízszabályozás, ipari üzemek létesítése, házhelyrendezése, kertés családi házak építése, utépités, valamint a termelés, értékesítés, egészségügy, művelődés és közigazgatási szolgálat fejlesztése érdekében teendő intézkedések. E feladatok megvalósítása nem történhetik meg egy átfogó, országos munkaterv nélkül, mely a mellékkörülményekre is kiterjedő részletes helyi tervek figyelembevételével állítódott össze és amely alapul szolgálhat a reform menetrendjét jelentő pontos felhasználási terv kidolgozására. Ez utóbbi tervnek kell tartalmaznia egyebek közt a tulajdoni és haszonbérleti juttatás mérvének megállapítását, a házhelyekre szánt területek meghatározását a kiosztandó telkek számának és nagyságának feltüntetésével, az idegenből való telepítés szükségességének, valamint az alakítandó kisbirtokok nagyságának megjelölését.

Figyelemreméltó szempontokat ad a földreform részeseinek helyes kiválasztására is, eleve elhárítva azt a megtévesztő felfogást, mintha mindenkinek járna föld, aki földműveléssel foglalkozik. Ezért célszerűnek tartja, ha az érdekelt lakosságot idejében tájékoztatják a reformnál érvényesítendő juttatási elvek és az ezek által megszabott korlátolt lehetőségek felől. Mivel pedig földművelő népünk gazdasági műveltsége és felszerelése rendkívül gyenge, elkerülhetetlennek tekinti a földhözjutottak megszervezését, valamint anyagi és erkölcsi gondozását. E célból az érdekelt gazdáknak megfelelően irányított szövetkezetekbe vagy csoportokba való tömörítést ajánlja, ami nemcsak gazdasági, de társadalmi nevelésük szempontjából is üdvös lenne. Ez utóbbi vonatkozásban indokolt keserűséggel állapítja meg, hogy népünk „sohasem részesült társadalmi nevelésben, amit kívülről kapott, inkább rontott, mint javított rajta. Komoly egyesületi életet nem ismer (a szervezkedésre alig volt lehetősége), érdeképviseletet csődöt vallottak, a politikára ezerszer ráfizetett, a munkaadóval való viszonya rendezetlen, minden ok megvolt tehát arra, hogy a közösség-ellenes tulajdonságok ijesztő mértékben kifejlődjenek benne”.

A földreform sikeres lebonyolításának nélkülözhetetlen előfeltétele szerinte ezenkívül még az, hogy kellő felkészültséggel rendelkező végrehajtó szervezet és megfelelő személyzet is álljon rendelkezésre. A lebonyolítást szerzőnk egy önálló intézményre véli bízandónak, mely az általa Országos Földhivatalnak nevezett központi szervből és annak helyi kirendeltségeiből állana. Emellett fontos szerepet juttatna az Országos Népi és Családvédelmi Alap keretében megszervezett közjóléti szövetkezeteknek és azok helyi munkaközösségeinek, mint amelyek az áttekinthető terephez közeleső szervezetükkel felbecsülhetetlen szolgálatokat tehetnek az ügynek. Körültekintő alaposságában odáig megy, hogy a végrehajtással

megbízott birtokpolitikai szakszemélyzet képzését is intézményesen kívánja biztosítani s e célból a Földhivatal fogalmazási karának tisztviselői részére a Műegyetem közgazdasági fakultásán egy három féléves tanfolyam rendezését látja szükségesnek. Ezenfelül külön tanfolyamokat rendeztetne a segédszervek alkalmazottai és a földhözjuttatottakból alakított csoportok vezetői részére is. Végül egy folyóirattal és könyvtárral ellátott tudományos intézetre is gondol, melynek a földkérdéssel kapcsolatos problémák kutatása és feltárása lenne a feladata.

Mindent összevéve a könyv, ha kedvez neki a sors, kitűnő vezérfonálnak bizonyulhat. Ettől függetlenül is azonban szerzője olyan szociálpolitikus, akinek világnézeti sallang nélkül adott tanácsai megiszívlelést érdemelnek.

Tóth Béla

BAGOTHAY SÁNDOR: Társadalompolitika és iskolán kívüli népművelés. (A fővárosi iskolán kívüli népművelés társadalompolitikai jelentősége.) Budapest, é. n. (1941); 128 I. (Klny. a Városi Szemle XXVIII. évf.-ból.)

A tanulmány egy elvi tisztázást célzó bevezető és a népművelési törvény megalkotását sürgető befejező fejezet keretében Budapest székesfővárosi iskolán kívüli népművelési tevékenységét ismerteti. A bevezetésben - az elvi kérdések tárgyalása mellett - megismerkedünk a hazai népművelési törekvések múltjával, hogy azután a tulajdonképeni ismertető fejezet magának a Székesfővárosnak ezirányú tevékenységét tárja elénk - a megfelelő statisztikai adatok kíséretében - 1922-től napjainkig. Ebből a szempontból valóban hasznos munkát végzett szerzőnk: A Székesfőváros népművelő tevékenységéről pontos és hű képet ad és így tanulmányát hasznosnak olvashatja mindenki, aki a fővárosi szociálpolitikának ezt az ágát meg akarja ismerni. Emellett a beszámoló számadást is jelent: a múlt törekvéseinek és eredményeinek ismerete a jövőndő terveinek és szándékainak mindenkor nélkülözhetetlen feltétele.

A szerző azonban nem szorítkozik csupán az ismeretelésre, hanem bírálatot is mond és a jövő feladatait is kitiűzi. Amikor rámutat a fővárosi népművelő munka sokoldalúságára és magas színvonalára, nem hallgatja el aggályait sem, amelyek elsősorban a hazai iskolán kívüli népművelés ügyét véglegesen rendezni hivatott népművelési törvény hiányából és a Székesfővárosi Iskolán kívüli Népművelési Bizottság jogi helyzetének tisztázatlanságából adódnak. A szerző éppen ezért javaslatot is tesz egy ilyen törvény megalkotására és az egész országra kiterjedő népművelési munka fölött álló, azt irányító és ellenőrző legátfogóbb népművelési szerv felállítására.

A népművelés ugyanis - mint szerzőnk világosan látja - alapvető, szinte legfontosabb ágazata a korszerű szociálpolitikai tevékenységnek. E felismerésnek tehát ő is részese, mint ahogyan a magyar társadalomnevelésnek a nemzetneveléssel való azonosságát is ismeri. Eddig minden rendben is van: az alapvető tételek helyesek és igazak, csupán maga a megalapozás lóg a levegőben. Szerzőnknek sem társadalomtudományi, sem pedagógiai, sem pedig lélektani ismeretei nem elégségesek ennek a munkának elvégzéséhez. Így munkájának bevezető fejezete nem ad igazi megalapozást, inkább már unalomig ismeretes frázisokat hangoztat; s olvasmányai, amelyekből állításainak alátámasztására idézeteket közöl, előtanulmányainak szervetlen voltáról tanúskodnak. (Külső jele ennek, hogy Széchenyiből Székfü Gyula közvetítésével, Aristoteles politikájából pedig a már elavult Haberern-féle fordítás alapján idéz.) Behatóbb szociológiai tanulmányok után aligha írhatott volna le olyan naiv állítást, mint például „A társadalom fejlődéstörténeti szempontból kultúrjelenség, amely bizonyos néptömegnek egy magasabb fejlettségi fokon tudatossá vált együttélését jelenti.” E meghatározás igaz lehet, ha a társadalom *eszményét* tekintjük; hogy azonban mint szociológiai *leíró-fogalom* használhatatlan, az kétségtelen! Ha pedig olyan megállapításokat hallunk a társa-

dalomról, amely szerint azt – még akkor is, ha mai tökéletesebb formájára, vagy esetleg még tökéletesebb eszményére gondolunk – „szükségyszerűség hozta létre”, továbbá, hogy az ember bizonyos feladatok megvalósítására „egyértéktelt sorstársaival”, elkerülhetetlen, hogy ne gondoljunk azonnal Hobbes-ra. Pedig hol van ma már a társadalomtudomány Hobbes-tól és mindenfajta naiv racionalista koncepciótól! Szerzőnk azonban alapvetően racionalista-hajlamú. S ez a hajlama a nevelésre vonatkozó elképzelését is erősen befolyásolja. Bár tudja, hogy az értelmi nevelés nem minden, „mert – mint mondja – a társadalomnevelés, nemzetnevelés céljainak eléréséhez feltétlenül szükség van különösen az erkölcsi nevelés, jellemnevelés, valamint az egészséges életre való nevelés leghatásosabb eszközére: a példaadásra is”, mégis be nem vallottan, de nyilvánvaló módon a *tudatosítástól* vár mindent. „A társadalomnevelés feladata ... az egyénnel *megértetni* társadalmi szerepét...” – mondja; a társadalom tagjai között lehetnek műveltségben igen nagy különbségek, ami azonban megengedhetetlen „*ama vélemény* tekintetében, hogy mi az egyes ember szerepe, rendeltetése a nemzeti társadalmon belül”. Vagy másutt: „A társadalomnevelésnek ... mindenekelőtt a nemzeti kultúrát kell alaposan *megismertetnie* ...” (A kiemelések mind a három idézetben tőlem származnak.) Ez mind igaz és helyes: azonban minden tudás, vélemény és ismeret csak akkor hatékony és érdemli meg igazán a nevét, ha megfelelő *érzületben* gyökerezik. Enélkül minden oktatás, ismertetés és tudatosítás falra hányt borsóként pereg le a lélekről. A nevelés – eszméje szerint – az *egész embert* irányító és formáló tevékenység kell hogy legyen, s ha beszélünk is a nevelés egyes ágairól – mint például értelmi képzés, erkölcsi nevelés, esztétikai nevelés (ez utóbbit különben a szerző meg sem említi) – mindig tudatában kell lennünk annak, hogy eljárásunk merő racionalis absztrakció. Nincs pusztán értelmi nevelés, hiszen az ismeret nem csupán az észhez szól, hanem a lélek mélyebb rétegeiben is gyökeret ver és az egész embert formálja; s hasonlóképpen a nevelés többi „ága” is mind az egész embert alakítja. Ezért beszélünk ma – Willmann klasszikus megfogalmazása szerint – „művelésről” mint a neveléssel rokonértelmű, de a nevelői tevékenység egyetemes jellegét jobban kidomborító fogalomról. S ezért hisszük és valljuk, hogy a nép-„művelés” is – e fogalom eszmei tisztaságában – nem marad meg csupán a racionalis nép-„felvilágosítás” körében, feladatát tehát nem tartja kimerítettnek a nép oktatásával, hanem – amint szerzőnk is hirdeti és amint arra a

Székesfőváros is valóban törekszik – az emberebb ember és magyarabb magyar megteremtésén fáradozik, az igaz szociálpolitika célkitűzéseit igazán szolgálva.

Faragó László

Nemzetközi munkaügyi kódex

A két világháború közt eltelt húsz év során a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet értekezletei a szociálpolitika legkülönbözőbb kérdéseire vonatkozó 67 egyezményt és egy híján majdnem ugyanannyi ajánlást fogadtak el. Ezt a gazdagon szétágazó anyagot a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal most tárgy szerint csoportosítva, kódexszerűen foglalta össze, fejezetenként mindenestre különtagolva az állandó normákul szánt egyezmények és a csupán irányelveket tartalmazó ajánlások intézkedéseit.¹

A kötet egyébként sokkal gazdagabb, semmint címe sejteti engedni. A majdnem ezernyi oldalon egymást sűrűn követő jegyzetek alapos betekintést engednek a szervezet hatalmas méretet öltött tudományos, propagatív és diplomáciai tevékenységébe. Mindenesetű szociálpolitikai kérdés kapcsán ugyanis megtaláljuk nemcsak az előkészítő munkálatok ismertetését, a rávonatkozó közlemények (tanulmányok, jelentések, cikkek, stb) felsorolását, az egyezményeket megerősített államok jegyzékét, hanem utalásokat az egyes országokban történt végrehajtásokra s az alkalmazásnál jelentkezett nehézségekre is.

Rendeltetése szerint a könyv egyrészt vezérfonal a szociálpolitika tudományának kutatói számára, másrészt hasznos tanácsadó azoknak, akik a munkaügyi problémák gyakorlati megoldása közben megbízható, a nemzetközi összehasonlítás szűrőjén átment alapelvekre kívánnak támaszkodni. A kötetnek több, mint egyharmadát kitevő függelékben azoknak a kérdéseknek az anyaga van összegyűjtve, amelyek még nem jutottak el a nemzetközi szabályok keretében való kikristályosodáshoz s amelyekre nézve csupán a jövő fejlődés támpontjául szolgáló határozati javaslatok, bizottsági jelentések, szakértői értekezletek elaborátumai stb. állnak rendelkezésre.

Egészében véve, a munka szinte kimeríthetetlen repertóriumra annak a gazdag irodalomnak, amelyben a szervezet húszévi működése lecsapódott és amelynek kiaknázását e kötet kétségtelenül nagymértékben megkönnyítheti,

T. B.

¹ International Labour Office. *The international labour code 1939. A systematic arrangement of the conventions and recommendations adopted by the International Labour Conference, 1919-1939.* Montreal, 1941. LVI - 920 lap.

E SZÁMBAN MEGJELENT CIKKEK SZERZŐI:

CIANETTI TULLIO, az olasz korporációk minisztere (Ministro delle Cbrporazioni), Róma * Prof. FÖLDES BÉLA dr., v. b. 1.1., ny. m. kir. miniszter * ILLÉS GYÖRGY, biztosításmatematikaittkár * KOZÉKY ZOLTÁN dr., miniszteri titkár * VIGH GYŐZŐ dr., OTI aligazgató * GAÁL JÁNOS, biztosítási felügyelő * TÓTH BÉLA dr., a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal delegált tisztviselője * ORBÁN ISTVÁN, közgazda -* IRÁNYI JÓZSEF, közgazda * ZELEY ISTVÁN dr., államas úti fogalmazó »MOSONYI MIHÁLY dr., felsőkereskedelmi iskolai tanár * VIZY ANDRÁS dr., az Országos Szociálpolitikai Intézet bekö munkatársa -* SZÁSZ ANNA MÁRIA, az Országos Szociálpolitikai Intézet könyvtárosa * KÚTI MIHÁLY, • lakatos * BUBORI JÓZSEF, gyári munkás * PATARICZA ILONA, közgazda * RADOMSZKY MIHÁLY dr., OTI titkár * KÖNIG ÁGNES, egyetemi gyakornok, közgazda * FARAGÓ LÁSZLÓ dr., egyetemi tanársegéd

S Z O C I Á L I S S Z E M L E

AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET FOLYÓIRATA

SZERKESZTI

ERŐDI-HARRACH BÉLA

*

KIADJA: AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

MEGJELENIK ÉVEN K I N T T Í Z S Z E R

*

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, VIII., SZENTKIRÁLYI-U. 7

Telefon: 339-753

Postatakarékpénztári csekk számla sz.: 23.932

*

Az előfizetés díja egy évre 12'- P. Jogi személyeknek, iskoláknak, könyvtáraknak, intézményeknek, közhatalóságnak 30'- P. Munkásoknak 4'-P, Egyes szám ára 2.50 P.

*

Szerkesztőségi órák: hétfőn d. e. 10-12-ig.

Kéziratokat nem adunk vissza.

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI BIBLIOGRÁFIA

E BIBLIOGRÁFIÁNK AZ 1942 ÉVI 4-6. SZÁM MELLÉKLETEKÉNT MEGJELENT
BIBLIOGRÁFIÁT EGÉSZÍTI KI, FŐLEG AZ 1941 ÉVI ANYAGGAL

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET KÖNYVTÁRA
MURAKÖZI ERNŐ, SZÁSZ ANNA MARIA ÉS CSÁKTORNYÁI FERENC KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

3 TÁRSADALOMTUDOMÁNY

30 SZOCIOLÓGIA

Casanova, Eugenio: Il contributo italiano alla sociologia.
Roma 1941: Faisli 164 p.

Gusti, Demétre: Lasciencedelaréalitésociale. Introdut.
á un système de sociologie d'éthique et de politique.
Paris: Alcan 1941. 230 p.

302.5 CSALÁD, GYERMEK

Fleischmann, Martin: Die Familie als Wirtschaftseinheit
in den sozialen Rundschreiben Leos XIII. und Pius XI.
Bressamone 1941: Weger 75 p.

Frielingdorf, Ottó: Der Reichsfamilienlastenausgleich.
Würzburg 1941: Fritlsch. 112 p.

Reimer, Lydia: La famille dans l'Allemagne rénovée.
Bruxelles: Maison int. d'édition. 1941. 44 p.

303.3 FAJKÉRDÉS

Acerbo, Giacomo: I fondamenti della dottrina fascista
della rásza. Roma: Atena 1940. 95 p. (I problemi
della rásza. 1)

Fikentscher, H.: Gesundheitsfragen und Rassenpolitik
bei der Neubildung deutschen Bauerntums. – Das
Siedeln der Volksdeutschen in Ostpolen. Berlin:
Deutsche Landbuchh. 1941. 31 p.

Förster, Herbert: Psychophysische Auswirkungen der
Inzucht. Leipzig: Barth 1941. 95 p. Diss.

Garribaldi, F.: Realtá razziaié di questa guerra. Genova:
Emiliano degli Orfani 1942.

Keiter, Friedrich: Rasse und Kultur. Eine KulturbilanZ
der Menschenrassen als Weg zur Rassenseelenkunde.
Bd. 3. Stuttgart: Enke 1940. 3. Hochkultur und
Rasse. VIII, 500 p.

Keiter, Friedrich: Die menschliche Fortpflanzung. Kul-
turbologisch-bevölkerungspolitisches Rüstzeug d.
Arztes u. anderer Treuhänder dt. Rassenkrafr. Leipzig:
Hirzel 1941. 115 p. j Abb. (Rassenbiolog. Vorlesungen
f. Mediziner. 1) M 4.80.

Marro, Giovanni: Primato della rásza italiana. Confronti
di morfología, biología, antropogeografia e di civiltá.
Milano: Principato 1940. 402 p., Tab. (Bibi. di
cultura politica a cura dell'Ist. nazionale di cultura
fascista. Ser. 2, 10)

Mussolini, Benito: Demográfia, razzismo. Pref. di Paolo
Orano. Roma. Casa ed. Pimiana 1940. 200 p. (Ordini,
consegne, direttive del Duce sui problemi della vita
ital. ed. inst. 15)

Rassenpolitik im Kriege. Eine Gemeinschaftsarbeit aus
Forschg. u. Praxis. Hrsg.: Walter *Kopp*. Hannover:
Schaper 1941. 121 p. (Schriften. d. Rassenpolit.
Amtes d. Gauleitung Süd-Hannover-Braunschweig 5.)

303.31 ZSIDÓKÉRDÉS

Chaumet, André et H. R. *Bellanger*: Les juifs et nous-
Pref. de Serpeille de Gobineau. Paris 1941. 200 p.

Clam, Ernst: Lord Cohn, ossia la penetrazione giudaica
nella casta dominante inglese da Disraeli a Höre Belisha.
2. ed. Roma: Superstampa 1941. 100 p. (Quaderni
di politica e di economia contemporanea. 15. 16.)

Dohers, Ernst: Die Judenfrage. Stoff u. Behandlung
n d. Schule. 4. Aufl. Leipzig: Klinkhardt 1941.
78 p. (Neuland in d. dt. Schule. 9)

Esser, Hermann: Die jüdische Weltpest. Judcn-
dämmerung auf d. Erdball. 6. Aufl. München: Eher
1941. 243 p.

Fayolle-Lefort: Le juif, cet inconnu. Paris: Ed. de
France 1941.

Frank, Walter: Deutsche Wissenschaft und Judenfrage.
Hamburg: Hanseat. Veri. Anst. 1941. 51 p.-(Schr.
d. Reichsst. f. Geschichte d. neuen Deutschlands)

Picard, Edmond: Synthése de l'antisémitisme. Nouv.
ed. d'après l'ed. de 1892. Bruxelles: Ed. de la Phelange
1941- 195 p.

Preziosi, Giovanni: Giudaismo, bolscevismo, plutocrazia,
massoneria. Milano: Mondadori 1941.

Seraphim, Peter-Heinz: Il giudaismo nell'Europa sud-
orientale. Roma: Superstampa 1941. 63 p. (Quaderni
di politica e di economia contemporanea. 26)

Stier, Rudolf und Helmut *Schmidt*: Die Ausschaltung
der Juden aus der Wirtschaft des Protektorats Böhmen
und Mähren. Prag: Böhmisches-Mahr. Veri. u. Dr. G.
m. b. H. 1941. 132 p.

Zipkes, Rudolf: Jüdische Selbstkritik. Von Wesen und
Politik des jüdischen Volkes. Zürich: Buchdr. A. G.
1941. 135 p.

303.4 EUGENIKA

Burchardt, H. dr.: „A. B. C. der Eheberatung“. Stuttgart:
Hippokrates 1940.

A nagyközönség tájékoztatására.

Wiehtmann, D. dr.: „Untersüchungen zur unterschied-
lichen Fortpflanzung in einer Grossstadtbevölkerung“
(Kiel) Leipzig: S. Hirzel 1940.

312 NÉPESEDÉS

Atti della 4. riunione della Società italiana di demográfia
e statistica. Roma, 27-28. 5. 1939. Firenze: Città
di Castello 1940. 218 p.

Tartalma: Rodolfo *Benini*: Il posto del risparmio in un
programmá di economia induttiva. – Felice *Vinci*: La
cosidetta legge di Sundbárg alla luce delle piú recenti
teorie demografiche. – Livio *Livi*: Sulle variazioni del-
l'attitudine genetica della donna secondo l'età. – Liberó
Lenti: Calcolo di tavole di feconditá matrimoniale in fun-

zione della durata del matrimonio, per l'Italia, in base alle esperienze 1931 e 1937. — Lanfranco *Marò*: Nuovi elementi sulla fecondità della città di Roma. — Mario *Imperatori*: Durata media del matrimonio secondo le tavole di mortalità. — Silvio *Vianelli*: La distribuzione dei morti nelle diverse ore del giorno alla luce di uno nuovo schema dinamico. — Ugo *Giusti*: La circoscrizione territoriale nello studio dei fenomeni demografici. — L. de *Berardini*: Mortalità per alcune malattie infettive in Italia. — Mario de *Vergottini*: Composizione per età ed aumento naturale dei gruppi demografici di nuova formazione. — Pietro *Battara*: Considerazioni sulle curve stagionali dei primi nati. — Silvio *Vianelli*: Movimenti e tendenze della popolazione bolognese. — Eugenio *d'Elia*: Alcuni risultati di una indagine sulla natalità. — Umberto *Toschi*: Ancora sulla rilevazione dei dati statistici concernenti le controversie di lavoro. — Francesco *Volpez*: Sugli orari dei negozi in Italia. — Bruno Rossi *Rogazzi*: Le conseguenze sociali del lavoro femminile in relazione alla recente legislazione fascista. — Bruno *Tenti*: Caratteristiche e dinamismo del mercato delle autovetture.

Die *Bevölkerung* des Deutschen Reichs, nach den Ergebnissen der Volkszählung 1939. Berlin: Veri. f. Sozialpolitik, Wirtschaft u. Statistik. 1941. 189 p.

Bevölkerungsbiologie der Grossstadt. Der Stadt Breslau zur Siebenhundertjahrfeier ihres Wiederaufbaus nach dem Mongolensturm gewidmet. Hrsg. v. Egon Frhr. v. Eickstedt. Mit 40 Abb. u. 102 Tab. Stuttgart: Enke 1941. 243 p.

Bevölkerungsprobleme und Familienschutz in der Schweiz. Von Carl Brüscheiler, Maurice Veillard u. Philipp Etter. Referate, gehalten an der Schweizer Bevölkerung- und Familienschutz-Konferenz von 21. Oktober 1940. (Hrsg. von Eidg. Statist. Amt. Bern 1941: Leemann 1941. IV. 24 p.)

Brüscheiler, Carl: Vorherrschaft der Alten? Ein Beitr. zum Überalterungsproblem. Bern: Eidgen. Statist. Amt 1941. 24 p. Aus.: Die Schweiz. 1940/41.

Federici, Nóra: Política della popolazione. Pref. di Conrado *Gint*. Roma: Failli 1941. 386 p.

Keyser, Erich: Bevölkerungsgeschichte Deutschlands. 2. erw. Aufl. Leipzig: Hirzel 1941. XV, 459 p.

Livi, Livio: Trattato di demografia. Vol. 1: Ispettori bio-demografici nell'ordinamento sociale. Padova: Cedam 1941. 268 p.

Vacchini, Alfredo: La popolazione Italiana. Milano 1941. 166 l.

321 ÁLLAMTAN

Andreas, Willy: Geist und Staat. Leipzig: Koehler & Amelang 1941. 328 p.

Astrozo, Wladimir: Grenzen der Freiheit in der Demokratie. Zur geistigen Neuorientierung des Liberalismus. Zürich: Nihans 1940. 80 p.

Coniglio, Giuseppe: L'uomo di stato nella concezione politica di Platone. Verona: La Scaligera 1941. 93 p. (Coll. di studi filosofici. 6)

Freundenberg, Hans Erich: Von der Staatskunst. Über d. Gestaltung d. Zusammenlebens d. Menschen im Bereiche d. Verantwortung d. Staates. Bonn: Bonner Univ. Buchdr. 1941. 211 p.

Groppali, Alessandro: Dottrina dello stato. Milano: Giuffré 1941. 418 p.

Klute, Fritz: Volk und Raum. Giessen: Christ 1941. 12 p. (Schr. d. Univ. zu Giessen)

Machiavelli, Niccolò: Gedanken über Politik u. Staatsführung. (Werke, Ausz. dt.) Übers. u. hrsg. von Rudolf *Zorn*. Stuttgart: Kröner 1941. LXIII, 228 p. (Kröners Taschenausgabe. 173)

Madia, Titta: Storia terribile del Parlamento italiano. Milano: Corbaccio 1942.

Malagoli, Luigi: Il Macchiavelli e la civiltà del Rinascimento. Milano: Istituto per gli Studi di Politica Internazionale 1941. 220 l.

Mautino, Aldo: La formazione della filosofia politica di Benedetto Croce. Torino: Einaudi 1941. 154 p.

Pergolesi, Ferruccio: Orientamenti sociali delle costituzioni contemporanee. Milano: Vita e Pensiero 1942.

Romano, Santi: Corso di diritto costituzionale. Padova: Cedam 1941. 446 p.

Sacheli, C. A.: Rousseau. Messina: Casa ed. G. D'Anna 1941.

Rousseau társadalmi és államelméletét analizálja.

Ruggiero, Guido: Storia del liberalismo europeo. Bari: Laterza 1941. 499 p.

Vitali, Guido: Niccolò Macchiavelli. Milano: A. Vallardi 1942. 127 p.

321.64 FASIZMUS

Bagala Gaetano: Fascismo e Corporativismo. Bologna: Cantelli 1941. 346 p.

Bitelli, Giovanni: Mussolini e il popolo. Torino: Paravia 1941.

Centro di Studi e Azioni per l'Ordine nuovo: Fascismo contro Bolscevismo. Roma: Documento 1942.

Coscèra, Fernando: Le Professioni e le Arti nello Stato Fascista. Roma: Arti Grafiche Trinacria 1941.

Ellwanger, Hermann: Sulla lingua di Mussolini. Milano: Mondadori 1941. 146 p.

Engdahl, Per: Mussolini. Stockholm: Fahlcrantz & Gumaelius 1941. 171 p.

Fontanelli, Luigi: Il fascismo contro lo spirito borghese. Alle origini di una polemica ricorrente. Roma: Unione ed. sindacale ital. 1941. 117 p.

Foderaro, Salvatore: La rappresentanza politica nella fase odierna del diritto costituzionale italiano. Roma: Rodrigo 1941. VI, 82 p.

Garofalo, Pietro: Principi di diritto costituzionale e ordinamento politico dello Stato fascista. Torino: Soc. ed. int. 1941. 147 p.

Gather, Gernot: Die Einordnung der italienischen Gemeinde in den faschistischen korporativen Staat. Würzburg: Tritsch 1941. 71 p. (Kommunalwiss. Studien u. Forschg. 5)

Giovannini, Pietro: Amministrazione aziendale generale corporativa. Milano: Ulrico Hoepli 1942. 708 p.

Magini, Manlio-Ulivi, Ferruccio: Storia del Fascismo. Firenze: Ed. Valecchi 1941.

Mussolini, Benito: Die Lehre des Faschismus (La dottrina del fascismo, dr.). Rom: Novissima 1941. 86 p.

Pellegrini-Giampietro Domenico: Aspetti storici e spirituali del Fascismo. Pisa-Roma: Vallerini 1941. 131 l.

Petruzzellis, Nicola: Il problema della Storia nell'idealismo moderno. Firenze: G. C. Sansoni, 1940. 334 l.

A fasizmus és a nemzeti szocializmus filozófiai alapjait vizsgálja.

Quaresima, Enrico: I doveri del fascista. Bologna: Cappelli 1941. 118 l.

Secondo Pugliaro, Luigi: Il comune nello Stato Fascista. Firenze 1941. 189 l.

Silvano, Spinetti G.: Fascismo e libertà. (Verso una nuova sintesi.) Padova: Cedam 1941. XII, 121 p.

Torri, Alberto Paolo: Le corporazioni 80 romane. Cenno storico, giuridico, economico. Con pref. di Mariano Pi'erro. Roma: Bárdi 1940. 270 p. Fig. Taf. (Bibi. di scienze e filosofia, 10)

Tripodi, Nino: Il pensiero politico di Vico e la dottrina del fascismo. Padova: Cedam 1941. 198 p. (Coll. di dottrine fascista. 2.)

321.65 NEMZETI SZOCIALIZMUS

Griessdorf, Harry: Unsere Weltanschauung. Gedanken über Alfréd Rosenberg: Der Mythos des XX. Jhs. Berlin: Nordland Veri. 1941. 211 p.

La Hire, Jean de: Le travail, les travailleurs et la nouvelle Europe. Paris: Ed. du livre moderné 1941. 95 p. (La couverture porté en outre: Le National-Socialisme, qu'a-t-il vraiment fait pour les travailleurs intellectuels et manuels?)

Mehlis, Georg: Führer und Volksgemeinschaft. Berlin: Junker & Dünhaupt 1941. 130 p.

Öhquist, Johannes: Das Reich des Führers. Ursprung u. Kampf, Weltanschauung u. Aufbau d. Nationalsozialismus, geschildert v. e. Ausländer. Bonn: Röhrscheid 1941. VI, 354 p.

Weipkema, J. Friedrich W.: Die Schöpfung des Nationalsozialistischen Systems der Grundbegriffe. Bönningstedt, Holstein: Weipkema 1941. 63 p.

321.66 TESTÜLETI ÁLLAM

Bouvier Ajam, Maurice: La doctrine corporative. Paris: Librairie de Recueil Sirey 1941.

Denis, Henri: La corporation. Paris: Les Presses Universitaires 1941.

Peraldi, A. De: Le corporatisme. Paris: Librairie Hachette 1941.

321.63 SZOVJETKORMÁNYZAT

Best, Harry: The Soviet Experiment. New York: Richard R. Smith 1941. VIII +120 p.

Gordon, Manya: Workers Before and After Lenin. New York E. P. Dutton & Co. Inc. 1941. 525 p.

Pavelle, Ante: Errori e orrori. Comunismo e bolscevismo in Russia e nel mondo. Le teorie communiste e la prassi bolscevica nella Russia sovietica e nella propaganda mondiale. Pref. di Alessandro Pavolini. (Ist. per gli studi di politica int.) Varese-Milano: Nicola 1941. 275 p.

33 SZOCIÁLPOLITIKA, TÁRSADALMI KÉRDÉSEK

Clarkson, Jesse D. & Cochran Thomas C.: War as a Social Institution. New York: Columbia University Press 1941. 333+XVII p.

Die sozialen *Aufgaben* nach dem Kriege. Versuch e. systemat. Überblicks über e. sozialpolit. Programm. Hrsg. Arbeitswiss. Inst. d. Dt. Arbeitsfront. Berlin: DAF 1941. 121 gez. Bl. 4⁰ (Maschinenschr.)

Beiträge zur sowjetrussischen Sozialpolitik. Hrsg. Arbeitswiss. Inst. d. Dt. Arbeitsfont. T. 1. 2. Berlin: Dt. Arbeitsfront 1941. 4⁰ (Maschinenschr.) (Vertraulich) 1. Gesamtübersicht u. Einführung u. H. 1-10. 302 Bl. in getr. Pag. – 2. Materialien. 266 Bl. in getr. Pag.

Burnham, James: The Managerial Revolution: What is Happening in the World. New York, The John Day Company 1941. 285 1.

A jelenlegi háború után kialakuló gazdasági és társadalmi renddel foglalkozik. Szerinte ez a rend átmeneti lesz a kapitalista és a szocialista rendszer között.

Corbett, P. E.: Post War Worlds. New York: Institute of Pacific Relations 1942. XIII, 211 p.

A szerző szerint a háború után a gazdasági és a szociális politika elválaszthatatlanul egybekapcsolódik. A szociális gazdaságpolitika behelyezkedik majd a nemzeti politikába és annak magvát, esszenciáját fogja jelenteni.

Elmer, Giacomo: Inchiesta sulla schiavitù. Roma: Ed. Ital. Arti Grafiche 1940. 65 p.

Etudes économiques et sociales publiées à l'occasion du 25. anniversaire de la fondation de la Faculté des sciences économiques et sociales de l'Université de Génève. Par Antony Bâbel, Charles Burky, Edouard Folliet. Genève: Georg 1941. IV, 415 p.

Ferrero, Léo: Le secret de l'Angleterre (ou Notes sur sa civilisation sociale). Préf. de Guglielmo Ferrero. Genève: Ed. de Présence 1941. 159 p. (Cahiers de Présence. 1)

Gatto, Salvatore: Il borghese. Quaderno della Scuola di Mistica Fascista Sandro Italico Mussolini. 1941. 124 p.

A polgári osztály fejlődésével és az egyes gazdaság-társadalmi rendszereknek a polgárságra vonatkozó felfogásával foglalkozik. Gatto szerint a polgárság nem gazdasági osztály, hanem erkölcsi kategória.

Die soziale *Gesetzgebung* Dänemarks 1891-1941. Herausgegeben von „Socialt Tidsskrift”. København: Gael 1941. 490 p.

Institute of Pacific Relations: Japane Since 1931. Its Political and Social Problems. New York 1940. 149 p.

Laati, Isakki: Soziale Gesetzgebung und Wirksamkeit in Finnland. Helsinki: Suomen Kkja 1941 – Nachtr. Die neuere Entwicklung der sozialen Arbeit. 20 p.

Myers, George E.: Principles and Techniques of Vocational Guidance. New York: McGraw-Hill Book Co. 1941. 377 p.

A jelenlegi háború után jelentkező szociális problémákkal foglalkozik.

Pint, Paolo: La politica sociale in Germania. Roma: Confed. fascista dei lavoratori del commercio. (Quaderni della rivista Il lavoro commerciale) 36 p.

Rudershausen, Jutta: Lebens- und Sozialverhältnisse in der Slowakei. Pressburg: Buchdr. „Andrej” 1940. (Zu beziehen: Engerau, Niederdonau, Rudershausen.) 42 p.

Schäfer, Ottó: Begriff und Wesen der sozialen Fürsorge im nationsozialisten Staat. o. O. 1941. 115 p. 4* (Maschinenschr.). Erlangen. Diss.

Schmidt, Hans: Staatssozialistische Bestrebungen im Verein für Sozialpolitik. Köln: Orthen 1941. 61 p.

Schulz, Heinrich: Sozialpolitik im neuen Deutschland. Berlin 1941. 98 p.

University of Michigan: Bureau of Industrial Relations. Addresses on Industrial Relations, 1940. Ann Arbor, Mich., 1940. 121 p.

A jelenlegi szociálpolitikai, munkásmozgalmi, kollektív bér-megállapítási és nyugdíjproblémákkal foglalkozik.

331 MUNKÁSKÉRDÉS

Die ländliche *Arbeitsverfassung* im Westen und Süden des Reiches. Beiträge zur Landfluchtfrage. Hrsg. u. bearb. von Konrad Meyer u. Klaus Thiede unter Alitv. von Udo Froese, Heidelberg: Vowinkel 1941. X. 409 p. (Die ländl. Arbeitsverfassung. 1)

Bax, Kari: Der deutsche Bergmann im Wandel der Geschichte, seine Stellung in der Gegenwart und die Frage seines Berufsnachwuchses. Berlin: Ernst 1941. 60 p.

Bonnert, Walter: Mensch und Arbeit in der Industrie. Zürich: Rüegg 1941. 30 p.

Brand, Carl F.: British Labor's Rise to Power. London: Humprey Milford 1941. 305+XI. p.

Bufford, Charles M.: The Wagner Act: Employer and employer relations. Rochester, N. Y. Lawyers Cooperative Publ. Co. 1941. VII, 1044 p.

Cooper, Alfréd M.: How to Supervise People. New York: McGraw-Hill Book Company 1941. 150 p.

A hadiipari munkások helyzetét ismerteti.

Currey, Muriel: Le travail en Italie. Roma: Ed. Forum 1941.

A tanulmány az olaszországi munkaviszonyokat, valamint annak gazdasági és szociális vonatkozású szabályozását analizálja.

Foerander, Orwell de R. Solving Labor Problems in Australia. Melbourne: Melbourne University Press 1941. XXXV, 168 p.

Grosser, Paul K.: Ideologies and American Labor. New York: Oxford University Press 1941. XVI, 212 p.

Az amerikai munkaadók és munkások viszonyának fejlődését mutatja be a könyv, különös tekintettel azok gazdasági és szociális helyzetére.

Heyde, Ludwig: La condizione del lavoratore in Germania, ossia la politica sociale del terzo Reich. Roma 1941: Capriotti. 48 p.

Holzappel, Helmut: Die sittliche Wertung der körperlichen Arbeit im christlichen Altertum. Würzburg: Rita-Verl. u. dr. 1941. 219 p.

Horsten, Franz: Leistungsgemeinschaft und Eigen-

verantwortung im Bereich der nationalen Arbeit und Grundgedanken über eine Neuordnung der deutschen Lohnpolitik. Würzburg: Tritsch 1941. 170 p. (Schr. z. dt. Sozialismus 9)

Labor Research Association: Labor Fact Book 5. New York: International Publishers 1941. 224 p.
A munkásság szemszögéből elemzi a háborút.

Die *Lebensverhältnisse* des belgischen Arbeiters. Berlin: Arbeitswiss. Institut. d. Dt. Arbeitsfront. 1941. 104 p.

Ley, Róbert: Du prolétariat á la dignité d'homme! Bruxelles: D. Dt. Arbeitsfront 1941. 32 p. Abb.

Lodolini, Armando: La storia sociale del lavoro. Roma: Un. edit. d'Italia 1941. 380 p.

Opprecht, Hans: Der zweite Weltkrieg und die schweizerische Arbeiterschaft. Zürich: Sozialdemok. Partei der Schweiz. 1941. 31 p.

Pouillot, Pierre-J.: Le régime de retraites des ouvriers mineurs en Francé. Paris: Impr. Brenner 1941. 271 p.

Vernon, H. M.: The Health and Efficiency of Munitions Workers. London: Oxford University Press 1940. V, 138 p.

Öszintén feltárja az angol hadiüzemekben dolgozó férfi-, nő- és gyermekmunkások szomorú helyzetét.

Walker Linares, Francisco: Nociones Elementales de Derecho del Trabajo. Santiago de Chile; Editorial Nacimiento 1941. 464 p.

A munka történetét és problémáit, a szociális problémákra vonatkozó modern elméleteket, az állam felelősségét a munkássággal szemben, valamint a szociális törvényhozás eddigi eredményeit ismerteti.

Winant, John G.: A report to governments, employers and workers of member states of international labor organization. Montreal, Canada: Int. Labor. Off. 1941. 16 p.

331:34 Munkajog

Amfosso, Amadio: Elementi di legislazione del lavoro. Torino: Tip. Pozzo. 122 p.

Das, Rajani Kanta: History of Indian Labor Legislation. Calcutta: University of Calcutta 1941. XV, 378 p.

Deschizeaux, Jean: Carta del Lavoro e Corporazioni. Grenoble: Centro di Studi Sindacali 1942.

Erörterungsgrundlage zur Neugestaltung des Arbeitsrechts. Berlin: D. Dt. Arbeitsfront, Amt Soziale Selbstverantwortung 1941. 71 p. (Streng vertraulich)

Fisher, Thomas Russell: Industrial Disputes and Federal Legislation. New York, Columbia University Press. 1940. 370 p.

Die Ordnung der nationalen Arbeit. *Gesetz zur Ordnung der nationalen Arbeit* (vom 20. Jan. 1934 in der Fassung des Gesetzes vom 30. Nov. 1934) mit allen Durchführungs-Verordnungen, Nebengesetzen u. d. ergänzenden Regelungen einschl. d. Kriegsgesetzgebung. Handausg. mit Eri. von Werner Mansfeld. Berlin: Vahlen 1941. XII, 287 p.

Gocdelman, León; Look at Labor. New York; Modern Age Books, 1940. 208 p

Az amerikai munkásságot tájékoztatja, hogy milyen jogok illetik meg a kartellekkel és trösztökkel szemben.

Guerdan, René: La Charte du Travail. Paris: Flammarion 1941. 125 p.

Hartzendorff, Kurt: Arbeitsrecht. Bad Oeynhausen: Lutzeyer 1941. 176 p. (Arbeitsrecht I.)

Klein, Hans: Die rechtliche Stellung der Familienangehörigen im Arbeitsrecht. Köln: 1941. Orthen. 73 p. Diss.

Loschke, Johannes: Arbeitsrecht. Berlin: Dt. Rechtsverl. 1941. 83 p. (Rechtspflege u. Verwaltung. 2, 15)

Röge, Fritz: Hausfrau und Hausgehilfin. Ihre rechtl. Beziehungen. Osnabrück: Fromm 1941. 128 p.

Schmidt, Friedrich H.: Arbeitszeitordnung mit den zugehörigen Gesetzen, Verordnungen, Durchführungsbestimmungen u. Kriegsvorschriften. (Kommentär) 3. erg. Aufl. Berlin: Vahlen 1941. X, 230 p.

Siebert, Wolfgang: Das Recht der Arbeit. Systemat. Zusammenstellung d. wichtigsten arbeitsrechtl. Vorschriften. Berlin: Dt. Rechtsverl. 1941. VIII, 194 p. Szerző átfogó munkajogi gyűjteménye után, ebben a műben a munkajog lényegét tankönyvszerűen foglalja össze.

Siebert, Wolfgang: Der Aufbau der Ordnung der deutschen Arbeit. Dt. Sozialismus im Arbeitsrecht. (Rede.) Neumünster: Wachholtz 1940. 15 p. (Schr. d. wiss. Akad. d. NSD. – Dozentenbundes d. Christian-Albrechts-Unio. Kiél. 12)

Wallenberg, Irmgard v.: Soziales Ehrenrecht und Strafrecht. Breslau: Kurtze 1941. XXVI. 191 p. (Strafrechtl. Abh. 421)

331.115 Kollektiv szerződések

Harbison, Frederick: Seniority Policies and Proceedings as Developed through Collective Bargaining. Princeton University, Department of Economics and Social Institutions 1941. 63 p.

Romano, Edmondo: Il contratto d'impiego privato. Firenze: Cya 1941. VII, 326 p.

Ruggieri, Salvatore: Il patto collettivo di colonia e il latifondo in Sicilia. Catania: S. A. S. T. 35 p.

Sega, Carlo. Gli accordi coUettivi intersindacali. Padova: Cedam 1941. 243 p.

331.17 ÜZEMI SZOCIÁLPOLITIKA

Hourdin, Georges: Travaii et joie, lenre á des ouvriers. Paris: Les Ed. du Temps présent 1941. 64 p.

Kurrer, Eugen: Schönheit der Arbeit im Bergbau. Hrsg. vom Amt „Schönheit der Arbeit“, Berlin. Mit 108 Abb. u. 28 Planen im Text. Berlin: Veri. d. Deutschen Arbeitsfront 1941. 119 p. (Fachschriftenr. d. Amtes „Schönheit d. Arbeit“. 16)

Sechs *Vorträge* zum Thema Schönheit der Arbeit. Berlin: Veri. d. DAF 1941. 35 p.

Wenke, Hans: Pädagogische und psychologische Grundfragen der Erwachsenenbildung im Betrieb. Vortr. Dessau 1941: Dünnhaupt. 42 p.

Wihlfahrt, R.: Der Vergleich der betrieblichen Sozialleistungen. Göttingen. Diss. von 1941. (Maschinenschr.)

Wüst, Oscar: Die Rechenschaft über die soziale Betriebspolitik. Beitr. zur Gestaltung d. sozialen Rechenschaft d. Betriebe. Berlin 1941: Lucke & Tönnies. 51 p.

Zeitgemasses, Grundsätzliches und Wegweisendes zum NS.-Musterbetrieb. Hrsg. vom Gaubmann d. DAF. Josef Reinhart. Berlin: Veri. d. Deutschen Arbeitsfront 1941. 80 p.

331.2 MUNKABÉR

Alberti, Egon: Die neue Lohnpfändungsverordnung 1940. von 30. Oktober 1940. Berlin: Dt. Rechtsverl. 1941. 36 p.

Arbeitsprogramm zur Vorbereitung einer Reichslohnordnung. Berlin: Arbeitswissenschaftl. Inst. d. Dt. Arbeitsfront 1941. 25 p. (Maschinenschr.)

Axe, Hans Günther: Auswirkungen der Kriegswirtschaftsverordnung auf die Lohngestaltung. Innsbruck 1941. (Maschinenschr.) 95 p. Diss.

Die *Änderung* der tariflichen Stundenlöhne seit Ausbruch des Krieges. Hrsg.: Arbeitswiss. Inst. d. dt. Arbeitsfront. Berlin: Dt. Arbeitsfront 1941. 107 gez. Bl. (Maschinenschr.)

Becker, Kari: Das Bedienungsgeld und das Trinkgeld des Kellners. Köln: Orthen 1941. 53 p.

Dickinson, Z. Clark: Collective Wage Determination: Problems and Principles in Bargaining, Arbitration, and Legislation. New York: Ronald Press Co. 1941. 640+XVIII. p.

Arbeiten zur *Lohnordnung*. Berlin: Arbeitswiss. Inst. d. Dt. Arbeitsfront 1941. 4° (Maschinenschr.) – 1. Arbeiten allgemeiner und grundsätzlicher Art. 2. Zur volkswirtschaftlichen Problematik. 3. Arbeitsbewertung. – Darin: Entwicklung und Begründung eines Systems der Arbeitsbewertung – 4. Einzelfragen. 5. Einzelfragen.

Lohntheorie und Lohnpolitik in Deutschland. Zusammenstellung der in d. Zentralbücherei d. DAF. vorhandenen selbstständigen Schriften zur Lohnfrage. Hrsg: Arbeitswiss. Inst. d. DAF. Berlin: DAF 1941. 57 p.

Queen's University. The Wartime Wage Policy of the Dominion Government. Kingston Ont., 1941. 16 p.

Schäfer, Kari, *Walter Kober*, *Ulrich Witting*: Lohnstop und Lohngestaltung im Kriege für die Betriebe der privaten Wirtschaft. Bln-Charlottenburg: Luchterhand 1941. 121 p. (Sonderschr. d. Reichs-Wirtschaftsführers f. Ind., Handel u. Gewerbe.)

Schelbert, Franz: Familienlöhne. Zürich U. Leipzig: Seemann 1941. 150 p.

Schlosser, Ernst: Der Mindestlohn bei Akkordarbeit. Leipzig, Diss. o. O. 1941. 90 p. 4° (Maschinenschr.)

Spohr, Werner: Der Lohnanspruch bei Arbeitsverhältnis durch Krankheit, Familienergebnisse und Erfüllung staatsbürgerl. Pflichten. Stuttgart: Fachverl. f. Wirtschafts- u. Steuerrecht 1941. 87 p.

331-3/4 GYERMEK- ÉS NŐI MUNKA

Buresch-Riebe, Ilse: Frauenleistung im Kriege. Berlin: Eher 1941. 111 p. (Schriftenreihe d. NSDAP. 2, 6).

La Donna italiana e la guerra. Bologna: Ufficio stampa e propaganda del P. N. F. 1941. 47 p., Abb.

Die Frauenarbeit im Blickfeld der Krankenstatistik. Hrsg. vom Arbeitswiss. Inst. d. Deutschen Arbeitsfront. Berlin: Arbeitswiss. Veri. 1941. 83 p.

Hailman, Dávid E.: The prevalence of disabling illness among male and female workers and house wives. Washington. U. S. Public Health Service 1941. 44. p., Kt. (Public Health Bull. 26 p.)

Hamilton, Mary-Agnes: Women at work. A Brief Introduction to Trade Unionism for Women. London: G. Rutledge et Sons, Ltd. 1941. 188 + IX. p.

Petralli Castaldi, Lucia: Dizionario enciclopedico di lavori femminili. Milano: Vallardi 1941. 536 p.

Saxer, Arnold. Die Frage der Erhöhung des Mindestalters der Kinder für den Eintritt in das Erwerbsleben. Flawil 1941. Buchdr. F. A. G. IV. 24 p.

331.6 MUNKAELOSZTÁS

Anderson, H. Dewey and *Davidson*, Percy C.: Occupational Trends in the United States. Stanford University, California: Stanford University Press 1940. X, 618 p.

Bakke, E. Wight: Citizens without work. New Haven: Yale University Press 1940. XI, 311 p. A munkanélküliség hatását vizsgálja a társadalomra és a családra vonatkozóan.

Bakke, E. Wight: The Unemployed Worker. New-Haven: Yale University Press 1940. XVI, 465 p.

Clark, Harrison: Swedish Unemployment Policy - 1914 to 1940. Washington, D. C. American Council on Public Affairs 1941. 179 p.

Fischer, Richárd: Der Arbeitseinsatz und seine Wirkung auf das Einzelarbeitsverhältnis. Leipzig: Elsner Verlagsges. 1941. 131 p.

Frazier, Franklin: Negro Youth at the Crossways. Washington D. C., American Council on Education 1940. XXIII, 301 p.

A munkanélküli néger ifjúság problémájára hívja fel a figyelmet. Ma már azokban a foglalkozási ágakban sem tudnak elhelyezkedni, amelyekben eddig kizárólag négerek dolgoztak. Az amerikai társadalomból kitaszított néger ifjúság a szélsőséges szocialista tanok terjesztője lesz.

Härtling, Else: Die Lage der erwerbstätigen Frau unter besonderer Berücksichtigung der gehobenen Berufe und der arbeitseinsatzpolitischen Fragen. Mannheim: 1941. Scherk. 69 p.

331.69 Pályaválasztási tanácsadás.

Department of the Interior. Office of Education. Occupational Information and Guidance. Organization and Administration. Washington: Government Printing Office 1940. IV, 181 p.

A könyv az USA-ban működő állami és helyi állásközvetítő, valamint foglalkozási tanácsadó szervek egységesítésének fontosságát bizonyítja.

Genée, Robert Willy: Ärztliche Einzelaufgaben bei der Beurteilung der Berufseignung und der Berufseignungsanforderungen. Leipzig: Teubner 1941. 39 p. (Beitr. zur Berufseignungskunde)

Mathieu, Josephs: Möglichkeiten einer betrieblichen Eignungsuntersuchung. Bln-Zehlendorf: Lehrmittelzentrale d. Dt. Arbeitsfront 1941. 75 p.

Nottelmann, Karl-Heinz: Die Ergebnisse der gewerblichen Nachwuchslenkung. Ihre Bedeutung f. d. Wirtschaft u. d. Einzelnen u. d. Folgerungen f. künftige Ansatzmassnahmen. Hamburg 1941. 106 gez. Bl. 4° (Maschinenschr.) Hamburg. Diss.

Orientalismo e selezione professionale. Pref. di Bruno Cavaliere *Ducchi*. Bologna: Consorzio provinciale per l'istruzione tecnica 1941. 256 p.

Riegel, John W.: The selection and development of prospective foremen. Ann. Arbor: Univ. of Michigan, Bur. of Ind. Relations 1941. 69 p. (Bull 11.)

Zalezvsky, Rudolf: Die Berufseinsatzpolitik im nationalsozialistischen Volkreich. o. O. 1941. 118 gez. Bl. (Maschinenschr.) Königsberg. Diss.

331.81 MUNKAI DŐ.

Le Ferie del personale in tutti i settori del lavoro. Norme legislative generali e dei contratti collettivi sul riposo annuale d'obbligo. Capodistria Focardi 1941. 61 p.

Hugi, Margrit: Die englische Arbeitszeit und ihre Auswirkungen auf die Familie. Genf: 1941. 48 p. (Maschinenschr.) Diss.

Siebert, Wolfgang: Englische Sozialpolitik im Arbeitsrecht. Stuttgart: Kohlhammer 1941. XI, 80 p. (D. soz. Voraussetzungen d. engl. Anspruchs in Europa.)

331.82 MUNKAHELY. MUNKAEGÉSZSÉGÜGY.

Les *Entreprises* modèles de l'Allemagne, par l'Institut d'études du travail prés le Front Allemand du Travail. Bruxelles: Maison int. d'édition 1941.

Felten, Josef: Hygienie der Arbeit im faschistischen Italien. Leipzig: Barth 1941. 102 p. (Arbeitsmedizin. 15)

Das *Grubensicherheitswesen* im Deutschen Reich im Jahre 1939. Aufgest. vom Grubensicherheitsamt im Reichswirtschaftsministerium. Grubensicherheitsber. 19. Berlin: Ernst 1941. 113 p. 4°. Aus: Z. f. d. Berg-, Hütten- u. Salinenwesen im Deutschen Reich. 88. 1940.

Gaubatz, Erwin: Die Porphyrsilikose. Staublungen-erkrankungen von Arbeitern in den Porphyrsteinbrüchen der badischen Bergstrasse. Leipzig 1941. 68 p.

Medical Research Council. Industrial Health Research Board. Industrial Health in War. London H. M. Stationary Office 1940. IV, 736 p.

Volksgesundheit und Körper ertüchtigung. Broecker, Siegfried von: Zusammenhänge zwischen Pensionierungs-krankheit und Alter bei Arbeitern und Angestellten eines Berliner Grossbetriebes vom Standpunkt des Betriebsarztes aus gesehen. Diss. Berlin 1941. 34 p.

331.832 MUNKÁSHÁZTARTÁS.

Belshaw, H.: Standards of Living, Wages and Prices. Wellington 1941. 48 p.

Az életnivót, a munkabéretet és az árakat vizsgálja a kapitalista demokrácia, a fasizmus és a szocializmus gazdaságtársadalmi rendszerében.

Ministry of Labor and Nat. Service. Weekly *Expenditure of workingclass households in the U. K. in 1937-38.* London: Stat. Off. 1941. 3 p.

335.86 KOMMUNIZMUS, BOLSEVIZMUS.

Pavelic, Ante: Errori e orrori. Comunismo e bolscevismo in Russia e nel mondo. Le teorie comuniste e la prassi bolscevica nella Russia sovietica e nella propaganda mondiale. Pref. di Alessandro *Pavolini*. (Ist. per gli studi di politica int.) Varese-Milano: Nicola 1941. 275 p.

Rote *Weltrevolution*. (Plane u. Organisationen d. 3. Internationale – „Komintern“ – Zur Diktatur d. Minderwertigen.) Erarbeitung u. Hrsg. Hauptamt-Schulungsamt. Berlin: Der Reichsführer 1941. 47 p.

331.88 MUNKÁSSZERVEZETEK.

Allegro, Gandolfo: Un esperimento di organizzazione fascista del bracciantato agricolo. Verona 1941. Albarrelli-Marchesetti. 37 p.

Brooks, Róbert R. R. As steel goes . . . Unionism in a Basic Industry. New-Haven, Yale University Press. London: Humprey Milford, Oxford University Press 1940. 275 p. + XII.

Az acélmunkások szakszervezeteinek felépítésével, fejlődésével és működésével foglalkozik. Továbbá rámutat az amerikai munkásszervezetek és a munkaadók egyesületeinek egymás elleni küzdelmére.

Ducommun, Charles Frédéric: Diagnostic économique et néo-syndicalisme. Lausanne: Roth 1941. IV, 344 p., Fig. Fr. 9 (Zugleich). Lausanne, Diss. (u. d. I.) Essai sur la théorie des crises économiques et les positions du syndicalisme suisse.

Giacchero, Giulio: Storia del movimento sindacale europeo. Firenze: Sansoni 1940. XI, 347 p.

Hammitzsch, Horst: Sangyó-hókoku. Die japanische Arbeitsfront. Tókyó: Deutsche Ges. f. Natur- u. Völkerkunde Ostasiens. Leipzig: Harrassowitz in Komm. 1941. 28 p. (Mitt. d. Dt. Ges. f. Natur- u. Völkerkunde Ostasiens. 32, T. D.)

Hutt, Allén. British Trade Unionism: An Outline History. London: Lawrence and Wishart. Ltd., 1941. 160 l.

McHenry, Dean E.: His Majesty's Opposition-Structure and Problems of the British Labour Party 1931-1938. Berkeley, California: University Press 1940. XII, 320 p.

A tanulmány az angol munkáspárt 1931 és 1938 közötti szerkezetéről és problémáiról szól.

L'Organisation syndicale et corporative italienne. Roma: Operaia Romana 1940. 176 p.

Slichter, Summer H.: Economic Factors Affecting Industrial Relations Policy in National Defense. New York: Industrial Relations Counselors, Inc. 1941-112 p.

A könyv szerint a mai időkben a szakszervezetek és a munkaadók között az eddiginél szorosabb együttműködésre van szükség.

Slichter Summer H.: Union Policies and Industrial Management. Washington: The Brookings Institution. 1941. XIV, 597 p.

A mű a munkaadók és munkások viszonyának minden vonatkozására kiterjed. Párhuzamot von a szervezett és a nem szervezett munkások között.

Strauss, Patricia. Bevin et Co.: The Leaders of British Labor. New York: Putnam's Sons 1941. 246+X p.

331-93 MUNKASZOLGÁLAT

Decker, Will. Der deutsche Arbeitsdienst. Ziele, Leistungen u. Organisation d. Reichsarbeitsdienstes. 2., überarb. Aufl. Berlin: Junker u. Dönhaupt 1941. 56 p. (Schr. zum Staatsaufbau. 14/14 a.)

Ich war Arbeitsmaid im Kriege. Vom Einsatz d. Reichsarbeitsdienstes d. weibl. Jugend nach Berichten v. Arbeitsmaid. Hrsg. von Hilde *Haas*. Leipzig: Der nationale Aufbau 1941. 156 p.

Jahrbuch des Reichsarbeitsdienstes. Hrsg. von Hermann *Müller-Brandenburg* unter Mitarb. zahlr. Führer d. Reichsarbeitsdienstes. Jg. 5, 1941. Berlin: Volk u. Reich. Veri. 1941. 115 p.

Müller-Brandenburg, Hermann: Gedanken um den Reichsarbeitsdienst. Leipzig: Der nationale Aufbau 1941. 48 p.

333.32 LAKÁSKÉRDÉS

Das *Bad* in der Volkswohnung. Untersuchg. über d. hygienischen Wert u. d. bauliche Gestaltung v. Badeeinrichtungen im Arbeiter-Wohnstättebau, veranst. v. d. Dt. Ges. f. Wohnungswesen. Bln.-Charlottenburg: Wasmuth Verlbh. 1941. 56 p.

Boruttau, Horst u. *Heinrich* Walter: Förderung des Landarbeiterwohnungsbaues. Gesetzl. u. verwaltungsmässige Grundlagen d. Vierjahresplanmassnahme. Eberswalde: Verlagsges. Müller 1941. 444 p. (Handbücherei d. Wohnungs- u. Siedlungswesens. 18)

Forestier, Hubert: La famille ouvrière dans sa maison, enquête sur les logements ouvriers. Paris: Ed. du Temps présent. 1941. 65 p.

Homes for aged in the United States. Washington: Bur. of Labor Statist. 1941. 126 p. (Bull. 677)

Kiefersauer, Fritz: Kriegsnotrecht für Miet- und Pachtverhältnisse. F. 2. Berlin: Schweitzer Veri. 1941. - 2. Stand vom 1. Febr. 1941. 162 p.

Kühne, Eitel Fritz: Gelenkte Bauwirtschaft. Berlin: Elsner Verlagsges. 1941. 212 p.

Lubahn, Johannes: Bauland, Mietwohnung, Heimstätte. Die Verwurzelung unseres Volkes mit s. Boden. Jena: Fischer. 1941. 68 p. (Forschungsstelle f. Siedlungs- u. Wohnungswesen an d. Univ. Münster i. W. Materialien-Samml. 39)

Lütge, Friedrich: Sozialpolitik und Wohnungsbau. Berlin: Schirmer 1941. 45 p. (Schr. des Bau-Kurier. 4) Aus: Der Bau-Kurier 1941. 15-18.

Die *Möglichkeiten* der Privatinitiative im Nachkriegs-Wohnungsbau. Berlin: Bau-Verl. 1941. 45 p.

Oebike, Ilse Walburgis: Die Berechnung des Wohnungsbedarfs. Emsdetten (Westf.) Lechte. 1941- VI, 63 p.

Probleme des neuen deutschen Wohnungsbaues. Mit Betr. von Julius Brecht (u. a.) Jena: Fischer 1941. 88 p. (Forschungsstelle f. Siedlungs- u. Wohnungswesen an der Univ. Münster i. W. Materialien Sammlung 38)

Reichswohnungsvorschriften. Dienstwohnungsvorschriften, Werkdienstwohnungsvorschriften, Mietwohnungsvorschriften, sonst. Vorschriften f. Reichswohnungen. Textausg. mit sämtl. Vollzugsbestimmungen nach d. Stand vom 1. Januar 1941. München: Veri. f. Verwaltungspraxis 1941. 102 p.

Schulze-Fielitz, Günther: Die Bauwirtschaft im Kriege. Berlin: Junker u. Dönhaupt 1941. 40 p. (Schr. zum Staatsaufbau. 53)

Seiff, Rudolf: Die deutsche Kleinsiedlung. Eine Untersuchung unter wirtschaftl., sozialen u. kulturellen Gesichtspunkten. Eberswalde: Verlagsges. Müller 1941. 124 p. (Wohnungswesen u. Städtebau. 3)

Tiedemann, Hans: Die Förderung der gemeinnützigen Kleinwohnungswirtschaft durch die Abgabepolitik der öffentlichen Hand. Hamburg 1941. 239 gez. Bl. 4° (Maschienschr.) Hamburg. Diss.

Werner-Meier, Werner u. Waldemar *Draeger*: Die Gemeinnützigkeit im Wohnungswesen. Wohnungs-gemeinnützigkeitsges. vom 29. Febr. 1940 nebst Durchführungsvorschriften u. einschlägigen sonstigen Vorschriften. Eri. unter Mitw. von Richard Mussfeld. 2. Aufl. Berlin: Heymann 1941. VII, 299 p. (Handbücherei d. Reichsverbandes d. dt. gemeinnütz. Wohnungswesens. 1)

334 SZÖVETKEZETI ÜGY

- Barnett, James D.:* A More Cooperative Democracy. New York: Richárd Smith 1941. 179 p.
Különösen a fogyasztók szempontjából hangoztatja a szövetségi gondolat nagy fontosságát.
- Department of Labor.* Bureau of Labor Statistics: Organization and Management of Consumer's Cooperatives and Buying Clubs. Washington 1941. 106 p.
- Fabra, Ribas A.:* La cooperación. Su porvenir está en las Americas. Popayán: Instituto de Estudios Cooperativos de Cauca, 1941. XV, 235 p.
A szövetségi mozgalom nagy fontosságát hangsúlyozza Latin-Amerika jövő gazdasági életében.
- Friedrich, Hans Péter:* Das Genossenschaftskapital. Basel 1941. 267 p. Diss.
- Kress, Andrew J.:* Introduction to the Co-operative Movement. New York and London: Harper & Brothers 1941. XII, 370 p.
- Raducanu, Mircea J.:* Die Genossenschaftsbewegung in Rumänien. Dresden: Dittert 1941. 96 p.
- Sorenson, Helen:* The consumer movement – what it is and what it means. New York: Harper 1941. XIII, 245 p.
- Staikoff, Gawril P.:* Die Bedeutung der Genossenschaften in der bulgarischen Volkswirtschaft. Stuttgart: Kohlhammer 1941. 108 p. (Zugleich) Berlin WiH., Diss.
- Turner, H. Haines:* Case Studies of Consumer's Cooperatives. New York: Columbia University Press, London 1941. 330 p.
- A szövetségi mozgalom fejlődésének és jövő képének leírása.

335 SZOCIALIZMUS

- Bachelin, Henri:* Les précurseurs. P. J. Proudhon, économiste socialiste national. Paris: Mercure de France 1941. 157 p.
- Hubatka, Clodoald:* Die materialistische Geschichtsauffassung, ihr Recht und Unrecht im Lichte der Skolastik. Rohrschach (Schweiz) 1941. Savelti, Hubatka in p. Rom. Pontif. Univ. Greg. Diss.
- Perticone, Giacomo:* Linee di storia del socialismo. Milano: Ispi 1941. 353 p.
- Somban, Werner:* Il socialismo tedesco. Trad. tedesco. Firenze: Vallecchi 1941. 393 p.
- Walter, Emil:* Europäischer Sozialismus. Zürich, New-York: Verlag der Aufbruch 1942. 183 p.

34 JOG

- Barassi, Lodovico:* La famiglia legittima nel nuovo codice civile. Milano: Giuffré 1941. 337 p.
- Benettini, Giorgio:* Compendio di diritto civile secondo il nuovo codice. Milano: Ed. Bocca 1940. 161 p.
Az új törvénykönyv magánjogi részének kivonatos ismertetése.
- Di Carlo, Eugenio:* Filosofia del diritto. Palermo: Ed. Palumbo 1940. 139 p.
- Diez, Dr. Julio:* Estudios de Derecho Social. Caracas, Tipografía Americana 1940. 202 p.
Társadalomjogi problémákat tárgyal.
- Di Marcantonio, Amleto:* Le figure soggettive del diritto corporativo. Milano: Dott. A. Giuffré 1942. 307 p.
- Franchi, L.* Leggi usuali d'Italia. Milano: Ed. Hoepli. 3038 p.
- Franchi, L. E. Feroci V.:* Codice Civile. Milano: Ulrico Hoepli 1941. 393 p.
- Mazzoni, Giuliano:* Introduzione al diritto corporativo. Milano: Giuffré 1941. 254 p.
- Putzolu, Antonio:* La nuova legislazione fascista. Roma: Tipografía Camera Fasci e Corporazioni 1941. 23 p.
- Tramontana, Domenico:* Diritto Corporativo. Milano: C. E. T. I. M. 1941. 67 p.

Wölbling, Paul: Das Sippenvermögen. Ein Beitrag zum Wiederaufbau d. dt. Sippenrechts. Berlin: Vahlen 1941. VI, 60 p.

- Zanobini, Guido:* Il diritto corporativo nella recente legislazione. Milano: Dott. A. Giuffré 1942. 32 p.
- Zängerle, Hortensia:* Die öffentlichrechtliche Stellung der Frau in der Schweiz: Wil. Meyerhaus 1940. IV, 119 p.

361/362 KÖZJÓTÉKONYSÁG

362.1/7 CSECSEMŐ-, IFJÚSÁG- ÉS CSALÁD-VÉDELEM.

- Amon, Ágnes:* „Die Zukunft gehört dem Kind”. Die Tätigkeit der Landeskinderschutz liga. Budapest: Göllner 1941. 88 p.
- Bachmann, Walter:* Altersversicherung oder Familienzulagen? Entwurf für eine umfassende wirtschaftliche Förderung der Mehrkinder-Familien. Luzern: Veri. Familia 1941. IV, 32 p.
- Benzing, Richárd:* Gesundheitsfürsorge für Mutter und Kind. Stuttgart: Enke 1941. VI, 117 p.
- Benzing, Richárd:* Grundlagen der körperlichen und geistigen Erziehung des Kleinkindes im nationalsozialistischen Kindergarten.
- Binder, Hans:* Die uneheliche Mutterschaft. Ihre psychologischen, psychiatrischen, sozialen u. rechtlichen Probleme. Für Ärzte, Juristen u. Fürsorgebeamten. Bern: Huber 1941. 378 p.
- Comando Generalé della Gioventu Italiana del Littorio:* Problemi della Gioventu. Roma: Comando Generalé della GIL 1942.
- Litherland, I. C.:* The law relating to child welfare, affuiation and adoptions. Child Welfare Act 1939. London: Sweet & M. 1941. 394 P-
- Lorzvin, Lewis L.* Youth Work Programs – Problems and Policies. Washington: D. C. American Council on Education 1941. X, 195 p.
Az ifjúság munkaügyi és szociálpolitikai problémáit elemzi.
- Marini, Camillo:* L'unione fascista fra le famiglie numerose, e le provvidenze demografiche fasciste. Manuale pratico di consultazione contenente le leggi, circolari, istruzioni, etc. pubblicate a tutto il 31 luglio 1940 aggiornate, coordinate e annotate ad uso degli uffici pubblici amministrativi e finanziari e dei singoli interessati. Parma: Donati 1941. 222 p.
- Siebert, Wolfgang:* Grundzüge des deutschen Jugendrechts. Berlin: Dt. Rechtsverl. 1941. 148 p. (Schr. zum Jugendrecht. 1)
- Woodbury, Róbert Morse:* Methodes d'enquête sur les conditions de vie des familles. Revenu – dépenses – consommation. Genève 1941. VII, 170 p.

362.93 HADIGONDOZÁS.

- Kallmeyer, Werner:* Die Einschulung versehrter Wehrdienst- und Einsatzbeschädigter aus landwirtschaftlichen Berufen. Dresden: Hermanns 1941. 95 p., Abb. M. 1,75.

37 OKTATÁS, NEVELÉS

- Behlen, Heinrich:* Die landwirtschaftliche Berufsschule. Methodisches Handbuch f. d. Lehrer an landwirtschaftl. Berufsschulen. Unter Mitarb. von Wilhelm Nordemann hrsg. 2. verm. u. verb. Aufl. Langensalza: Beltz 1941. VIII, 619 p.
- Bottai, Giuseppe:* Die „Carta della Scuola” (dt.). Das neue fascist. Schulstatut. Dt. Übertr. mit e. Lebensabriss Giuseppe Bottais v. Ferdinánd Siebert. Leipzig: Meiner 1941. IV, 106 p.
- Bottai, Giuseppe:* La nuova scuola média. Firenze: Sansoni 1941. 286 p.
- Campanile, Aristide:* Un' educazione orizzontale per una cultura verticale. Napoli: D. Conte 1941.

- Feroci*, Virgilio: Istituzioni di diritto sindacale e corporativo. Padova: Cedam 1940. 363 p.
A korporációs rendszernek nemcsak jogi és gazdasági alkatát mutatja be, de azt is, hogy a fasizmus nem csupán szervezet, hanem nevelési mód is. A gazdasági élet, szociális felelősség és a nevelés megfelelő jogszabályokkal való biztosítása a nemzet belső konszolidációjának, építőmunkájának és a birodalom kiépítésének talpköve.
- Hentschel*, Joachim: Leitfaden für das berufsständische Wissen der Nährstandslehrlinge. Berlin: Parcy 1941. 82 p.
- Höling*, Káthe: Massnahmen planmäßiger Erwachsenen-erziehung in der deutschen Industrie. Köln 1941: Orthen. 100 p.
- Kersten*, Otto: Praxis der Erziehungsberatung. Ein Handbuch mit Bibliographie. Unter Mitarb. von Hildegard Meyer. Stuttgart: Enke 1941. XII, 551 p.
Ein Jahr *Kriegsarbeit* des Amtes für Berufserziehung und Betriebsführung der Deutschen Arbeitsfront. 1939/40. Bln-Zehlendorf: DAF, Amt f. Berufserziehung 1940. 60 gez. Bl. (Maschinenschr.)
- Long*, C. Darl: School-Leaving Youth and Employment. Columbia University 1941. 84+VII p.
- Stezvart*, Mary: The Education of the Backward Child. London: Victor Gollancz Ltd. and the Fabian Society 1941. 24 p.
- Strecke*, Erich u. Erika *Stagge*: Die Überwindung der Ungelernten. Vorschläge f. e. nat.-soz. Berufsordnung. Mit e. Einl. von Albert Müller. Berlin: Eher 1941. 72 p. (Das junge Deutschland. Sonderveröff. 2)
- Thayer*, V. T. (etc). The social studies in general education. London: Appleton-Century 1941. 416 p.
- Wegweiser* durch das gewerbliche Berufs- u. Fachschulwesen des Deutschen Reiches. Im Auftr. d. Reichsministerium f. Wissenschaft, Erziehung u. Volksbildung bearb. v. d. Reichsstelle f. Schulwesen. Berlin. Schulj. 1938. Langensalza: Beltz 1941. XXIV, 389 p.

38 KÖZGAZDASÁG

380 KÖZGAZDASÁGTAN

- Basch*, Antonin: The new Economic Warfare. New York: Columbia University Press 1941. 190+XIII p.
- Bladen*, V. W.: An Introduction to Political Economy Toronto: University of Toronto Press 1941. 299+X p.
- Bolza*, Hans: Grundriss einer systematischen Wirtschaftslehre. Stuttgart: Kohlhammer 1941. 223 p.
- Capodaglio*, Giulio: Sommario di storia delle dottrine economiche. Milano: Giuffrè 1941. XX, 227 p.
- Carell*, Erich: Volkswirtschaftslehre. Eine Einf. 2. erw. Aufl. Leipzig: Quelle & Meyer 1941. 313 p.
- Chytil*, Václav: Vom Begriff des Ganzen. Eine wirtschaftsphilosophische Betrachtung. Prag: Jakowenko 1941. 35 p.
- Degli Espinosa*, Agostino: Scienze economiche e sociali. Roma: Irce 1941. 167 p.
- Delettrez*, Jean-Marie: Les récentes théories des crises fondées sur les disparités des prix. Paris: Pedone 1941. 330 p.
- Diehl*, Kari: Die sozialrechtliche Richtung in der Nationalökonomie. Jena: Fischer 1941. VI, 144 p.
- Eckard*, E. W.: Economics of W. S. Jevons. Washington: D. C. American Council on Public Affairs 1940. 113 p.
- Études économiques et sociales* publiées à l'occasion du 25. anniversaire de la fondation de la Faculté des sciences économiques et sociales de l'Université de Genève. Par Antony Bâbel, Charles Burky, Edouard Folliet. Genève: Georg 1941. IV, 415 p.
- Gerhard*, Walter: Die Auffassung von der Arbeit in den verschiedenen nationalökonomischen Theorien. Limburg a. d. Lahn: Limburger Vereinsdr. 1940. 74 p.
- Heer*, Josef: Die Bedarfswirtschaft. Das Problem Mensch und Maschine und seine Lösung. Horgen: J. Heer 1941. 62 p.
- Hornbostel*, Henry: Éléments de théorie économique. T. 1. Fasc. 1. Poitiers: Soc. franc. d'imprimerie et de librairie 1941. 281 p.

- Huppert*, Walter: Verteilung. Eine Untersuchung über d. Zusammenhänge zwischen Erzeugung, Einkommen u. Verbrauch. Tübingen: Mohr 1941. VII, 75 p.
- Kagawa*, Toyohiko: Vers une économie fraternelle. Trad. de l'anglais. Gilly: Editions du Foyer 1941. 197 p.
- Krajčević*, Vojtech: Die Struktur der slowakischen Wirtschaft. Pressburg: Cas-Verl. 1941. 77 p.
- Küng*, Emil: Der Interventionismus. Volkswirtschaftliche Theorie d. staatl. Wirtschaftspolitik. Bern: Grunau 1941. 375 p. (Teildruck auch als Diss., Bern.)
- Pirou*, Gaé'tan et Maurice *Byé*: Traité d'économie politique. T. 1. Les cadres de la vie économique. - Gaé'tan Pirou: L'agriculture - le commerce. Paris: Recueil Sirey 1941. 330 p.
- Rice*, R. M. Money & Men. Nashville, Tennessee: Baird-Ward Press 1941. 193 p.
- Seat ásta*, Gino: La moneta lavoro. Ascoli Piceno: Giuseppe Cesari 1942. 31 p.
- Simoni*, Gaetano: Principi di economia. Roma: 1941. Tip. Fiamme gialle. 195 p.
- Snyder*, Carl: Capitalism the Creator. New York: The Macmillan Company 1940. XII, 473 p.
- Taviani*, Paolo Emilio: Saggio sulla teoria del profitto nella scuola smithiana. Firenze: Cya 1941. 70 p. (Economia. Riv. di econ. corporativa e di scienze sociali. Coll. di monografie. 7)

380.013 HÁBORÚS GAZDASÁGTAN.

- Aréna*, Celestino: L'economia di guerra. Sancasciani, Pesa 1941: Stianti 63 p.
- Lütke*, Heinz: Zusammenbruch und Neuaufbau der Weltwirtschaft. Berlin: Junker und Dünnhaupt 1941. 141 p.
- Muthesius*, V.: Autarchie de l'Europe. Bruxelles: Maison int. d'édition 1941. 48 p.
Um die *Neugestaltung* der europäischen Wirtschaft. Berl. Dt. Informationsstelle 1941. 91 p.
- Studies in war economics*: Montreal, Canada: Int. Labor Off. 1941. 199 p. (Studies and reports. Ser. B. 33)
- Teleki*, André: L'économie et la guerre. Lausanne: Payot 1941. 64 p.

380.9 GAZDASÁGTÖRTÉNET.

- Kern*, Anton: Ein Kampf ums Recht. Grundherren u. Weinbauern in d. Steiermark im 16. u. 17. Jh. Eine sozialpolit. Studie. Graz: Steirische Veri. Anst. 1941. 126 p. (Das Joanneum.)
- Zischka*, Anton: Sieg der Arbeit. Geschichte des fünf-tausendjährigen Kampfes gegen Unwissenheit u. Sklaverei. Leipzig: Goidmann 1941. 380 p.

381 GAZDASÁGPOLITIKA

- Airbey*, P.: Économie organisée 1941. Angoulême: Éd. libéraliste 1941. 153 p.
- Les *Annuaire*s de l'activité économique. La reprise économique. 1. éd. 1941. Paris et la Seine. Paris: La Belle France 1941. 448 p.
- Beals* Carleton: Pan America. Boston: Houghton Mifflin Co. 1940. XIV, 545 p.
Pánamerika gondolatát a gazdasági önellátás szempontjából nézi.
- Benham*, Frederick: Great Britain Under Protection. New York: The Macmillan Company 1941. IX, 271 p.
Rámutat azokra a hátrányokra, amelyek az országok autarkia törekvéséből az angol közgazdaságra származik.
- Die syndikale *Berufsorganisation* und das korporative System in Italien. Roma 1941: Tip. Operaia Romana. 174 P-
- Blackwell*, Percy W.: Economic Defense of Latin America. Boston: World Peace Foundation 1941. 96 p.
Németország és a tengelyhatalmak Dél-Amerikával való gazdasági összeköttetésére és iránta való érdeklődésére hívja fel a figyelmet. A könyv szerint ez a körülmény Észak-Amerikára politikailag még veszélyesebb, mint gazdaságilag.

- Bloch, Roger*: Les applications en Francé de l'économie mixte. Paris: Pichon et Durand-Anzias 1941. 156 p.
- Boller, Hans-Hermann*: Pflege des Handwerks in Deutschland. Berlin 1941: Heenemann (zu beziehen: Berlin: Dt. Informationsstelle) 87 p., Abb. (Das Deutschland d. Gegenwart. 12)
- Bureau Internationale du Travail. Études sur l'économie de guerre.* Montreal 1941. 200 p.
A mai háború következtében előállott gazdasági és szociális helyzetet elemzi. Főbb fejezetek: „A háborús idők munkabéréi, „élelmiszerek árának ellenőrzése”, „háborús lakáspolitiká”
- Cáuvín, Ernesto*: Problemi di politica economica ed economia corporativa. Genova: Crovetto 1941. 72 p.
- Chessa, Federico*: Economia politica corporativa. Torino: Giapichelli 1941. 260 p.
- Clark, Colin*: The Conditions of Economic Progress. London and New-York: Macmillan 1940. XII, 504 p.
- Clementi, Filippo*: Commercio e industria in Itália dalia preistoria ali'autarchia. Roma: Ars 1941. 262 p.
- Coscéra, Fernando*: Professioni e arti nello Stato Fascista. Roma 1941: Arti gráf. Trinacria. 279 p.
- Cosciani, Cesare*: Elementi di economia politica. Padova: Cedam 1941. 347 p.
- Ercufá, Pétre*: Die Genesis des modernen Kapitalismus in Rumanien. Leipzig: Meiner 1941. XII, 118 p. M 5.
- Eicropa's Trade: A study of the trade of European countries with each with the rest of the world.* Geneva: League of Nations 1941. 116 p.
- Finke, Friedhelm*: Der wissenschaftliche Streit um die Gestaltung der deutschen Agrár- und Industriepolitik um die Jahrhundertwende. Liegnitz 1941: Heinze. 83 p. Königsberg HaH. Diss. von 1940.
- Hevesy, Paul*: World Wheat Planning and Economic Planning in General. London, New York, Toronto: Oxford University Press 1940. XIV, 912 p.
Hevesy szerint az 1926 és 1934 között összegyűjtött hatalmas készlet az oka az amerikai gabonaválságnak.
- Hitch, C. J.*: America's Economic Strenght. London: Oxford University Press 1941. 114 p.
- Kehrl, Hans*: Bürokratische oder unternehmerische Wirtschaft. Frankfurt a. M.: Breidenstein Verlagsges. 1941. 39 p.
- Masci, Guglielmo*: Corso di economia politica corporativa. Vol. 2. Roma: Foro italiano 1941. 400 p.
- Massi, Ernesto*: L'Africa economica. Milano: Giuffré 1941. VIII, 392 p.
- Mattéi, Rodolfo de*: Dal „transformismo” al socialismo. Facoltà di scienze politiche „Cesare Alfieri” della R. Università degli studi di Firenze. Firenze: Sansoni 1940. 161 p.
- Mc Kee, Jane (editor)*: Marketing Organization and Technique. Toronto: The University of Toronto Press 1940. 121 p.
A fogyasztási javak elosztásának kérdését tárgyalja.
- Nardoni, Domenico*: Orientazioni e sviluppi in politica economica. Roma: Tip. ed. Sallustiana 1941. 233 p.
Aus: „Il commercialista” 1941.
- Papi, Ugo, Giuseppe*: Equilibrio fra attività economica e finanziaria. Milano: Dott. A. Giuffré 1942. 180 p.
- Petrone, Corrado*: Principi di economia fascista e nazional-socialista. Campobasso: Fratelli Petrucciani 1941. 197 p.
- Princeton University: Industrial Relations Section: Problems and Policies in Industrial Relations in a War Economy.* Princeton 1940. 55 p.
Négy részben foglalkozik a háborús gazdálkodás legfontosabb problémáival, különösen a munkaidő, munkabér, létminimum és a lakásügy kérdésével.
- Saverio, Orlando Francesco*: L'economia bellica ed i problemi della nuova Európa. Milano: Fratelli Bocca 1941. XII, 274 p.
- Schack, Herbert*: Mensch und Arbeit. Vom Wesen dt. Wirtschaft. Berlin: Junker u. Dünnhaupt 1941. 189 p.
- Schneider, Hans*: Die neue deutsche Wirtschaft spolitik. Munster: Coppenrath 1941. 84 p.
- Sikes, Earl R*: Contemporary Economic Systems. Their Analyses and Historical Background. New York: Henry Holt & Co. 1940. XIV, 690 p.
- Tarchi, Angelo*: Prospettive autarchiche. Rassegna economica delle produzioni nazionali e lineamenti dei problemi autarchici. Ricerca e coordinazione statistica a cura di Andrea de Mitri. Firenze: Cya 1941. 674 p.
- Uhlitzsch, Gerhard*: Die neuen Formen der Gemeinschaftsarbeit des Handwerks und ihre wirtschaftliche Bedeutung. Jena 1941: Neuenhahn. 104 p. Jena. Diss.
- Vito, Francesco*: Economia politica corporativa. II prezzo. La moneta. Milano: Giuffré 1941. 317 p.
- Die Wirtschaftsstruktur Ungarns: Bearb. im Wiener Inst. f. Wirtschaftsforschg. Jan. 1941. Wien • Südosteuropa-Ges. 1941. 1 Kt. 73x63*5 cm.*

381.2 ÜZEMTAN

American Management Association. Effects of Social Security Legislation on Company Operating Costs. New York 1940. 23 p.

Arnhold, Kari: Der Betriebsführer im nationalsozialistischen Betrieb München: Dt. Arbeitsfront, Gauwltg. München-Oberbayern 1941. 19 p. Abb. 4⁰

Feldman, Hermán: Stabilizing Jobs and Wages through Better Business Management. New York: Harper and Brothers 1940. XV, 334 p.

Hönninger, Georg: Unternehmergewinn und Wirtschaftlichkeit. Ein betriebswirtschaftl.-volkswirtschaftl. Beitr. zur Lösg. d. Gewinn- u. d. Wirtschaftlichkeitsproblems. Nürnberg: Krische 1941. 92 p., Tab (Nürnberg. Beitr. zu d. Wirtschafts- u. Sozialwiss.) (Zugleich) Nürnberg, Hindenburg-H., Diss. von 1940.

Nöhling, W.: Betriebliche Menschenführung, eine Aufgabe der Betriebsführer, Betriebsleiter und Meister. (Mit e. Geleitwort von A. Bremhorst.) Berlin 1941. 62 p.

381.6 ÁRSZABÁLYOZÁS

Fournier, Marcel: La réglementation des prix. La hausse illicite. Paris: Ed. du „Tableau fiscal et juridique” 1941. 64 p.

Gemelli, A. e Migliorini-Varinetti, A.: Approvigionamenti e consumi in tempó di guerra. Roma: Unione Editoriale d'Italia 221 p.

Glissmann, A.: Preisbildung und Preisüberwachung. Syst. Sammlung aller Preisvorschriften mit erl. Anmerkungen. In Forts. d. von Herbert Engelsing begr. Samml. hersg. 3. Aufl. (mit eingearb. Erg.-Lign. 1-18 zu d. Vorauf.). Berlin: Vahlen 1941. 469 p.

Hebert, Walther Hermann: Kosten, Preise und „angemessener Gewinn” im Kriege. Ein Querschnitt durch aktuelle volks- u. betriebswirtschaftl. Fragen d. neuesten Kriegspreis-Verordnungen. Mit d. wichtigsten gesetzl. Bestimmungen im Wortlaut u. e. Verz. d. Preisbehörden. Nebst Nachtr. Stuttgart: Veri. f. Wirtschaft u. Verkehr 1941. 207 p. XVI.

Hirt, Ernst: Die Errechnung u. Abführung von Übergewinnen nach der Kriegswirtschaftsverordnung. Eine allgemeinverständl. Darst. zur Frage d. Gewinnabschöpfung u. Preissenkung f. Industrie, Handel u. Handwerk. Bonn: Stollfuss 1941. 44 p. (Samml.: *Hilf dir selbsi 1 194*)

Kalverdm, Wilhelm: Kriegspreise und angemessener Gewinn. Frankfurt a. M.: Wirtschaftskammer, Hessen ... 1941. 24 p.

Kayser, Hansgeorg: Le miracle de la stabilité des prix. Bruxelles: Maison int. d'édition. 1941. 28 p. (La force écon. du Reich.)

Kayser, Hansgeorg: Il miracolo della stabilita dei prezzi. Roma 1941: Failli 30 p. (Quaderni di politica e di economia contemporanea.)

Living costs in Canada, 1940 (with detailed statement on construction of Dominion Bur. of Statistics cost-of-living index). Ottawa: Dominion Bur. of Statistic. 1941. 11 p. (Maschinenschr.)

Martzlöff, Hans: Vorschriften zur Preisbildung im Kriege. Bln-Halensee: Dt. Verl. f. Politik u. Wirtschaft 1941. 60 p.

- Moreau-Neret, Olivier*: Le contrôle des prix en France. Paris: Recueil Sirey 1941. 410 p.
- Nándin, Paul*: Le commerce et le régime légal des prix. Paris: Comité d'action écon. et douanière. 52 p. (Publ. du Comité d'action écon. et douanière.)
- Noyes, Charles E.*: Wartime changes in the cost of living. Washington: Ed. Research Reports 1941. 16 p.
- Rentrop, Wilhelm u. Hansgeorg Kayser*: Preispolitik und Preisüberwachung in Europa. München: Beck 1941. M. 5-80
- Schmölders, Günter, u. Gráf Péter Yorck v. Wartenburg*: § 22. Die Preisbildung nach d. Kriegswirtschaftsverordnung. Stuttgart: Kohlhammer 1941. 61 p.
- Wohlhaupt, Fritz, Wilhelm Rentrop u. Martin Bertelsmann*: Die gesamten Preisbildungsvorschriften nach dem Vierjahresplan unter Einschluss des bisherigen Rechts. 3. Aufl. Stand vom Sept. 1940. Dd 1. 2. München: Beck 1941. 2589 p. in getr. Pag. Leseblattausz.

381.63 KÖZÉLELMEZÉS

- Orr, Sir John and Lubbock, Dávid*: Feeding the People in War-Time. London: Macmillan and Co. Ltd. 1940. VI, 88 p.
- Walworth, George*: Feeding the Nation in Peace and War. London: Allen & Unwin Ltd., 1940. 548 p.
- Érdekesen hasonlítja össze az elmúlt világháború és a mostani háború étellemezési problémáját.

383 MEZŐGAZDASÁGI POLITIKA

- Fortunait, Paolo*: Aspetti sociali dello assalto al latifondo. Roma: I. N. C. P. 1941.
- Grober, Július*: Die medizinischen, hygienisch-technischen und sozialen Hilfsmittel der italienischen Ackerbausiedlungen im Mutterlande und in den Kolonien. Jena: Fischer 1941. 65 p.
- Harmening, Rudolf, u. Erwin Patzold*: Die landwirtschaftliche Schuldenregelung. Textausg. Bearb. v. Hans-Dietrich v. Arnswaldt. 3. Aufl. Erg. Bd. Berlin: Vahlen 1941. 162 p.
- Rochester, Anna*: Why Farmer s are Poor. New York: International Publishers 1940. 317 p.
- Az amerikai mezőgazdaság súlyos helyzetének okaival foglalkozik. Élesen rámutat az értékesítés, valamint a hitel és anyagbeszerzés nehézségeire. Megállapítja, hogy a mezőgazdaság ma már nem önálló, hanem az ipari kapitalizmus függvénye. A mezőgazdasági és ipari munkásság összefogását követeli.
- Schmidt, Friedrich*: Die freien bäuerlichen Eigengüter in Oberösterreich. Ein Beitr. zur Frage d. Freibauern-tums. Breslau: Priebratsch's Buchh. 1941. VI, 96 P-j Kt. (Breslauer hist. Forschg. 16)
- Tassinari, Giuseppe*: La colonizzazione del latifondo siciliano. Conferenza. Roma: Ministero dell'agric. e foreste. Ente di colonizzazione del latifondo siciliano 1940. 20 p.

384 IPARPOLITIKA

- Boller, Hans-Hermann*: Volk ohne Handwerk. Entwicklung u. Verfall d. engl. Handwerks. Berlin: Junker und Dünnhaupt 1941. 63 p.
- Parker, Glen Lawhon*: The Coal Industry: A Study in Social Control. Washington D. C, American Council on Public Affairs 1940. III, 198 p.
- A szénipar államosítását követeli.

388.4 TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS

- Abbott, Grace*: From Relief to Social Security. Chicago: University of Chicago Press 1941. 388+VIII p.
- American Association for Social Security*. Social Security in the United States. New York 1941. 187 p.
- A szociális biztosítás képét mutatja be 1940-ről.
- Annual report of Social Security Board*, for fiscal year ended June 30.1931, with suppl. data, July 1-Oct. 31, 1940. Washington 1941. 208 p. Kt.

- Atkinson, Raymond C*: The Federal Role in Unemployment Compensation Administration. Washington: Committee on Social Security 1941. X, 192 p.

Kimerítően tájékoztat az amerikai munkanélküli segélyezés módszereiről.

- Bemke, Róbert*: Die Krankenversicherung der ausländischen Arbeitskräfte. Essen: Haarfeld 1941. 316 p.
- Berger, Richárd*: Neue Richtlinien für eine einheitliche und vergleichende Statistik in der Krankenversicherung. Essen: Haarfeld 1941. 15 p.
- Buhle, Richárd*: Die Invaliden-Versicherungspflicht nach der Reichsversicherungsordnung. Zusammenstellung d. wichtigsten Gesetzesbestimmungen, sowie d. Entscheidungen d. Reichsversicherungsamts u. a. Behörden. 2. verb. Aufl. Stuttgart: Fachverl. f. Wirtschafts- u. Steuerrecht 1941. 356 p.
- Craneheld, Paul F., Gdumnitz, Erwin A., and Taylor, W. Bayard*: Social Security and Life Insurance. Madison, Wis.t Security Press 1940. 202 p.
- Federal Security Agency*. Fifth Annual Report of the Social Security Board 1940. Washington, D. C. Government Printing Office 1941. IX, 208 p.
- Federal Security Agency*. Social Security Board. Bureau of Research and Statistics. Cash Benefits under Voluntary Disability Insurance in the United States. Washington, D. C., Government Printing Office 1941. 177 p.

Részletesen ismerteti az öregségi biztosítás minden formáját (ipari vállalatok – leginkább csoportos – biztosítását, egyesületek kölcsönös segélyakcióját, alkalmazottak öregségi biztosító társaságainak, végül a szakszervezeti biztosítás szerepét).

- Gimeno, Pedro Arnaldos*: Los seguros sociales en los Estados totalitarios. Madrid, Instituto Nacionál de Prevision 1941. 358 p.
- Németország, Olaszország, Portugália és Románia társadalombiztosítási intézkedéseit analizálja.
- Haupt, Harald G.*: Massnahmen des amerikanischen Gesetzes für soziale Sicherheit (social security act) mit sozialversicherungsartigem Charakter. Weimar: Bohlau 1941. 116 p. (Schr. d. Inst. f. Arbeitsrechtan d. Univ. Leipzig. 45)
- Heyn, Walther*: Die deutsche privaté Krankenversicherung im Kriege. Dargest. im Auftr. d. Wirtschaftsgruppe Lebens- u. Krankenversicherung in d. Reichsgr. Krankenversicherung. Bln. 1941. XXIV, 204 p.
- Keller, Theo*: Die nationale Gesundheits- und Pensionsversicherung in Grossbritannien. London 1941. 63 p. (Maschinenschr.)
- La Mont, Stewart M.*: Theory and Practice of Accident and Health Insurance. Philadelphia, New York: The Spectator 1941. XV, 235 p.
- Latimer, M. W., and Tufel, K.*: Trends in Industrial Pensions. New York: Industrial Relations Counselors Inc. 1940. 88 p. + XXVI.
- Linton, M. Albert*: Life Insurance and the Democratic State. Berkeley and Los Angeles: University of California Press 1941. 50 p.
- Maletz, Josef*: Die Aufgaben der reichsgesetzlichen Krankenversicherung und ihre Lösungsversuche. o. O. 1941. 215 gez. Bl. (Maschinenschr.) Köln. Diss.
- Millett, JohnD.*: The British Unemployment Assistance Board. A Case Study in Administration Autonomv. New York McGraw-Hill Book Co. Inc. 1940. 300 p.
- Novelli, Ugo*: L'assurazione degli infortuni nei contratti collettivi. Roma 1941: Tip. Europa 30 p.
- Rohrbeck, Walter*: Die Reichs-(Sozial-)Versicherung. Berlin: de Gruyter 1941. 111 p. (Samml. Göschen, 267)
- Schmeuser, Rudow und Plöger*: Die Krankenversicherung der Reichsdeutschen im Ausland und der Ausländer im Reich. Berlin: Langewort 1941.
- Social Security Board*. Bureau of Research and Statistics. Seasonal Workers and Unemployment Insurance in Great Britain, Germany and Austria. Washington: Govt. Printing Office 1940. VIII, 167 p.

613 KÖZEGÉSZSÉGÜGY

- Social Security Board.* Old Age in Sweden. Washington, D. C. Government Printing Office 1940. 305+VI p. A svédországi öregségi és baleseti biztosítás története.
- Social Security JBoard.* Social Security Yearbook 1939. Washington, D. C. 1940. XIV, 271 p.
- Stewart, Maxwell S.* Pensions after Sixty. New York: Public Affairs Committee 1940. 32 p.
- Werminghdus, Ingeborg.* Die Problemstellung in der Sozialversicherung und ihre Lösung durch das „Aufbaugesetz“ vom 5. 7. 1934. Düsseldorf: Nolte 1941. 74 p. Frankfurt. Diss.
- Wilson, Sir Arnold, and Mackay, G. S.* Old Age Pensions. A historical and critical study. London, New York, Toronto: Oxford University Press 1941. XX, 238 p.
- Zocher, Paul u. Hermut Mende.* Zusätzliche Alters- und Hinterbliebenenversorgung für Gefolgschaftsmitglieder im Reichsversicherungsdienst. Essen 1941. 187 p.
- 389 ADÓ
- Cavallaro, Giovanni.* Le esenzioni tributarie a favore delle famiglie numerose. Pergola 1940: Guidarelli. 73 p.
- Gehrhardt, Heinz.* Steuerfragen betrieblicher Gefolgschaftsversorgung. Rückstellungen f. Versorgungsverpflichtungen, Pensionskassen, Pensions-Unterstützungskassen, Gefolgschaftsversicherung. Leipzig: Meiner 1941. 60 p. (Veröff. d. Inst. d. Versicherungswiss. an d. Univ. Leipzig.)
- Hughes, John E.* The Federal Social Security Tax. Chicago: The Flood Co. 1941. XIV, 239 p.
- Oeftering, Heinz.* Die Lohnsteuer in der Praxis. Berlin: Industrie Verl. Spaeth & Linde 1941. 142 p. (Bücherei d. Steuerrechts. 35)
- Oeftering, Heinz.* Die Lohnsteuer in der Rechtsprechung. Berlin: Industrie Verl. Spaeth & Linde 1941. 134 p. (Bücherei d. Steuerrechts. 36)
- Davis, Michael M.* America Organizes Medicine. New-York and London: Harper Bros 1941. 335 p.
- Fikentscher, H.* Gesundheitsfragen und Rassenpolitik bei der Neubildung deutschen Bauertums. – Das Siedeln der Volksdeutschen in Ostpolen. Berlin: Deutsche Landbuchh. 1941. 31 p.
- Geiger, I. C.* The 1941. Year Book of Public Health. Chicago: The Year Book Publishers 1941. 544 p.
- Hastings, Somerville.* The Hospital Services. London: Victor Gollancz Ltd. and the Fabian Society 1941. 24 p.
- Kruif, Paul de.* Gesundheit ist Wohlstand (Health is wealth). Aus d. Amerik. übertr. Zürich u. Leipzig: Rascher 1941. 248 p.
- Pancoast, Omar jr.* Occupational Mobility. New-York: Columbia University Press 1941.
- Reiter, Hans.* Die biologischen Gefahren des Rauchens für die Frau. Hrsg. v. d. Reichsstelle gegen d. Alkohol- u. Tabakgefahren. Berlin-Dahlen. Berlin: Reichsgesundheitsverl. 1941. 11 p.
- Reiter, Hans u. Bernhard Millers.* Gesundheitsverwaltung des Grossdeutschen Reiches. Hrsg. unter Mitarb. von Wilhelm Hellbauer. Leipzig: Wardel 1941. 976 p. in getr. Pag. (Samml. dt Gesundheitsgesetze. 2) Loseblattausg.
- Rabb, Douglas.* Medicine and Health in New Zealand. Christchurch, Auckland: Whitcombe & Thombs Ltd. 1941. 146+VIII p.
- Velz, Magda.* Ursachen der Säuglingssterblichkeit in den Landgemeinden des Kreises Düren. (Ein Rückblick auf d. letzten 30 Jahre.) Birkesdorf b. Düren 1941: Ragier. 29 p. Bonn, Diss.

Szerkesztésért és kiadásért felelős: Erődi-Harrach Béla dr.

431Ó29. Athenaeum irodalmi és Nyomdai Rt. Budapest. Felelős: Kárpáti Antal igazgató.